BISERICA

MITROPOL. UNGR.-VL.

MITROPOL. MOLD. SUC.

ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

REV. PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

ANUL al XI-lea

No. 1.

APRILIE.

Prim. IOSIF loc. I. Ploeştenu

Ep. R.-N.-S. GENADIE loc. D. Craiov.

Ep. Buz. INOK. loc. Val. Rom.

Ep. Arg. GENAD. loc. G. Piteştenu.

IOSIF loc. D. Botoşenu

Ep. R. ... loc. I. Bacăon

Ep. H. SILVESTRU loc. C. Bărlădenu

Ep. D. Jos PART. loc. Ir. Gălăţénu

BUCUREŞTĬ
TIPOGRAFIA CĂRŢILOR BISERICESCĬ
34. Str. Principatele-Unite, 34.
1887.

Efectuată de Zamfir Ionescu. şi meditată de M. I. Călinescu.

SKIŢE BIOGRAFICE

DIN VIAŢA

Mitropolitului Ungr.-Vlach. Filaret II-lea, 1792.

Şi ale altor persóne bisericeştĭ, cu care el a fost în relaţiunĭ de aprópe.

Viacul 18-lea politiceşte a fost o epochă plină de amărăciunĭ pentru Româniĭ din Muntenia şi Moldova. Ne maĭ putênd suferi jugul cel apăsătoriŭ al Domnieĭ turceştĭ, Româniĭ din aceste ţĕrĭ doriaŭ a se putea alipi de vre-unul din Staturile marĭ creştine, vecine cu dênşiĭ, Rusia saŭ Austria. De aicĭ alianţa, la începutul viaculuĭ, a Moldovenilor cu Petru cel Mare contra Turcieĭ, alianţă la carea în ascuns aŭ simpatizat şi Brancovénul-Vodă şi alţiĭ din Ţéra-Muntenéscă. Rusia şi Austria cunosceaŭ aceste dispositiunĭ ale Românilor; adese-orĭ ele se aliaŭ contra Turcieĭ, saŭ isolat iĭ da rĕsboiŭ. Turcia însă maĭ totdéuna a eşit învingĕtóre, orĭ prin armele sale, orĭ

prin ajutorul diplomației Statelor mari ale Europeĭ, carĭ voiaŭ a prelungi cât de mult esistența imperiuluĭ turcesc. Turcia un timp îndelungat a privit pre Românĭ ca pe niște hainĭ și în tóte modurile 'ĭ-aŭ asuprit. Le-a trimis Domnĭ streinĭ dintre Greciĭ de la Fanar, cariĭ să-ĭ smeréscă, să-ĭ înspăimânte și să-ĭ țină în supunere și ascultare de imperiul Sultanilor. Româniĭ tot speraŭ în ajutorul din afară al Austrieĭ și al Rusieĭ. Aceste puterĭ nutriaŭ pe taină aceste speranțe ale Românilor, îndemnându-ĭ când la comploturĭ asupra Domnilor fanarioțĭ, când la rĕscóle asupra Turcilor, și combatere împreună cu oștirile austriace și ruseștĭ. Austria chiar a fost pus mâna pe Banatul Craioveĭ, pre carele l-a stăpânit de la anul 1718 până la 1727, adică 9 anĭ. Aceste hărțiele politice și diplomatice se păria că s'aŭ sfîrșit în fine pe la anul 1769. In acest an Rusia, declarând resboiŭ Turcieĭ, a ocupat principatele, și Româniĭ se înțeleserĕ cu Capiĭ oștirilor, ca să cérĕ la împĕrătésa Rusieĭ, de a-ĭ primi și pe dênșiĭ între popórele supuse Mareluĭ imperiŭ. De aceea fu trimise din partea Munteniei și a Moldoveĭ două delegațiunĭ, compuse dintre membriĭ Cleruluĭ și dintre boeriĭ fruntașĭ, ca să depună împĕrăteseĭ omagele și jurământul de supunere din partea țĕrilor. In fruntea delegațiuneĭ din Muntenia a fost Mitropolitul Grigorie. Cu tótă acéstă faimósă și pompósă supunere a țĕrilor române, făcută la Petersburg înaintea împĕrăteseĭ Ecaterineĭ și a tot Synclituluĭ rusesc, în anul 1774, Iulie 21, s'a încheĭat pacea de la Cuciug-Cainargi, după care principatele române

aŭ rĕmas tot sub Turcia, dar sub protecția Rusieĭ. In tractatuĭ de pace, s'aŭ pus în adevĕr maĭ multe condițiunĭ favorabile autonomieĭ Românilor, în urma cărora Sultanul, prin anume hatișerif, recunoscu și asigură drepturile politice ale Românilor. Turcia începu óre-cum a arăta tótă buna sa voință către Românĭ și a-ĭ trata într'un mod, carele să le atragă iubirea și devotamentul către dênsa. Le dădu Domnĭ bunĭ și înțelepțĭ, la Moldova pre Grigorie Ghica și în Muntenia pre Alexandru Ipsilant, pre carele documentele istorice îl laudă fórte mult pentru administrația cea înțeléptă și patriotică în tóte ramurile serviciilor publice. Acésta în adevĕr alipi pre Românĭ maĭ mult de Turcia, și-ĭ desbăra întru cât-va de a spera mântuire de la Austria și de la Rusia, maĭ ales vĕḑêndu-le neputinciόse în politicele lor vizavi de Turcia. Româniĭ începură a se feri de politicele acestor state marĭ vecine, și a se teme de dênsele, și chiar a persecuta pre aceia dintre eĭ, pre cariĭ cu drept saŭ nedrept îĭ bănuiaŭ cu simpatiĭ către Rusia saŭ către Austria. Epocha Domnieĭ luĭ Alexandru Ipsilant, precum vom vedea maĭ jos, se descrie de contimporanĭ cu colórele cele maĭ strălucite. Fotino ḑice despre Ipsilant așa: „Alexandru Vodă a domnit 7 anĭ în pace și în liniște. In acest restimp comerțul a crescut, locuitoriĭ s'aŭ cuprins și tótă țara a gustat cu fericire, sub un guvern bun și drept, dulcéța păciĭ. Domnia acésta a fost ca o epochă și un secol de aur pentru țéra acésta, carea, după atâtea împrejurărĭ grele, fuse supusă la atâtea greutățĭ". (Istor. Dac. part. IV, epocha IV cap. 1

pag. 172). Insă intrigile politice de afară nu lasă în pace nicĭ pre Turcĭ, nicĭ pre Românĭ. Vom aminti numaĭ, că nu târḑiŭ după pacea de la Cuciuc-Cainargi, Austria răpi cu vicleşug din corpul Moldavieĭ câteva ţinuturĭ de la nord (Bucovina), alipindu-le la imperiul sěŭ, şi prin intrigĭ făcu a fi decapitat de Turcĭ Domnitorul Grigorie Ghica, ca un hain, pentru că el se silia a desmetici pe Turcia şi a o face să vadă că a fost înşelată de Austria la cedarea Bucovineĭ. Rusia a tăcut! Româniĭ aşa dar aŭ perdut încă de pe atuncĭ simpatiile lor şi către una şi către alta din puterile marĭ vecine şi s'aŭ fost alipit maĭ tare de Turcia—politiceşte. Le prestaŭ însă şi aicĭ multe lupte pentru esistenţa lor politică!

Cu tóte tristele împregiurărĭ politice, ce s'aŭ petrecut în principatele române în viacul al 18-le, acest viac are şi o pagină luminósă în istoria cultureĭ şi a desvoltăreĭ nóstre intelectuale şi naţionale, maĭ ales în cultura limbeĭ române.

Şcóla grecéscă, carea cu deosebire s'a desvoltat în principatele române sub Domnia fanarioţilor, condusă de bărbaţĭ renumiţĭ prin cultura lor, formaţĭ în şcólele cele marĭ ale apusuluĭ, unde se strămutase cultura de la rěsărit, a pus în contact pe Românĭ cu literaturile cele marĭ şi de model ale clasicităţiĭ eline şi latine, le-a sporit şi întins cunoscinţele lor profane şi teologice, a format dascalĭ aleşĭ, a deşteptat între eĭ mândria naţională şi dorinţa de a-şĭ cultiva şi îmbogăţi limba cu cărţĭ de tot felul, cu scrierĭ istorice despre trecutul ţěreĭ, a-şĭ avea pentru cultul lor divin tóte cărţile în limba ro-

mânéscă, precum se află ele la alte popóre ortodoxe, la Grecĭ și la Slavonĭ. Șcóla grécă a dat Românilor mulțĭ însemnațĭ Episcopĭ, Mitropolițĭ și Egumenĭ pe la Monăstirĭ, cariĭ aŭ făcut onóre Bisericeĭ române prin sciința, râvna și cuvioșia lor, aplicate tóte în folosul românismuluĭ. Vom cita d. e. pre Episcopiĭ Damaskin, Climent, Inokentie, Grigorie, Partenie, Kesarie, Filaret; éră ca vêrf al lor pre Mitropolitul Grigorie (1760—1787), de carele am amintit maĭ sus. Acest bărbat, de națiune română, fórte erudit și profund cunoscĕtoriŭ de limba elină, și cu o viață cuviósă și plină de râvnă pentru ridicarea bisericeĭ naționale, era ca un centru împrejurul căruia se aduna tótă inteligența profană și bisericéscă; Mitropolia era o școlă de cuvioșie și de învĕțătură; el ținea pe lângă sine dascalĭ, ómenĭ învĕțațĭ adunațĭ de prin diferite locurĭ și ucenicĭ deaseminea învĕțațĭ și doritorĭ a se învĕța. Intre uceniciĭ Mitropolituluĭ Grigorie vom însemna pre Cosma Episcopul de Buzĕŭ, și maĭ apoĭ Mitropolit; pre Kesarie și pre Filaret Episcopiĭ de Rômnic. Uceniciĭ Mitropolituluĭ Grigorie sub conducerea luĭ, și împreună cu dênsul traduceaŭ din elinește cărțĭ bisericeștĭ de tot felul, care nu eraŭ încă traduse în românește, saŭ revizuiaŭ pre cele anteriόre, și le tipăriaŭ în tipografia mitropolieĭ, saŭ a Rômniculuĭ, orĭ a Buzeuluĭ. Vom cita aicĭ unele dintre cărțile tipărite și corese de Mitropolitul Grigorie: Evangelia (1760), Triodul (1761), Apostolul, Invĕțăturĭ pentru ispovedanie (1764), Cazania, Cuvintele st. Simeon Thesalonicul (1765), Mineiu (1766), Psal-

tire (1767), Penticostariŭ, Triod (1768), Liturgie, Penticostariŭ (1780), etc. etc.

Dar cea maĭ însemnată lucrare a luĭ Grigorie Mitropolitul este traducerea celor două-spre-dece Minee din limba grécă în cea română. Până atuncĭ eraŭ traduse, tot în viacul 18-lea, numaĭ serviciile sĕrbătorilor anuale, ântêiŭ româneşte amestecat cu slavoneşte, apoĭ numaĭ româneşte. Ele compuneaŭ două cărţĭ marĭ sub numire de „Anthologiŭ“, saŭ florĭ alesė, şi sunt până astădĭ în întrebuinţare pe la multe bisericĭ, maĭ cu sémă pe la bisericele de ţéră, unde nu se face serviciul divin în tóte dilele, ci numaĭ Duminicile şi serbătorile. In cele 12 Minee, traduse de Mitropolitul Grigorie cu ucenicii luĭ, se cuprind, pe lângă serviciile sĕrbătorilor, şi cele ale sfinţilor din tótė dilele anuluĭ. Ele cuprind imnurile şi cetirile de la Vecernie, de la Utrenie şi Liturgie, precum şi Sinaxarele saŭ prescurtărĭ din biógrafiile sfinţilor.

Acésta a fost o lucrare colosală, ce forméză 12 volumurĭ marĭ în folio, şi s'aŭ tipărit tóte, precum vom vedea, în tipografia Episcopieĭ de Rômnic, de Episcopiĭ Kesarie şi Filaret, cariĭ înşiĭ aŭ fost ucenicĭ şi favoriţĭ aĭ Mitropolituluĭ Grigorie.

Nu numaĭ învĕţătura a progresat în Clerul înalt în viacul 18-lea, dar şi viaţa călugăréscă prin monastirĭ a produs Bisericeĭ şi ţĕreĭ persóne distinse prin cuvioşie şi devotament evangelic. Acolo se pregătiaŭ, prin ascultare şi îndeletnicire la cele sufleteştĭ şi trupeştĭ trebuinţĭ omeneştĭ, bărbaţiĭ, cariĭ în urmă aveaŭ să fie aleşĭ la conducerea trebilor bise-

riceştĭ şi a conclura cu alţĭ patrioţĭ la ridicarea şi apĕrarea ţĕreĭ. Din monastirile cele marĭ luaŭ Mitropoliţiĭ şi Episcopiĭ pre monachiĭ ceĭ vrednicĭ şi maĭ talentoşĭ, îĭ esercitaŭ şi îĭ dăscăliaŭ înşiĭ, apoĭ îĭ ridicaŭ la diferite serviciĭ bisericeştĭ: egumenate, episcopiĭ, etc. In Muntenia, ca loc deosebit al vieţeĭ monachiceştĭ se proslăvia încă de maĭ înainte Monastirea Cozia. Citŭm aicĭ descrierea acesteĭ monastirĭ, dupre cum o găsim într'o Cosmografie, scrisă româneşte în anul 1766, şi pre carea o am găsit în Biblioteca rĕposatuluĭ Episcop Dionisie al Buzeuluĭ. Ajungênd la principatele româneştĭ Transalpina (Muntenia) şi Moldavia, face maĭ ântêiŭ câte o mică descriere geografică a lor, şi anume, vorbind despre partea despre munte a Ţereĭ-Munteneştĭ vorbeşte despre monăstirĭ, aşa:

„Partea munteluĭ este fórte împodobită cu ómenĭ şi cu sfinte Monastirĭ minunate, pe care nu le vom putea trece cele ce sunt maĭ de frunte, cum e Tisména în judeţul Mehedinţilor, zidită pe o pétră fórte înaltă de la pământ, cum se póte socoti ca o cetate, numaĭ pe o cale te suĭ şi iarăşĭ pe acésta te pogorĭ nu aşa fieş-cum; are în lăuntru izvor de apă curgĕtóre şi ésă din munte şi trece prin cetatea Monăstireĭ, atâta este apa de multă, cât umblá o rótă de móră în tótă vremea, şi de acolo picând drept în jos se face ca nişte picăturĭ de plóie. Este zidită acéstă sfântă Monăstire din temelie de sfântul Nicodim, carele şi astădĭ se odihneşte acolo, nu este ştiut de multĭ, éră prin minunĭ şi semne ade-

vĕrate se cunóște de toțĭ că este tăinuit în Monastire (1).

Dupĕ acésta este sfânta și vestita lavră a sfinteĭ și dumneḑeeștĭ Monăstirĭ Koziĭ, unde se cinstește hramul sfinteĭ Troițe. Acéstă sfântă Monăstire este pe apa Oltuluĭ, maĭ în sus de Episcopia Rômniculuĭ, cale ca de 4 césurĭ, este zidită de reposatul întru fericire Mircea Vodă cel bătrân, carele a scos rĕmășița Tătarilor din țéră cu stăpânitórea sabia Măriei Sale. Pusă este tocmaĭ pe malul Oltuluĭ, cât bate apa în zid, când maĭ adaoge, fórte între munțĭ, dar are loc fórte cuvios și vesel, atâta este de çu evlavie, cât nu ți se oțerăște nicĭ odată, așa socotesc că nimenĭ nu va îndrăzni să ḑică, că aŭ vĕḑut într-altă parte loc maĭ cuvios și maĭ cu evlavie vieții călugăreștĭ (afară de sf-ta Gora). (Cât și Măria Sa reposatul întru fericire și vrednicul de pomenire Négoe Voevod cel ce aŭ zidit cu a sa cheltuială Monăstirea din Târgoviște și Monăstirea ce se chiamă Argeșul, (care este fórte minunată lumiiĭ), ḑice în létopisețele sale făcênd voróvă de laudă pentru Monăstirea sa către prea înțeleptul Solomon, de zice împĕratuluĭ: Solomóne! cu mărimea nu, dar cu frumuseța te-am întrecut eŭ): ḑice, vĕḑutaŭ ochiĭ noștri pre sfânta Monăstire Cozia; vĕḑutam ḑice, și m'am bucurat; mi s'aŭ bucurat sufletul, nu pentru frumuseța saŭ cioplirea pietrelor, ci pentru întemeérea și cuviința

(1) Moștele sfântuluĭ Nicodim de mult nu maĭ era în Tisména. Călugăriĭ credeaŭ că ele sunt ascunse unde-va în Monăstire. Dar, precum s'a dovedit în urmă, ele în timpul uneĭ resmirițe aŭ fost furate și duse pe ascuns în Serbia și așeḑate într'o Monăstire de la Ipec, unde se află și acum. (Veḑĭ viața sf. Nicodim, publicată de Episcopul Iosif Bobulescu 1883, pag. 74, Sequ).

loculuĭ, că are loc de hrană împrejurul Monastireĭ, cât pot să-şĭ muncéscă hrană călugăraşiĭ cu mâinele lor, sunt pomĭ şi izvóre frumóse şi cişmele cu ape dulcĭ, rĕsădesc şi viĭ, macar că este fórte între munţĭ, dar pămêntuluĭ îĭ cresc verdéţele maĭ timpuriĭ de cât într'alte părţĭ, şi zăpada cade maĭ puţină şĭ nu stă, că încăldeşte boarea apeĭ şi curênd se iea. Sunt schiturĭ împrejurul Monăstireĭ, în care locuesc călugăriĭ dupre placul lor. Póte să se numéscă acéstă parte cea maĭ mică din locul făgăduinţiĭ fără îndoială. Are mare laudă acéstă sfântă Monăstire pentru învĕţăturile bunĕ ce aŭ fost într'ênsa. Eşitaŭ câţĭ-va Archiereĭ, Mitropoliţĭ şi Episcopĭ, şi alţiĭ mulţĭ s'aŭ proslăvit pentru ostavul (1) cel bun şi obiceiurile călugăreştĭ, care s'aŭ îmmulţit prin ostenelele sfinţilor părinţĭ, aducêndu-le şi sădindu-le de prin locurile cele maĭ alese, cum e : de la Ierusalim şi de la s-ta Gora, şi de la creştinéscă Monarchie a Mosculuĭ. Fórte este veselă şi cuviósă acéstă sfântă Monăstire în tótă vremea, atâta pentru desfătăciunea loculuĭ, cât şi pentru şederea archiereilor, cariĭ lăsându-şĭ scaunele s'aŭ sălăşluit într'ênsa până la sfârşitul vieţiĭ, cum aŭ fost părintele Varlaam, Teodosie Mitropoliţiĭ, şi acum prea sfinţia sa părintele Grigorie, lăsând de a sa bună voie Scaunul Episcopieĭ Rômniculuĭ la lét 1764, s'aŭ sălăşluit la Cozia, de unde s'a şi înălţat la scaunul Archierieĭ, făcênd mare pochvală sfinteĭ Sericĭ şi îndreptare părinţilor, mângâere scârbiţilor, pravilă călugărilor, slava tinerilor şi podóba bătrânilor, cuviinţa lăcuitorilor.

(1) Rânduéla, tipicul, regulamentul.

Lăsataŭ în locul sfinției sale Episcop cu alegerea tot sfatul pre iubitul ucenicul sfinției sale părintele nostru Kir Partenie Episcopul Rômnicului Noului Severin, iarăși dintru acéstă sfântă Monăstire, fiind împodobit din copilărie cu schima călugăriei, fostaŭ întru acea vreme egumen părintele Kiriu Kir Sofronie Archimandrit învĕțat și pedepsit de sine cu multe ostenele aicea și în téra Moscului la șcólele împĕrăteștĭ, carele nu așa fie-cum aŭ luat egumenia, ci din tréptă în tréptă suindu-se, s'aŭ pus cu alegerea Soboruluĭ". Urmézá apoĭ amintirea de alte Monastirĭ: Bistrița, Hureziĭ, Arnota, Govora și altele; apoĭ amintește de maĭ multe schiturĭ „cu viețĭ alese călugăreștĭ". Vorbind despre schitul Pătrunsa, ḑice că este „schit bun de pétră, zugrăvit și cu cărțĭ bune româneștĭ, date de fericitul ctitor, părintele săracilor Climent Episcopul Rômnicului, carele cu belșug a dat milostenie celor lipsițĭ, și multe suflete creștineștĭ aŭ rescumpĕrat de la robie din mâinele păgânilor, pe vremea când aŭ luat Turciĭ acéstă parte de sub stăpânirea Nemților, fostaŭ într'acea vreme într'acéstă țară multă jale și plângere, de care în vecĭ să ne păzéscă Dumneḑeŭ, jăfuire bisericilor, robie creștinilor, pentru care până la sânge s'aŭ nevoit acest părinte, arĕtându-se adevĕrat păstoriŭ turmeĭ sale. Ziditaŭ și acest sfânt lăcaș pentru a sa vecĭnică pómenire; dar nu prea am vĕḑut părințĭ așeḑațĭ".

Autorul acesteĭ descrierĭ a Munteniei și Moldoveĭ a vizitat tóte Monastirile din Muntenia, și este un călugăr născut în Moldova; căcĭ, descriind Mol-

dova, vorbeşte cu mare jale despre starea eĭ decăḑută sub Turcĭ şi Fanarioţĭ, şi ḑice însuşĭ despre sine că s'aŭ născut şi aŭ trăit în Moldova: „noĭ suntem născuţĭ într'ênsa şi locuitoriĭ eĭ".

Spiritul cel bun al monachismuluĭ Ortodox românesc, în jumĕtatea de pe urmă a viaculuĭ al 18-lea a căpătat o nouă forţă în devotament şi sublimare evangelică, anume prin venirea şi aşeḑarea în România a unuia din ceĭ maĭ renumiţĭ sichastri aĭ Bisericeĭ Ortodoxe de Rĕsărit. Acesta este renumitul Stareţ Paisie. El, împreună cu 60 de ucenicĭ aĭ sĕĭ românĭ, grecĭ şi ruşĭ, de împilările Turcilor părăsiră Muntele Athon şi veniră în Moldova. Aicĭ fu bine primiţĭ şi protegiaţĭ de Mitropolitul Gavriil Calimach şi de Domnul Grigorie Calimach, în anul 1763; aŭ dobândit spre petrecere Monastirea Dragomirna în Bucovina, éră după luarea Bucovineĭ de Nemţĭ, stareţul nevoind a rĕmâne sub o stăpânire de altă lege, dupre cererea luĭ i se dădu în Moldova Monăstirea Secul şi apoĭ şi Némţul. Stareţul Paisie, prin înalta luĭ viaţă monachicéscă, deveni o persónă admirată şi stimată în tótă România, ba şi în celelalte ţĕrĭ ortodoxe, sub conducerea luĭ se formă o înaltă şcólă atât de viaţă înaltă evangelică cât şi de sciinţa cărţiĭ. Acolo se îndreptaŭ toţĭ ceĭ doritorĭ de cuvioşie şi de ocupaţie cu cartea. Paisie singur era iubitor de învĕţătură şi maĭ ales de limba grécă, pre care o învĕţase de la un călugăr român. El a trimis dintre călugăriĭ tinerĭ, pre Gerontie şi pre Doroteiŭ, ca să învețe limba grécă la academia de la Bucureştĭ, care era în flóre.

Curênd s'aŭ format împrejurul luĭ Paisie o societate de cărturarĭ, cariĭ se ocupaŭ cu traducerea cărţilor din greceşte în româneşte, şi în ruseşte pentru călugăriĭ ruşĭ.

Dintre traducĕtoriĭ românĭ vom însemna pre aceia ale căror nume se găsesc şi astădĭ în multe manuscrise şi în tipăriturĭ: Archimandritul Macarie, cuviosul Ilarion, Gerontie, stareţul Mitropolituluĭ Grigorie al Ungro-Vlachieĭ, Cuviosul Ierodiacon Stefan, Schimonachul Isaac, etc. şi maĭ apoĭ esemplul lor a urmat Mitropolitul Grigorie IV-lea, carele începuse îndeletnicirile sale literare sub conducerea Stareţuluĭ sĕŭ Gerontie, şi apoĭ împreună cu dênsuĭ.

Monăstirea Némţuluĭ devenind prin Paisie o adevĕrată resadniţă de cuvioşie şi de cărturărie, direcţia cea bună a monachismuluĭ s'a respândit prin tóte Monăstirile din întréga Românie, prin călugărĭ formaţĭ în spiritul luĭ Paisie. El curênd a avut ucenicĭ şi în Muntenia. Voiŭ aminti d. e. pe cuviosul stareţ Georgie, ucenic al stareţuluĭ Paisie, carele în anul 1781, venind în Muntenia, a dobândit de la Mitropolitul Grigorie bine-cuvêntarea de a restabili schitul pustiŭ Cernica şi a-l preface în Monăstire dupre aşedământul stareţuluĭ Paisie. Abnegaţia evangelică şi cuvioşia luĭ se păstréză până astădĭ în memoria Bucureştenilor celor bătrânĭ. Stareţul Georgie a introdus regulele stareţuluĭ Paisie şi în Monăstirea Căldăruşaniĭ, pre care maĭ în urmă Mitropolitul Filaret o a pus tot sub administraţia luĭ.

Dupĕ acéstă privire generală asupra stăreĭ politice şi bisericeştĭ a Munteniеĭ din jumĕtatea de pe

urmă a viaculuĭ 18-lea, să trecem la doĭ Episcopĭ însemnațĭ aĭ Rômniculuĭ din acea epochă. Aceștia sunt Episcopiĭ Kesarie și Filaret, amândoĭ de națiune română, și fórte strîns legațĭ între dênșiĭ prin viața și activitatea lor, și amêndoĭ ucenicĭ aĭ prea demnuluĭ și neuitatuluĭ archipăstoriŭ Mitropolitul Grigorie II-lea al Ungro-Vlachieĭ. Eĭ amêndoĭ, înainte de a fi Episcopĭ, aŭ fost maĭ întêiŭ Archimandrițĭ aĭ Mitropolieĭ și sub Mitrop. Grigorie. Eĭ amêndoĭ aŭ fost ómenĭ învĕțațĭ în limba elină, și activĭ părtașĭ la traducerea și tipărirea cărților române bisericeștĭ. Date amărunte de viața lor anterióră ne lipsesc până acum. Kesarie în anul 1773 fu înaintat din Archimandrit la trépta de Episcop al Rômniculuĭ, în locul Episcopuluĭ Parthenie.

Trebue să observăm aicĭ, că Episcopia de Rômnicu a avut o particulară norocire de a avea în fruntea eĭ o serie de Episcopĭ, distinșĭ prin sciință și prin râvnă de a ridica biserica și limba românéscă. Acéstă serie de Episcopĭ aleșĭ se începe de la Antim Ivirénul, carele cel întêiŭ a înființat tipografia în Episcopia Rômniculuĭ (1705). Dupĕ dênsul urméză în deosebite timpurĭ: Damaskin, Inokentie, Climent, Grigorie, Parthenie, la cariĭ în urmă s'aŭ adaos Kesarie și Filaret, cu cariĭ acum ne ocupăm.

Kesarie, devenind Episcop Rômniculuĭ, a organizat bine tipografia și s'a apucat de retipărit cărțile bisericeștĭ. Intre persónele ce lucraŭ în tipografie se pomenesc: Ierodiaconul Episcopieĭ Anatolie, un fórte iscusit caligraf; el prescria pentru tipografie de pe originalele traducerilor româneștĭ, orânduia

șirul cuprinderei cărților; monachul Rafail din monastirea Hureziĭ, carele era însărcinat cu corectura tipăriturilor, saŭ, cum se dicea atuncĭ, era „diorthositoriŭ"; s'aŭ maĭ adaos în urmă Iordan biv vel gramatic Capadokianul, carele avea însărcinarea de a alătura din noŭ traducerea română cu cea gréca, și a o maĭ îndrepta; și în fine Ieromonachul Ioakim de la Mitropolie, ca Director al tipografieĭ.

Dupĕ ce Mitropolitul Grigorie a isprăvit traducerea Mineelor, în anul 1776, Episcopul Kesarie, împreună cu Cosmá Episcopul de Buzĕŭ, aŭ propus Mitropolituluĭ, ca să-ĭ priméscă și pe dênșiĭ a fi părtașĭ cu ostenéla și cu cheltuiala la tipărirea Mineelor în limba română. Mitropolitul a primit și a lăsat asupra luĭ Kesarie tótă sarcina de a tipări Mineele. Kesarie primi cu bucurie acéstă bine-voitore însărcinare a Mitropolituluĭ, și nu cruța niciĭ cheltuélă nicĭ ostenélă de a o esecuta cu tótă consciințiositatea. A pus sciința sa în serviciul lucrăriĭ aceștia, împodobind saŭ ilustrând fie-care carte cu câte o prefață, în carea se cuprind noțiunĭ mitologice, istorice despre începutul fie-căreĭ lunĭ, despre serbătorile păgâneștĭ ale Romanilor și ale Elinilor, orĭ ale Iudeilor; despre superstițiile rĕmase la Românĭ de la strămoșiĭ Romanĭ păgânĭ, precum și despre serbătorile creștine; face istoricul poporuluĭ român, menționéză evenimente istorice privitóre la istoria Țereĭ-Româneștĭ, esprimă și insuflă sentimente morale de pietate creștină și de respect către instituțiunile bisericeĭ nóstre ortodoxe. Aceste prefețe sunt atât de instructive, maĭ ales eșite din condeiul unuĭ

Episcop român, că noĭ n'am putut a ne opri de a da câte un estract din fie-care din aceste precuvêntărĭ, uneorĭ chiar bucățĭ marĭ, maĭ ales acolo unde se vorbeşte de istoria poporuluĭ şi a țĕreĭ române, a limbeĭ şi a literatureĭ biserіceştĭ. Şi la acésta am fost îndemnat şi de împregiurarea, că aceste cărțĭ sînt maĭ necunoscute învĕțaților noştri de astădĭ, cariĭ ceĭ maĭ mulțĭ nicĭ catadixesc a pune mâna pe o carte bisericéscă, şi mulțĭ din eĭ se fălesc a spune că nicĭ nu pot citi litera cirilică, cu carea sînt tipărite cărțile nóstre bisericeştĭ.

Tipărirea Mineilor s'a început de Kesarie de la luna Octombrie. De aceea şi noĭ vom începe analiza nóstră cu acéstă lună.

Mineiul pe luna Octombriŭ 1776.

Kesarie în prefața acestuĭ Mineiŭ ne spune, că ideea de a tălmăci mineele în româneşte şi traducerea lor este a Mitropolituluĭ Grigorie, a căruia învĕțătură, râvnă şi ostenélă el le descrie cu deamăruntul, precum vom videa maĭ jos. Kesarie maĭ întĕiŭ face o scurtă ochire asupra cultuluĭ divin al Bisericeĭ ortodoxe, începênd de la timpurile Apostolilor, şi anume: In timpul Apostolilor cultul divin se mărginea în scurte rugăciunĭ şi învĕțăturĭ împrumutate din sânta Scriptură, şi în rădicarea pâneĭ, carea ținea locul liturgieĭ de astădĭ. După ce s'a lățit în lume şi a ajuns domnitóre credința creştină, atuncĭ urmaşiĭ Apostolilor, Archiereiĭ şi dascaliĭ Bisericeĭ din tóte țĕrile aŭ desvoltat învĕțăturile lor

despre credința creștină și aŭ îmbogățit cultul divin cu multe rugăciunĭ și serviciĭ bisericeștĭ.

Tóte acestea aŭ fost scrise maĭ întĕiŭ în limba grécă; maĭ pe urmă s'aŭ tradus în limba slavonă de luminătoriĭ némurilor slavone, ce aŭ trăit în deosebite timpurĭ și locurĭ. Româniĭ, necunoscênd limba grécă, s'aŭ servit mult timp în Biserica lor cu cărțile slavone, fiind în relațiunĭ maĭ deaprópe cu popórĕle slavone. Dar la urmă ajungênd acéstă limbă a fi cu totul neînțelésă la Românĭ, păstoriĭ Bisericeĭ româneștĭ, adăpațĭ cu sciința literatureĭ slavone, saŭ greceștĭ, s'aŭ sîrguit în tot chipul a traduce cărțile bisericeștĭ în limba românéscă, precum se vĕd deja multe serviciĭ bisericeștĭ în limba nóstră. Lipsă mare se simte în timpul de față de cele 12 Minee, care cuprind ḑilnicele serviciĭ bisericeștĭ ale tuturor sfinților de preste an, care până acum n'aŭ fost traduse în limba nóstră; ci numaĭ așa numitele „minee obșteștĭ", în care se cuprind serviciile serbătorilor celor marĭ, éră pentru sfințiĭ de tóte ḑilele, în ele nu sînt de cât numaĭ câte-va serviciĭ obșteștĭ pentru toțĭ sfințiĭ, d. e. pentru mucenicĭ, pentru cuvioșĭ, etc., care se repetesc necontenit maĭ în tóte ḑilele, una și aceiașĭ servire, cu schimbarea numeluĭ sfântuluĭ ḑileĭ.

Onórea traducereĭ și tipărireĭ Mineelor în limba română, Episcopul Kesarie o dă Mitropolituluĭ Grigorie, ale căruĭ sciință și râvnă Kesarie le descrie cu multă laudă, comunicându-ne și câte-va notițe despre viața și activitatea acestuĭ însemnat Mitro-

polit român. Reproducem aicĭ chiar cuvintele luĭ Kesarie din prefața Mineiuluĭ pe Octombrie:

Acéstă lipsă de Minee vĕḑêndu-o „păstoriul Ungro-Vlachieĭ, pre carele viacul de acum și-l socotește șie de cinste și patria sa se fălește cu el ca cu o podóbă, prea sfinția sa părintele Mitropolitul Kiriu Kir Grigorie, carele némul trăgêndu-șĭ din Țara-românéscă, și fiind întru sațiŭ adăpat de limba cea grecéscă, ce a izvorît tóte slujbele (bisericeștĭ), în cât după învĕțătura limbeĭ să se pótă socoti asemi-nea cu ceĭ dintĕĭ păstorĭ aĭ Bisericeĭ greceștĭ, și vĕḑênd pre patrioțiĭ seĭ lipsițĭ de slujbele sfinților celor din tóte ḑilele, n'aŭ putut suferi acéstă lipsire de folos, ci vrênd ca să împodobéscă biserica românéscă și pre fiiĭ seĭ ceĭ duhovniceștĭ, cu rugăciunile sfinților celor din tóte ḑilele maĭ tare să-ĭ îngrădéscă, n'aŭ socotit nicĭ ostenélă la tălmăcire, nicĭ cheltuélă la tipărire. Ci la tălmăcire, când se putea ușura de grijele duhovniceștĭ, însușĭ silindu-se, și printr'aĭ seĭ ucenicĭ dupre datorie ajutându-se; éră la cheltuélă însușĭ încărcându-se. Fostaŭ rugat de noĭ amândoĭ Episcopiĭ ceĭ supușĭ Sfinției Sale [1]), ca să ne îngreueze și pre noĭ, ca în tipografiile Episcopieĭ nóstre să mișcăm măcar degetele la greutatea cu carea se încărcase cele îngreuéte de vêrstă și de ostinele duchovniceștĭ umerile Sfinției Sale. Și cu rugăciunĭ plecând cea ferbinte râvnă a sa, s'aŭ dat la Episco-

[1]) Pe atuncĭ în Muntenia eraŭ numaĭ două Episcopiĭ: a Rômnicului și a Buzeuluĭ. La 1776, când scrie Kesarie prefața, era la Buzeu Episcop Cosma, carele dupa mórtea luĭ Grigorie s'a rădicat la Mitropolia Ungro-Vlachieĭ. Episcopia de Argeș s'a înființat abia la anul 1793.

pia Rômniculuĭ a se tipări luna luĭ Octombrie, şi cele ce urméză după acésta alte două lunĭ." Apoĭ spune motivul pentru ce a preferit a începe tipărirea cu luna luĭ Octombrie, anume, pentru că în acéstă lună Inalta pórtă a bine-voit a întări vechile privilegiĭ ale ţěreĭ, şi spre recunoscinţă către sfinţiĭ ce se serbéză în acéstă lună, şi cariĭ aŭ bine-voit a însufla Inalteĭ porţĭ aceste marĭ favorurĭ asupra *ticălóseĭ patriĭ* româneştĭ.

La finele cărţiĭ se spune, că tipărirea cărţiĭ s'a făcut cu tótă sirguinţa Mitropolituluĭ Grigorie, carele din noŭ a revědut şi cores tălmăcirea ce era făcută maĭ dinainte dupre originalul grecesc; éră aşedarea cuvintelor româneştĭ s'a făcut sub direcţiunea monachuluĭ Rafail din Monastirea Hureziĭ, sub direcţiunea tipografuluĭ principal, Cucerniculuĭ între preoţĭ Popa Constantin Michailo Popovicĭ tipograful Rômniculuĭ.

Luna Noembriŭ (1778).

In prefaţa Mineiuluĭ pe luna luĭ Noembriŭ, carele s'a tipărit în anul 1778, Kesarie face o repede ochire asupra istorieĭ Românilor din Dacia, istorie, pe carea o imparte în treĭ epoche maĭ marĭ saŭ maĭ micĭ. Epocha întâia cuprinde periodul Dacieĭ înainte de cucerirea eĭ prin Romanĭ, apoĭ periodul de la cucerire până la descălecarea luĭ Radu Vodă Negru. Acéstă epochă o numeşce el *Epocha resbóelor*. A doua epochă cuprinde timpul de la Radu Negru până la Mateiŭ Basarab, şi o numeşte Epocha *Zidireĭ Monastirilor*. A treia epochă se întinde de la Ma-

teiŭ Basarab până în dilele luĭ Kesarie, şi o numeşte Epocha *tălmăcireĭ cărţilor* dupre slavonie, pe limba românéscă. Acéstă tălmăcire, dice Kesarie, s'a început în dilele luĭ Mateiŭ Basarab, s'a sporit sub Şerban Basarab, éră la cea desĕvêrşită podóbă a venit sub Constantin Basarab Brâncovénul, prin osîrdia luĭ Kir Damaskin Episcopul de Rômnic. Apoĭ venind la domnia de atuncĭ a luĭ Alexandru Ipsilant, o represintă ca începutul uneĭ nouă epoche, a 4-a, epochă de norocire pentru naţia română. Reproducem aicĭ chiar cuvintele, cu care Kesarie proslăveşte Domnia luĭ Ipsilant şi vede în ea începutul uneĭ ere de prosperitate pentru Românĭ:"

„Fără nicĭ o sfială pociŭ numi epocha a patra, adică viac însemnat, viacul de acum al Ţéreĭ româneştĭ, care l-a făcut însemnat şi în viacurile viitóre pomenit Domnia prea luminatuluĭ nostru Domn Alexandru Ipsilant Voevod; căcĭ numaĭ în dilele Măriеĭ Sale s'aŭ învrednicit ţară a căştiga înscris de la prea puternica împĕrăţie aşedementurĭ pentru a sa oblăduire. Pentru care, precum a se aşeda s'aŭ străduit Măria sa, aseminea a se urma cu folos de obşte pururea a privighiat înţelepciunea sa. Aceiaşĭ înţelepciune aŭ întocmit orânduélă Monastirilor, urmând canónelor vieţeĭ călugăreştĭ. Aŭ rădicat dăjdile preoţilor, duprĕ porunca Domnuluĭ ce este scrisă la cartea leviţilor. Şi pentru ca să plinéscă cuvêntul Psalmistuluĭ, pre sĕrac şi pre vĕduva va ajuta. Dând pildă cu a sa bogată dare, aŭ pus în mijloc cutie, la carea din picăturele prisosuluĭ dând fieşte-carele, se adaoge câte un izvor curgétoriŭ de charurĭ şi rĕ-

coritoriŭ, de ceĭ însetațĭ din lipsă. Iară cea maĭ vrednică de pomenire faptă socotesc a fi acésta, că starea dăjdelor ce era înființată întru nestatornicie, Măria Sa, după ce cu sfat de obștie aŭ așeḑat sumă, aŭ potrivit vremea, o iotă saŭ o cirtă n'a maĭ strămutat, și acésta în vremĭ nestatornice. Insă acestea de obște. Iară deosebit viacul Domnieĭ sale l-aŭ însemnat Craiova, carea ca una ce e ântêiŭ lăcuită de cât tóte părțile Țereĭ-româneștĭ, măcar că un viac a petrecut sub puterea luĭ Dikeval cea rĕsboinică, macar că s'a odihnit într'un viac de anĭ 60 sub oblăduirea Basarabilor Banovețĭ, ce aŭ fost așeḑațĭ de Râmlenĭ să oblăduéscă cu titlu de Bănie, până când s'aŭ supus celuĭ ântêiŭ Domn Radul Voevod, ce se ḑice Negru; măcar că s'aŭ înmulțit supt cea după vremĭ stăpânirea vecineĭ Austrieĭ. Insă nu pomenește cu cel de acum viac, încungiurat cu liniște și cu pace, maĭ mult de cât în locurile cele ce se liniștesc prin cetățĭ, și cu resbóe. Lăcuitoriĭ Craioveĭ ceĭ ce nu putea să-șĭ stăpânéscă viețele, acum și la prisosul lor nu se supĕră de stăpânitorĭ. Boerimea ce se uită pentru depărtare, se cercetéză nevĕḑându-se, și se miluește nearătându-se. Decĭ eŭ întru acest viac cu liniște petrecênd, fiind îndemnat de sfinția sa părintele Mitropolitul țereĭ, răvnitorul patrieĭ și Eparchieĭ maiceĭ sale ceĭ trupeștĭ și fiiceĭ duhovniceștĭ (¹), adaog tălmăcirea și tipărirea luneĭ luĭ Noemvrie".

(¹) Prin aceste cuvinte: „Eparchieĭ Maiceĭ Sale ceĭ trupeștĭ", Kesarie vrea să spună, că Mitropolitul Grigorie era originariŭ din Eparchia Rômnicuĭuĭ, saŭ Oltenia, pre carea el o glorifică prin tiparirea Mineelor la Rômnic.

Ca ostenitorĭ la tipărire se însémnă doĭ tipografĭ: Popa Constantin şĭ Dimitrie Michaĭ Popovicĭ. Iară ca „Diorthositorĭ şi tocmitorĭ la îndreptarea cuvintelor limbeĭ româneştĭ“ Ierodiaconul Anatolie, şi monachul Rafail. Tipărirea s'a început la 1 August şi s'a sfârşit la 5 Octomb. anul 1778.

Mineiul pe luna Decembrie 1779.

In prefață Episcopul Kesarie face o mică dare de sémă despre istoricul chronologieĭ, din timpurile cele maĭ vechĭ şi până la era creştină, carea se începe de la Naşterea Domnuluĭ Christos, carea se serbéză la 25 ale luneĭ luĭ Decembrie. Era creştină este stabilită dupre calculele chronografuluĭ Dionisie cel mic.

Tipărirea s'a început la 6 Februariŭ şi s'a sfîrşit la 2 Maĭ.

Aceiaşĭ tipografĭ şi ostenitorĭ, ca şi maĭ sus. Anatolie spune despre sine, că a prescris maĭ ântêiŭ dupre isvódele tălmăcitorilor de la Mitropolie.

Mineiul luneĭ luĭ Ianuarie 1779.

Prefața acestuĭ Mineiŭ este o dovadă de întinsele cunoscințĭ istorice ale luĭ Kesarie, de înaltul luĭ simț național, de spiritul pragmatic şi filosofic, cu carele el priveşte evenimentele istorice şi prefacerile, cărora este supusă natura şi cu ea omenirea. De aceia noĭ vom reproduce aicĭ maĭ tótă acéstă prefață, ca un monument neperitoriŭ al mareluĭ suflet al Episcopuluĭ Kesarie. După ce arată derivația numireĭ luneĭ de la deul Ianus, carele va să

ḑică *portariŭ;* căcĭ de la acéstă lună se deschide, se începe anul. In acéstă lună, la anul noŭ Romaniĭ schimbaŭ oficiile publice şĭ împărţiaŭ diregătoriile. Marele Constantin, făcêndu-se ântêiul împĕrat créştin aŭ adus în creştinătate şi datina romană a anuluĭ noŭ la I-iŭ Ianuariŭ, datină, carea de atuncĭ se păstrézǎ şi la noĭ Româniĭ. Apoĭ oprindu-se la Românĭ tratéză despre órigina lor în modul următoriŭ:

„Eŭ când vĕḑ principaturile Ţereĭ-româneştĭ, că din vechime schimbă diregătoriile la începerea luĭ Ianuarie, an noŭ numindu-l şi prăznuindu-l, întorc ochiĭ meĭ înapoĭ la viacurile trecute şi deabea pomenite, creḑ cu gândul ceia ce citesc prin istoriĭ, şi maĭ vêrtos pe istoricul Dion, pre carele îl întăreşte Meletie Geograful, cap. 24, scriind pentru Misia, unde curat vădéşte, că Traian împĕratul după ce aŭ supus pre Dakĭ cu perderea luĭ Dikeval, aŭ trecut mulţime de Râmlenĭ în părţile acestea, făcêndu-ĭ pre uniĭ proştĭ lăcuitorĭ, pre alţiĭ stăpânĭ lăcuitorilor. De unde se face nu fără de cuvênt simberasma (1), că principaturile româneştĭ, ca nişte apikiĭ (2) ale Râmlenilor, urméză de la aducere şi ale lor obiceiurĭ. Iară când vĕḑ şi pre istoricul Bo, că arată pre marele Constandin Impĕratul, că ar fi avut lucrurĭ ostăşeştĭ într'aceste locurĭ, la care şi Meletie Geograful, scriind pentru Misia de sus, arată pre acest sfânt împĕrat tăbărît cu oştile aprópe de Silistra, nu mĕ sfiesc a da socotélă, că marele Constandin, călcând ale acestuĭ loc părţĭ, saŭ însuşĭ ân-

(1) Συμπέρασμα: conclusie.
(2) Αποικία: colonie.

tĕiŭ aŭ adus obiceiŭrile Rânılenilor, saŭ le-aŭ întărit găsindu-le, ca un împĕrat al Râmuluĭ celuĭ noŭ. Ci orĭ de la Traian saŭ de la Marele Constandin de se trag cu urmarea aceste obiceiurĭ, nu fac filonikie. Insă eŭ dintru acestea descopĕr lucrurĭ minunate. Aflu linia némuluĭ românesc din vechiŭ trăgêndu-se din slăvit neam al Romanilor (Valachĭ numindu-se dupre limba slovenéscă), a cărora slavă aŭ strălucit împreună, unde șĭ-aŭ întins și sórele razele. Decĭ acéstă lună a luĭ Ianuarie este ca o planită, carea pórtă în sine pohvalele patrieĭ nóstre, este ca o planită, întru carea se vĕd pe an o dată razele patrieĭ, este ca un sfeșnic carele și pus supt obroc, prin crăpăturĭ și prin marginĭ, ivește lumina întru caré se slăvia odată cele vechĭ viacurĭ ale Patrieĭ. O viacurĭ, viacurĭ! ce învecheștĭ lucrurile și prefacĭ stările. Pravilă vechie dintêiŭ este dată în tótă lumea, ca să nască și să móră, ca să iea începere și sfîrșit tóte lucrurile. Stăpânul al tuturor n'aŭ voit să fie nicĭ un lucru stătătoriŭ. Tóte câte vedĭ și te minunezĭ, prin prefacere aŭ că se duc la pierdare, saŭ la óreșĭ-care schimbare. Vedĭ acel sóre, lipsește; luna pătimește și scade, stelele cad; pogóră-te de la cele din ceriŭ și te uită la aer, acesta se preface în tot césul, și vine de se face vênt, nor și plóie; pogóră-te la ape, dintr'acele marĭ gârle ce le numim noĭ pururea curgĕtóre, unele cu totul s'aŭ uscat, altele aŭ schimbat mătcele și drumurile, însușĭ okeanul, lucrul fireĭ ceĭ marĭ și tainic, aciĭ de furtunĭ se înalță, aciĭ se smerește, și când lipsesc furtunele nu lipsesc de la dênsul vĕrsările și cele

înapoĭ curgerĭ (1) creşte şi se micşurézǎ în tóte ḑilele pe alocurea, în cât póte cine-vaşĭ sǎ hotǎrascǎ cum cǎ este odatǎ sǎ se usuce şi sǎ se aducǎ întru nefiinţǎ cu totul. Insuşĭ şi pǎmêntul de veĭ cǎuta, care-l dovedesc nemişcat şi întru sine statornic, în unele locurĭ cade şi de duh ascuns se cutremurǎ, în alte locurĭ de ape se afundǎ, saŭ de foc se arde. Decĭ când acéste marĭ trupurĭ şi viacĭnice óreşĭ-cum dupě viderea nóstrǎ, sunt orânduite spre prefacere şi pierḑare, ce socoteştĭ pentru cetǎţĭ, stǎpânirĭ şi împěrǎţiĭ, carele atâta sunt de muritóre şi stricǎciόse, în cât sunt şi aceia, cariĭ le-aŭ întocmit; şi precum la ómenĭ sunt tinereţe, urmézǎ vêrsta bǎrbǎtéscǎ, bǎtrâneţele şi mórtea, aşa şi acestea aŭ începere, creştere, stare, înǎlţare, şi tóte le are pentru acésta ca sǎ şi caḑe. Un cutremur din ḑilele luĭ Tiberie 12 slǎvite oraşe ale Asieĭ le-aŭ surpat. Un cutremur în ḑilele Mareluĭ Constandin 12 sate ale Cambanieĭ le-aŭ înghiţit. Un rěsboiŭ al Atileĭ maĭ mult de o sutǎ de oraşe le-aŭ prefǎcut în pulbere. Thivele cele vechĭ ale Egyptuluĭ de-abia auḑirea le pomeneşte. Cele o sutǎ de oraşe ale Crituluĭ abia cine-vaşĭ le crede. Oraşul Carchidonuluĭ, al Corinthuluĭ, al Athineĭ, al Spartieĭ, şi alte slǎvite oraşe, ceĭ vechĭ le-aŭ věḑut şi s'aŭ minunat, noĭ auḑindu-le şi nevěḑêndu-le, ne minunǎm, ne spǎimântǎm, cǎ nu gǎsim nicĭ semnele lor. Sate am ḑis pǎnǎ acum şi oraşe, însǎ şi împěrǎţiĭ întregĭ şi stǎpânirĭ numite se prǎvǎlesc într'acea rîpǎ a pierḑereĭ. Infloriá odatǎ Anadolul, Asiria, Egypetul şi India: era puternice la

(1) Fluxul şi refluxul.

arme, era iscusite la minte, Grecii era întru minune la învĕțătură. Sórta acésta s'aŭ mutat la Europa, aștéptă și căderea eĭ, cât 'ĭ vedĭ și înălțarea. Și pentru ca să credĭ cele trecute ce nu vedĭ, vedĭ cele de acum ce le credĭ. Polonia cea ca o nemărginită, étă micșurată și împărțită. Iezuviții cé duchovniciá și pre taină împĕrățiá, din orânduéla lor rădicațĭ. Sfeția din republică în despotie rădicată și în monarchie. Bavaria în multe feliurĭ bărduită, și alte stăpânirĭ prefăcute în nouă oblăduirĭ. Maĭ ântĕiŭ necredute, éră acum vĕdute și pipăite. De unde se vede, că marele acela meșter și ziditoriŭ are pentru lucrurile omeneștĭ multe feliurĭ de chipurĭ, și dupre plăcere unde socotește le și potrivește, și pronia dumnedeéscă, alergând cu umblet fără sunet, cu glăsuire fără de audire, dice unuia să se scóle și altuia să cadă, unuia să împĕrățiască, altuia să se supuie, unuia să se ascundă, altuia să se ivéscă.

Asemenea și oblăduirea Țereĭ-româneștĭ, fiind și maĭ mult supusă supt nestatornică pravilă a lucrurilor omeneștĭ, fiind curgerea eĭ prin rîpe și petre ascunse, avênd țĕrmurile eĭ fără limanurĭ, s'aŭ asemănat stăpânirea eĭ cu paliriile (1), adică cu apele cele ce de diminéță până la o vreme curg în sus, éră de la o vreme îșĭ întorc curgerea lor în jos. Se asémănă și cu curgerea măreĭ pe la Vizantia, pre carea vêntul austruluĭ când bate, iĭ pricinuéște curgerea într'o parte, și când de la médă-nópte bate, întórce curgerea înapoĭ. Intru acest feliŭ de grabnice mutărĭ s'aŭ aruncat sórta Țĕreĭ-româneștĭ. Când era

(1) Παλίῤῥοιῤς: Fluxul și refluxul măreĭ.

ceĭ dintêiŭ lăcuitorĭ cu nume de Dakĭ, eĭ biruind pre Râmlenĭ le luá dăjde, dupre cum iar Meletie scrie pentru Misia, şi trecênd dincóce haznelele le ţinea ca în nişte vistieriĭ în locurile apeĭ Argentieĭ (póte fi Argeşul), éră de la Traian s'aŭ supus Dakiĭ plătind eĭ dajde la Râmlenĭ, éră biruitoriĭ supuşĭ. Intru acéstă supunere râmlenéscă s'aŭ oblăduit până la Radul Negru (?) lét 1080, saŭ duprĕ alţĭ istoricĭ 1313. De atuncea Banul Craioveĭ supuindu-se luĭ Radu-Vodă, şi un trup făcêndu-se tot principatul Ţereĭ-româneştĭ, se oblăduia cu formă de autonomie de despotismos, şi de alegere la diadochie a Domnieĭ, între fiiĭ şi rudele Domnuluĭ, saŭ dupre întâmplare între boiarĭ cu sfat şi priiminţa de obşte a clirosuluĭ şi a boiarilor. Acéstă formă s'aŭ urmat până la Laiota Basaraba Domnul, lét 1454. La acesta s'aŭ supus ţéra strălucitóreĭ şi prea puterniciĭ porţĭ, plătind dajde şi oblăduindu-se cu privilegiurile sale. Care oblăduire la multe Domniĭ s'aŭ păzit şi ţéra s'aŭ mulţămit. Iară de la o vreme în multe reformĭ s'aŭ schimbat, şi de la Constantin Vodă Basaraba Brâncovénul cu totul s'aŭ prefăcut, precum este de toţĭ ştiut. Acum érăşĭ o suflare de vênt cu linişte, o prefacere a drepteĭ celuĭ prea înalt aŭ adus curgerea oblăduireĭ ţĕreĭ la matca sa, aŭ oprit vênturile, aŭ potolit valurile, care strîmbă cârma oblăduireĭ, şi nelăsând corabia să ajungă la liman, în multe rêndurĭ o cufundă şi o spărgea, deabia scăpând cu trupul Cârmuitoriul. Ţéra românéscă s'aŭ asemĕnat acum cu paserea ce se numeşte finix, carele cu ale sale aripĭ aprindênd foc, se a-

prinde şi arde pre sineşi, şi făcêndu-se cu totul cenuşă, érăşi din pulberea cenuşeĭ se naşte şi creşte. Aşa şi ea (ţéra-rom.), cu lucrurile resboiuluĭ, şi de singură însăşi între dênsa, şi de alţiĭ arḑêndu-se s'aŭ adus măririle sale în cenuşă şi în pulbere. Şi prin încenuşata starea eĭ trăgênd ochiul milostivireĭ al prea puterniceĭ nóstre împĕrăţiĭ, adoa óră s'aŭ născut şi s'aŭ întocmit în forma oblăduireĭ, cu carea se ocrotiá ântêiŭ. Aŭ câştigat bogatele milĭ ale împĕrăţieĭ, dăruindu-se cu privileghiurile sale. Clirosul bisericesc s'aŭ rădicat în cinste, aşeḑându-se scaunul Mitropolieĭ la şederea Scaunuluĭ Kesarieĭ Capadokieĭ (1). Boerimea se înalţă dupre linia familieĭ. Pămênteniĭ se protimisesc dupre cuvêntul pravileĭ ceĭ politiceştĭ. Strĕiniĭ se miluesc dupre datoria fireĭ şi a chreştinătăţiĭ. Negustoria se sporeşte avênd curgerea slobodă. Dajniciĭ se adaogă nebănuindu-se de adăogirĭ de dăjdĭ. Toţĭ petrec în mulţămire rugându-se ca să caute din ceriŭ Domnul asupra ţĕreĭ aceştia ce este ca o vie sădită de mâna sa cea dumneḑeéscă, lucrată şi ploată din darurile cele cereştĭ, ca să o ferésca de grindinĭ ce strică rodurile une-orĭ şi asupra coptuluĭ. Fie, Dómne, mila ta spre noĭ, precum am nădăjduit spre tine."

Luna luĭ Fevruarie 1779.

Intru o prefaţă lungă Episcopul Kesarie arată

(1) Până la anul 1776, Mitropolitul Ungro-Vlachieĭ avea între ierarchiĭ Bisericeĭ rĕsărituluĭ rangul de precădere, ce-l avuse odinióră Mitropolitul Angireĭ. şi titlu de *prea onorabil şi exarch al plaginelor (laturilor)*. Acum creḑêndu-se ca rangul Mitropolieĭ Angireĭ nu era destul de demn pentru Mitropolia Ungro-Vlachieĭ, Patriarchul Sofronie rădică Mitropolia la rangul Mitropolieĭ *Kesarieĭ Capadókieĭ*. (Veḑĭ actul patriarch. în Condica Sfântă. De asemenea: Istor. biser. Lesviodax. p. 419—429).

maĭ ântêiŭ istoricul luneĭ aceștia, de când ea s'a introdus la Romanĭ, și derivă numirea eĭ de la rugăciunile și jertvele numite *Februa*, ce făceaŭ Romaniĭ în acéstă lună pentru ceĭ reposațĭ. Fiind-că la creștinĭ sĕrbătórea cea maĭ mare din acéstă lună este Intimpinarea Domnuluĭ, când dreptul Simion a primit în brațele sale pe pruncul Christos la 40 de ḑile de la nașterea sa, de aceia Kesarie maĭ tótă precuvêntarea sa o ocupă cu istoria dreptuluĭ Simion și cu legenda luĭ despre promisiunea ce a avut de la Duchul Sânt de a nu muri pănă ce nu va videa cu ochiĭ pre Mesia cel preḑis de prorocĭ, la care ocasie el a și pronunțat imnul știut: acum slobodește pre robul tĕŭ, stăpâne, că aŭ vĕḑut ochiĭ meĭ mântuirea ta“, etc. Se adauge o cronologie a patriarchilor din legea veche de la Adam până la Avraam, spre a se arĕta viața lor cea îndelungată; apoĭ face socotéla anilor de la împĕratul Ptolomeŭ pănă la Intimpinarea Domnuluĭ, și a întregeĭ viețĭ a luĭ Simion, pre carea o crede a fi de 360 de anĭ.

Intru o notiță spune, că la personagiul redacțiuneĭ s'a maĭ adaos „Dumnéluĭ Iordan biv vel gramatic Kapadokianul“, carele a îndreptat tălmăcirea acestuĭ Mineiŭ din limba elinéscă. Tipărirea s'a început la 9 August și s'a sfîrșit la Sept. 30.

Mineiul Luneĭ luĭ Martie 1779.

Kesarie începe prefața sa cu o descriere poetică a luneĭ luĭ Martie:

„Când ochiul Ceriuluĭ, luminătoriul lumeĭ, sórele cel simțitoriŭ, vine asupra zodieĭ Berbeceluĭ în luna luĭ Martie, ce veselie nu pricinuește? Viderea nu

se satură de privirea verdeței, audirea se deșteptă și se plécă la musica paserilor, ceea ce cu armonie rĕsună în dumbrăvile cele aurite de florĭ și de verdețurĭ, și tóte simțirile omuluĭ simt cu bucurie un duh de viață, ce le mișcă spre a lor energie". Apoĭ face istoricul luneĭ luĭ Martie, de cine și când s'a stabilit — de la „Romul cel ântĕiŭ împĕrat al Râmuluĭ", și s'a numit de la *Mars* deal resboiuluĭ. Trece apoĭ la creștinătate, și spune că în acéstă lună s'aŭ sĕvêrșit cele maĭ marĭ evenimente ce se pomenesc în Biblie și în tótă istoria creștinătățiĭ, crearea lumeĭ, potopul, izbăvirea Israiltenilor din robia Egiptuluĭ, bine-vestirea sfinteĭ Fecióre, patimele și mórtea Domnuluĭ Christos. Adaoge maĭ multe legende creștine, între care și legenda busuiocului, carele creștea pe locul Golgotheĭ, unde s'a restignit Domnul, și prin care s'a păstrat în memoria creștinilor locul unde s'a făcut mântuirea lumeĭ, până ce acel loc a ajuns în mânile creștinilor. De aceia busuiocul se întrebuințéză până astădĭ la „osfeștanie". „O minunată lună a luĭ Martie, esclamă la urmă Kesarie, plină de dulcéța vĕzduchuluĭ, încununată cu florĭ de bucurie, arĕtătóre de minunĭ, descoperitóre de taine dumnedeeștĭ! Pre dênsa Râmleniĭ ceĭ neluminațĭ o cinstea cu ramurĭ și cu florĭ; éră strănepoțiĭ lor (din linia cărora și noĭ ne tragem) după ce s'aŭ luminat, 'ĭ-aŭ încununat dilele cu florĭ de pomenirele sfinților".

Tipărirea acesteĭ cărțĭ s'a început la 15 Octombrie și s'a sfîrșit la Decemb. 5. La personagiul de maĭ înainte al tipografieĭ se vede adaos ca îngriji-

toriŭ saŭ Director al tipografieĭ „Kir Ioakim Ieromonachul din sf. Mitropolie“.

Cu Mineiul de pe Iuna acésta s'a isprăvit şi activitatea şi viaţa demnuluĭ Episcop Kesarie; căcĭ la sfîrşitul prefeţeĭ cetim acéstă însemnare tipărită: „1780 Ianuarie în 9, într'o ḑi Joĭ către séră, s'aŭ mutat din viaţa acésta la viacĭnicele lăcaşurĭ acest *plin de rîvnă sfânt părinte,* ce este maĭ sus numit (Kesarie), care *cu mare dragoste fiind aprins spre folosul deobşte,* s'aŭ apucat a da în tiparii mineele pe lunĭ, cu multă cheltuéla sa. Cine va ceti aicĭ, să ḑică; „Dumneḑeŭ să-l iarte!“ Mórtea luĭ a fost grabnică şi neaşteptată. In momentele cele de pe urmă, chemând pre Archiereul Filaret, carele se vede, că trăia la Rômnic, şi lucra împreună cu Kesarie la traducerea şi publicarea cărţilor române bisericeştĭ, l-a însărcinat să continue editarea Mineelor până la fine, ceea ce Filaret, precum vom videa, a împlinit cu tótă esactitatea şi osîrdia, înlocuindu-l întru tóte şi continuând opera predecesoruluĭ sĕŭ.

Fotino ne spune, că în Ţéra-românéscă Episcopiĭ se puneaŭ prin scirea Domnuluĭ, cu alegerea Mitropolituluĭ şi a Boerilor (Istor. Dac. partea VI, epocha IV, cap. III. p. 165). Alegerea obştéscă şi încuviinţarea domnéscă a căḑut pe Filaret Archiereul Miralikieĭ, amicul luĭ Kesarie, şi condica sântă a Mitropolieĭ ne spune, că psifiarea luĭ Filaret la Episcopie s'a făcut la 3 Martie, adică aprópe două lunĭ ḑupĕ mórtea luĭ Kesarie, care timp a trecut pentru sĕvêrşirea formelor bisericeştĭ. Filaret dar se bucura de favórea şi a domnuluĭ Alexandru Ipsilant,

și a Mitropolituluĭ Grigorie și a Boiarilor divaniștĭ.

In condica sfântă a Mitropolieĭ din Bucureștĭ găsim acéstă însemnare despre alegerea și rădicarea luĭ Filaret la scaunul Episcopieĭ de Rômnic:

„De vreme ce sfânta Episcopie a rĕmas făr de al eĭ adevĕrat păstoriŭ, dându-șĭ obștésca datorie fericitul Kir Kesarie, cu porunca Prea sfinţituluĭ Archiepiscop a Ţaregraduluĭ și a tóteĭ lumĭ patriarch Kyrio Kyr Sofronie, și cu voïa prea luminatuluĭ și blagocestivuluĭ Domn a tótă Ungro-Vlachia Ioan Alexandru Ipsilant Voevod, și cu blagoslovenia prea sfinţieĭ Sale Părinteluĭ Mitropolituluĭ ţăriĭ Kyr Grigorie, am intrat în sfânta Mitropolie a Bucureștilor, unde se prăznuește hramul Sfinţilor slăviţilor și întocma cu Apostoliĭ Impĕraţilor Constantin și Elena, ca să facem alegere pentru păstoriŭ la acéstă Episcopïe, și am pus ântêiŭ pe Cuviosul Archimandrit a sfinteĭ Monăstirĭ Déluluĭ Kyr Grigorie (¹), al doilea pe cuviosul Archimandrit a sfinteĭ Monăstirĭ Bistriţiĭ Kyr Ștefan și al treilea pe sfinţia sa fratele Myreon Kyr Filaret, care s'aŭ ales maĭ dăstoinic și maĭ de folos a fi păstoriŭ și Episcop la acéstă Eparchie, drept acésta li s'aŭ scris și numele lor într'acéstă condică“. Urméză apoĭ iscălitura Mitropolituluĭ Grigorie în limba grécă, apoĭ iscălitura a 8 Archiereĭ, între care și a Episcopuluĭ de Buzĕŭ Cosma, —tóte tot grecește. (Veḑĭ Biser. Orthod. rom. Sep-

(¹) Acest Archimandrit Grigorie Delénul ne-a păstrat într'un Manuscris, scris de el însușĭ în anul 1781, Didachiile sau predicele renumituluĭ Mitropolit Antim Ivirénul, rostite de el românește în Mitropolia Bucureștilor, Manuscrișul l-am găsit eŭ și l-am depus la Academie spre tipărire, ceia ce se și realizéză acum.

tembrie 1885 p. 659). Tot din condica sfântă se vede, că înainte de alegerea luĭ Filaret la Episcopia Rômniculuĭ, se ivise în Bucureștĭ îndoéla, dacă n'ar fi contra canónelor ca pre Filaret, carele avea deja titlu de Mitropolit al Myrelor-Likieĭ, să-l pogóre la rangul de Episcop. Cu acéstă întrebare Domnul Alexandru Ipsilant s'a adresat la Patriarchul icumenic Sofronie, și acela respunde așa Mitropolituluĭ Grigorie: „Fiind-că ni s'a raportat de către bine-cinstitorul și prea înălțatul și prea chreștinescul Domnitoriŭ al Ungro-Vlachieĭ Domnul Alexandru, fiul nostru cel în Christos Dumneḑeŭ prea iubit și mult dorit, că Episcopia Rômniculuĭ cea supusă Mitropolieĭ tale, a rĕmas fără de stăpân și se chiamă prin votul comun și alegerea canonică, spre primirea acesteĭ regulate succesiunĭ, Mitropolitul titulariŭ al Myrelor, D. Filaret, ca cel ce este vrednic și învĕțat în conducerea poporuluĭ, și am fost întrebat de către Inălțimea Sa, dacă este posibil, ca din Mitropolit titulariŭ să se strĕmute la o Episcopie și noĭ respunḑênd scriem pe larg Inălțimeĭ Sale și dăm voie pentru o asemenea strĕmutare. Decĭ scriind, poruncim prea sfințieĭ tale, ca să facĭ o asemenea strĕmutare, și să stabileștĭ pre titulariul Mitropolit al Myrelor D. Filaret, archiereŭ și episcop actual, legal și canonic al Episcopieĭ ceĭ vĕduve a Rômniculuĭ", etc. 1780 Mart. 3. (ibid. p. 657—59).

Asupra origineĭ și naționalitățeĭ Episcopuluĭ Filaret nu sunt până acum eșite la ivélă date sigure. Din o corespondență grecéscă între patriarchul Neofit și Filaret, ca Mitropolit al Ungro-Vlachieĭ, Prea

sfinția sa Archiereul Genadie Enăceanul, carele posede acea corespondeță, conchide, că Filaret ar fi fost de origină grec. Reproducem și noĭ pasage din acele scrisorĭ, precum ne le predă Prea sfinția sa Genadie în revista Biser. Orth. rom. anul V. p. 318: Patriarchul Neofit scrie luĭ Filaret: „Ne-am adus aminte din scrisorile Vóstre de relațiunile nóstre cele vechĭ, și Ne-am representat ca înaintea ochilor actele dintre noĭ, când eram petrecênd pe lângă pururea amintitul bĕtrânul nostru, prea fericitul Parthenie al Târnovuluĭ". — Filaret îĭ rĕspunde: „Trebue să recunóscem, Inalt prea sfântul meŭ Domn și Stăpân, că mulțĭ îșĭ schimbă ideile cu demnitățile înalte, însă nobleța și liberalitatea Inalt prea sfinției Vóstre ceĭ împodobite de Dumneḑeŭ, cŭ tóte că dupre vrednicie s'a ornat cu trépta celeĭ maĭ înalte demnitățĭ chreștine, a rĕmas în aceiașĭ posițiune, și făcênd ca un Archipăstoriŭ al luĭ Christos, îșĭ aduce aminte și se arată cu condescedența cea maĭ mare. Pentru acésta și nicĭ a fost posibil ca să se ștérgă din sfânta Vóstră memorie umila mea persónă, cu tótă lungimea timpuluĭ și cu tótă măreția demnitățeĭ; ci vĕ aducețĭ încă aminte și acum și rechemațĭ acele relațiunĭ vechĭ, care îmĭ permit și mie a ḑice: Și ce póte fi pentru mine maĭ mare, maĭ plăcut și maĭ fericit?"

Din aceste două pasage, eŭ încă nu mĕ pot convinge, că Filaret n'a fost român. Se póte, ca Parthenie Mitropolitul Târnovuluĭ să fi trăit în Bucureștĭ, ca mulțĭ alțĭ archiereĭ grecĭ, destituițĭ orĭ paretisițĭ de la eparchiile lor din Turcia, cariĭ veneaŭ

apoĭ și trăiaŭ în România, alipind pe lângă dênșiĭ pentru serviciŭ tinerĭ monachĭ orĭ și mirenĭ nu numaĭ dintre Grecĭ, dar și dintre Românĭ, precum aŭ putut să fie Filaret, carele după mórtea stareţuluĭ seŭ grec a continuat studiile și cariera sa bisericéscă în ţară. Admiţênd că el ar fi fost de origină grec, precum afirmă prea sfinţitul Genadie Enăcénul, nu putem să nu recunóscem, că el pe deplin s'a însușit limba, sentimentele și trebuinţele naţionale românești, și a lucrat în tótă viaţa sa ca cel maĭ eminent Român, precum odinióră neuitatul Episcop al Rômniculuĭ și Mitropolit Anthim Ivirénul.

Filaret devenind Episcop al Rômniculuĭ a desvoltat acolo tótă activitatea sa literară. Tipografia o a menţinut în aceiașĭ stare și cu acelașĭ personal, ca și sub Kesarie.

Cea maĭ însemnată lucrare a luĭ Filaret în literatura bisericéscă este continuarea tipărireĭ Mineelor. Mineiul pe luna Aprilie se începuse încă trăind Kesarie, anume de la 9 Decembrie, dar s'a sfîrșit la 29 Ianuarie, când Kesarie era mort. De aicĭ se vede érășĭ că Filaret erá la Rômnic, și politicește era ales Episcop, de și încă nu se isprăvise lucrările pentru confirmarea luĭ bisericéscă. Lucrarea luĭ Filaret se începe de la prefaţa luneĭ luĭ Aprilie. El încă ilustréză Mineele sale cu prefeţe arĕtătóre de erudiţia luĭ și bisericéscă și profană. Luna Aprilie o începe cu jalea sa pentru mórtea luĭ Kesarie, în modul următor: „De aŭ fost altă dată luna luĭ Aprilie cea maĭ pricinuitóre de veselie, pentru căcĭ fiind cea de al doilea a primăvereĭ, întru carea înălţându-se só-

rele, își adaogă căldura, și îndémnă tótă firea spre rodirea celor de mâna ziditoriuluĭ sădite seminţe. Dar pentru căcĭ nu s'aŭ învrednicit cununiĭ ceĭ care i s'ar fi împletit de înțelepciunea luminătoriuluĭ ce aŭ apus de la noĭ, ḑicem, prea iubituluĭ nostru întru Christos frate, și cu tótă învĕțătura împodobit, fericituluĭ Episcop Kir Kesarie, acum nu i se cuvine a se împodobi cu strĕine florĭ, ci cu jale se cade a-șĭ arĕta mâhnirea, ne primind mângâiare, pentru căcĭ i s'aŭ luat mirele, prin carele aștepta a i se alcătui cununa începĕturiĭ, precum și la cele-lalte lunĭ, și pentru care i se cuvinia a se bucurá. Dar fiind-că la acest lucru al tălmăcituluĭ Mineelor, și la îndemnarea tipărituluĭ lor, nu numaĭ la un sfat am fost din început, ci și la osîrdie cu asemineașĭ râvnă, și maĭ vêrtos poftindu-ne fericitul, și la cele dupre urmă ceasurĭ ale sfîrșituluĭ vieţeĭ prin însușĭ rostul sĕŭ, ca să nu contenim lucrul, ci după putere a ne sili, spre sevêrșirea aceluĭ deobște folositoriŭ, și bisericeĭ împodobitoriŭ lucru. Pentru aceea împlinind frățésca poruncă și sevêrșind râvna păstorésca, precum fericitul a suferit iuțimea geruluĭ, a ostenelelor trecutelor lunĭ de iarnă, așa și noĭ nu fugim de păliciunea sóreluĭ a lunelor celor de vară, ci prin ajutoriul Domnuluĭ ne vom sili a suferi arsura ḑileĭ. Insă fericitul în lunele cele trecute materie bogată aŭ pus întru predosloviĭ, împodobindu-le cu istoriĭ de numele lunelor de la cine și pentru ce pricină sunt puse, și arĕtând întru dênsele ce taine s'aŭ sevêrșit si ce folos de la ziditoriul lumeĭ întru dênsele lumea aŭ dobêndit". Filaret spune maĭ

departe, că dacă ar fi vrut și el să urmeze esemplul luĭ Kesarie, ar fi putut să spună, că luna luĭ Aprilie la Elinĭ se numia Thargilion, și causa pentru ce se numia așa; că Galiĭ o numesc Avril, póte că de la Impĕratul Avrilian; că Aprilie se derivă de la verbul *aperire* (a diskide), de unde și Greciĭ în limba aplá o numesc ἄνοιξις. Dar crede că este maĭ bine a se lăsá ca să se caute aceste lucrurĭ în cărțile profane, éră noĭ să ne îndeletnicim maĭ mult a cunósce pre ziditoriul din zidirile sale cele vĕḑute, etc.

Personalul tipografieĭ și sub Filaret a continuat a fi același ca și sub Kesarie.

Mineiul pe Luna luĭ Maiŭ 1780.

Tipărirea acestuĭ Mineiŭ s'a început la I-iŭ Februariŭ și s'a isprăvit la 24 Martie. In prefață, Filaret, imitând pre Kesarie, arată că numele acesteĭ lunĭ este roman, și se derivá saŭ de la *Maiores*, pentru că ar fi fost dedicată în cinstea senatorilor și a a altor ómenĭ marĭ (maiores) aĭ cetățiĭ Romeĭ, saŭ de pe numele mumeĭ ḑeuluĭ Mercur, carea se numia *Maia*. Spune, că la I-a ḑi a luneĭ aceștia Romaniĭ prăznuiaŭ târnosirea templuluĭ ce făcuse Sabiniĭ în onórea ḑeilor numițĭ *Lares;* éră jupânesele jărtfiaŭ buneĭ lor ḑeóe Favna, în casa mareluĭ lor Archiereŭ, la care ocasiune nu participa nicĭ un bărbat, ba și idoliĭ de partea bărbătéscă se învăliaŭ. La 9 ale luneĭ serbaŭ pe *Lemures* saŭ *Remures,* pre care îĭ credeaŭ duhurĭ făcĕtóre de rĕŭ, saŭ suflete neastîmpĕrate ale morților, cariĭ veneaŭ a supăra pre ceĭ viĭ, și se credea, că prin acéstă serbare órecum îĭ

exorcéză saŭ astâmpără. La 24 ale luneĭ se făcea ceremonia numită *Regifugium,* spre amintire de izgonirea luĭ Tarquíniŭ cel mândru din Roma. Venind la epocha chreştină, spune că serbătórea cea maĭ mare din acéstă lună este serbarea sfinţilor împěraţĭ Constantin şi Elena, patroniĭ legiĭ chreştineştĭ şi începětoriĭ împěrăţieĭ nóstre ceĭ pravoslavnice; că deşi acéstă ḑi se prăznueşte şi în alte ţěrĭ chreştine, dar nicăirea nu se serbéză aşa de luminat ca în Ţara-românéscă, „căcĭ numaĭ aicĭ se închipueşte stăpânirea chrèştinéscă maĭ luminat de cât în tóte laturile, şi maĭ ales acum în auritul viacul nostru ce curge, îndoit şi întreit se cade nouě a ne bucura pentru luna luĭ Maĭ, pentru că nouě acum tot Maĭ ne este viaţa şi petrecerea, fiind-că avem patronĭ şi ocrotitorĭ Părinte şi Fiiŭ, adică pre prea sfinţitul nostru păstoriŭ, şi pre prea luminatul nostru Domn, cariĭ ţin crucea luĭ Christos, şi oblăduesc ţara cu bună chibzuire şi cu tótă pravoslavia. Domnul revarsă milĭ împěrăteştĭ, îmbogăţeşte săracĭ, rădică din gunoiŭ némurĭ, mângâe scărbiţĭ, ocroteşte sěrmanĭ, şi tóte cele-lalte darurĭ ce s'aŭ împărtăşit atât de la împěratul ceresc, cât şi de la cel pămêntesc milostivul nostru împěrat, le revarsă în ţară, şi ca un sóre ne încălḑeşte pre toţĭ. Păstoriul iarăşĭ cu plóia darurilor duhovniceştĭ rîuréză toţĭ lăcuitoriĭ, şi povăţueşte tóte oile sale spre păşunea sufletéscă nu numaĭ cu cuvêntul prin învěţăturĭ duhovniceştĭ, ci şi *prin dascalĭ şi învěţătorĭ* adapă tot norodul, şi prin cărţĭ ce se tipăresc de tot folosul sufletesc şi de mare

podóbă a Bisericeĭ, precum şi *cu aceste minee.* Ci maĭ vêrtos cu însuşĭ fapta şi cu pilda vieţeĭ sale ceĭ sfinte, a căreea lumină o vĕd fiiĭ ceĭ ce nu clintesc ochiĭ la sóre şi proslăvesc pre părintele cel ceresc. Şi linişteа ce avem, şi orĭ-ce bine alt dobândim, nu se cade a socoti, că se pricinueşte de alt undeva, fără numaĭ din vistieria bunătăţilor acestor doĭ oblăduitorĭ . , . . Şi de este adevĕrat cuvêntul Evangelieĭ, că din rod se cunósce pomul, póte fieşte-carele din buna urmare a oblăduitorilor politicĭ a pricepe înalta înţelepciune a Domnuluĭ, şi din tocmită kibzuire a purtătorilor de grijă a Bisericeĭ — podóbele sufleteştĭ ale mareluĭ păstoriuluĭ nostru, a *căruia odraslă şi rĕposatul părinte Kesarie aŭ fost,* care cu câte rodurĭ sufleteştĭ aŭ îndulcit gâtlejul eparchioţilor sĕĭ socotim a nu putea a se tăinui nicĭ de însuşĭ zavistniciĭ bunătăţilor". Vorbeşte apoĭ cu întristare, că până astăḑĭ aŭ rĕmas între Românĭ resturĭ din basnele păgâneştĭ, ce eraŭ lipite de luna luĭ Maĭ, precum: La I-iŭ Maiŭ es la primbărĭ pe la grădinĭ, unde se tăvălesc pe érbă, creḑênd că prin acésta vor fi sănĕtoşĭ tótă vara. Tot rĕmăşiţă din păgânătate este şi obiceiul, că în ḑiua sf. Georgie îşĭ împodobesc pragurile uşilor şi stâlpiĭ porţilor cu érbă verde. Maĭ este o sĕrbătóre ruşinósă, ce o numesc „ropotin", ce o serbéză Marţĭ în a treea septĕmână după paştĭ, şi o numesc şi sĕrbătóre a draculuĭ, când babele fac, cum ḑic ele, în pofida draculuĭ „ţesturĭ" (tavále de lut).

Mineiul pe Luna Iuniŭ 1780.

Tipărirea s'a început la 26 Martie și s'a isprăvit la 16 Maiŭ. In prefață, Filaret arată că numele acesteĭ lunĭ uniĭ îl derivă de la ḑicerea latină *Iuniores* (ceĭ maĭ tinerĭ), că adică ar fi fost dedicată senatorilor celor maĭ tinerĭ, precum Maiŭ ar fi fost dedicată celor maĭ bĕtrânĭ; alțiĭ o derivă de la ḑeóea Iuno, sora saŭ soția luĭ Jupiter; Filaret preferă derivația cea dintêiŭ. La elinĭ acéstă lună se numia *Ekatonveon,* carea însémnă o sută de boĭ, pentru că în acéstă lună, carea la Elinĭ începea anul, eĭ jertfiaŭ o sută de boĭ, prin carea mulțemiaŭ prin anticipație pentru belșugul anuluĭ. Venind la epocha chreștină, ḑice, că în acéstă lună sfințiĭ Apostolĭ s'aŭ împrăștiat în tótă lumea spre a predica Evangelia, și înainte de acésta s'aŭ întărit prin post și rugăciune. De aceea și Biserica chreștină a orânduit a se posti în acéstă lună postul sfinților Apostolĭ, și închee, arĕtând însemnătatea posturilor stabilite de biserică pentru perfecționarea morală a chreștinilor, și îndémnă pre toțĭ a le păzi cu religiositate.

Mineiul pe luna Iuliŭ 1780.

S'a început la 18 Maiŭ și s'a sfîrșit tipărirea la 18 Iulie. In prefață, Filaret spune, că Impĕratul roman Marc Aureliŭ a numit acéstă lună cu numele luĭ Iuliŭ Cesariul, carele s'a născut în acéstă lună, și a reformat Calendariul Romanilor. Spune, că Romaniĭ în acéstă lună aveaŭ maĭ multe sĕrbătorĭ, anume:

la 6 ale luĭ Iuliŭ serbaŭ amintirea de mântuirea Romeĭ prin muma luĭ Coriolan; la 12 Iuliu serbaŭ cu mare pompă ḑiua naştereĭ luĭ Iuliŭ Cesariul; la 24 se făcea masă mare Archiereilor saŭ pontificilor romanĭ; la 28 jertfiaŭ câţĭ-va cânĭ, spre a opri căldura cea mare a luneĭ, pentru care ḑilele acelea se numiaŭ *Canicule,* éră uniĭ le numiaŭ ale leuluĭ, fiindcă în acele ḑile sórele se află în zodia leuluĭ. Trecênd la epocha chreştină, Filaret se opreşte la serbarea sfântuluĭ Proroc Ilie, ce se prăznueşte la 20 ale acesteĭ lunĭ, şi aminteşte trasurile principale, cu care se descrie acest proroc în Biblie; spune că în acéstă lună a încetat potopul şi s'a oprit corabia luĭ Noe pe Munţiĭ Ararat.

Iară pentru Românĭ spune, că este însemnată acéstă lună prin aceia că în ea s'aŭ adus în ţară móştele sântuluĭ Dimitrie Basarabov, carele a izbăvit ţéra de ciumă, şi al doilea că în acéstă lună „s'a stins flacăra rĕsboiuluĭ între înalta pórtă şi împĕrăţia Rusieĭ“.

Aducerea Móştelor sfântuluĭ Dimitrie Basarabov în Bucureştĭ, de carea aminteşte aicĭ Episcopul Filaret, a fost contimporană cu Episcopiĭ Kesarie şi Filaret, anume în timpul resboiuluĭ Rusieĭ cu Pórta (1769—1774). După ce a cucerit Ruşciucul, generalul Salticov a ocupat tot teritoriul de pe malul Dunăreĭ până la Cernovoda, între care şi satul Basarabov, carele este aprópe de Ruşciuc pe ţĕrmul rîuluĭ Lom, unde se aflaŭ din vechime, de pe timpurile regilor bulgaro-românĭ. Generalul rus a luat acele sfinte móşte cu dreptul de cuceritoriŭ şi voiá

să le trimită în Rusia. Sosind în Bucureştĭ cu sfintele móşte, un neguţătoriŭ anume Hagi Dimitrie, fiind în relaţiunĭ de aprópe cu generalul, l-a rugat să dăruéscă acele sânte móşte Ţereĭ-româneştĭ, ca o despăgubire pentru prădile şi jafurile ce a suferit ea în timpul rĕsboiuluĭ.

(Vedĭ Sinaxariul de la 27 Octombrie în Mineele din Monast. Némţuluĭ. Ediţia 1846).

(Va urma). Episc. Rom. Melchisedek.

PSALMUL IX

(Urmare; veḑĭ No. 13, anul X, pag. 1079).

Titlul acestuĭ psalm este: *Intru sfêrşit pentru cele ascunse ale fiuluĭ luĭ. Psalmul luĭ David.* Nu avem de esplicat de cât: *pentru cele ascunse.* Textul ebreŭ ḑice: *Al mut-laben,* ceia ce se traduce *Pe mórtea fiuluĭ.* Alţiĭ unind cele două cuvinte dintâĭ citesc: *almut;* se sub înţelege: *al,* ceia ce ar face *despre tinereţe,* saŭ *pro juventute.* Ceĭ LXX se pare că aŭ cetit ast-fel; dar eĭ aŭ tradus: *pentru cele ascunse;* alţiĭ cred, că acest cuvênt *almut* denotă un instrument de musică ce le este necunoscut. Aceĭ cariĭ voesc a se uni punctualminte cu litera textuluĭ ebreŭ ḑic *super mortem Laben;* şi când trebue să esplice acest Laben, eĭ recurg la Goliat, care e numit *vir medietatum* saú *intermedius, inter castra,* saŭ să referă la o cântare numită Laben, de care se vorbeşte la prima carte Paralipomen, 15, 18. Ideia luĭ Calmet este acésta: că prin cuvêntul *almut* înţelege pre fetele destinate a cânta în ceremoniele templuluĭ; şi după el tótă esplicaţiunea textuluĭ ar fi: Psalmul luĭ David, pentru Ben, prepus coruluĭ de

fete cântăreţe. In fine maĭ sînt şi alte interpretaţiunĭ ce se pot vedea în comentatorĭ, în deosebĭ în Minochius în cap. 15 a cărţeĭ întâĭ a Paralipomenilor.

Dar ce însamnă aceste cuvinte în ceĭ LXX şi în Vulgata: *pentru cele ascunse ale fiuluĭ*? Sţ. Părinţĭ se unesc a crede că profetul are în vedere misteriile luĭ Mesia, care era fiul luĭ David şi nu se póte ḑice că acéstă gândire este contrară cu litera, pentru că cuvintele ebraice, grece şi latine sînt conforme; nu se póte ḑice érăşĭ ca ele să fie prea mistice, pentru că David ca profet a vorbit în fórte multe părţĭ de Mesia.

Ebreiĭ fac doĭ psalmĭ din acest psalm al 9-lea, şi acésta e causa pentru ce Ebreiĭ în ordinea psalmilor numĕră un psalm maĭ mult; dar eĭ unesc alţĭ psalmĭ; şi cu tóte că împart încă pre uniĭ, cu tóte acestea ajung a numĕra ca şi noĭ 150 psalmĭ. Voiŭ avea îngrijirea de a însemna aceste divisiunĭ şi aceste reuniunĭ, care în fond sînt de o prea mică consideraţie pentru înţelegerea Psalmuluĭ.

Cât despre subiectul tratat în acest psalm, se va vedea prin esplicarea versurilor. Este vorbă de victoriĭ marĭ; şi Părinţiĭ cred că acestea sînt victoriile luĭ Mesia asupra inimiculuĭ mântuireĭ.

VERS 1 şi 2.

Mărturisi-mĕ-voiŭ ţie, Dómne, cu tótă inima mea, spune-voiŭ tóte minunile tale. Veseli-mĕ-voiŭ şi mĕ voiŭ bucura întru tine, cânta-voiŭ numeluĭ teŭ, Prea înalte.

In textul ebreŭ este: *Lăuda-voiŭ pre Domnul.* Septuaginta îndréptă cuvêntul către Domnul, pentru a face ca cuvintele profetuluĭ să fie uniforme, căcĭ ḑice în urmă: *Spune-voiŭ tóte minunile tale, mĕ voiŭ bucura întru tine,* etc.

Dacă am crede că aceste două versurĭ sunt identice, şi ne-am închipui că este acelaşĭ lucru, esprimat în diferiţĭ termenĭ, atuncĭ nu am şti să deosebim cugetările profetuluĭ şi nu i-am cunóşte inima luĭ. David ḑice : *că va lăuda pre Domnul din tótă inima sa;* ceia ce esprimă calitatea cea maĭ însemnată a rugăciuneĭ, adica iubirea, atenţiunea spirituluĭ şi interesul voinţeĭ. El ḑice în urmă, că *va povesti tóte minunile Domnuluĭ;* ceia ce arată o mare întindere de cunoscinţă şi aplicaţiune în acest profet. El adaugă, că *se va bucura în Domnul;* ceia ce arată sentimentul adênc de care e stĕpânit la amintirea minunilor sale; él nu se mulţumeşte cu o simplă bucurie, ci ea e însoţită de veselie. In fine el va lăuda prin *căntărĭ numele celuĭ Prea Inalt,* unde se vede unirea rugăciunilor vocale şi a cântărilor publice cu disposiţiunile interióre. El va cânta numele celuĭ Prea Inalt; acest nume este D-ḑeŭ însuşĭ şi D-ḑeŭ e Prea-Inalt; El întrece tóte concepţiunile ómenilor şi a ângerilor. Iată tóte facultăţile sufletuluĭ şi ale corpuluĭ ocupate de gloria Domnuluĭ.

MEDITAŢIUNĬ.

Defectul cel maĭ mare şi cel maĭ comun al tuturor rugăciunilor nóstre este că nu sunt facute din tótă inima. Ne rugăm de obicéiŭ, fără ca inima să iea parte la rugăciune. Le recităm maĭ fără a le înţelege, le începem fără a ne înălţa inima la D-ḑeŭ, şi le sfêrşim fără să ştim pre ce cale am trecut. Nu băgăm în sémă rătăcirile gândurilor, sub pretext că sunt involuntare; dar cum involuntare, când de obiceiŭ cine-va e departe de D-ḑeŭ, când vieţueşte fără cumpăt, când nu e nicĭ pregătit, nicĭ nu are sentiment pentru rugăciune?

Sântul rege laudă pre D-ḑeŭ din tótă inima sa, el se ocupă de minunile sale şi nu perde din vedere, că vorbeşte celuĭ Prea Inalt; el pune fericirea sa în a bine-cuvênta sânt numele luĭ D-ḑeŭ. Iată un om credincios; şi de ce să nu fiŭ şi eŭ dupre exemplul sĕŭ?

VERS. 3 şi 4.

Când se va întórce vrăjmaşul meŭ înapoĭ, slăbi-va şi va peri de către faţa ta. Că aĭ făcut judecata mea şi îndreptarea mea, şeḑut-aĭ pe scaun cela ce judecĭ dreptatea.

Textul ebreŭ a putut fi tradus: *Când se va întórce vrăjmaşul meŭ* sau *vrăjmaşiĭ meĭ.* Traducênd *vrăjmaşul meŭ,* profetul de la plural

trece la singular; ceia ce nu este rar în limba sântă. Prin singular se înțelege capul inimicilor, saŭ maĭ bine fie-care din inamicĭ.

Slăbi-vor, ebreul dice *icaşelu*, care însamnă *slăbi-vor*, şi acesta e sensul celor LXX şi a Vulgateĭ.

Profetul mulţumeşte luĭ D-deŭ de aceia că inimiciĭ seĭ aŭ inturnat dosul şi aŭ fost ruşinaţĭ de planurile lor nedrepte.

MEDITAŢIUNI

Nu trebue a perde nicĭ odată curagiul, când este cine-va nevinovat. D-deŭ este un judecător nemărginit luminat, infinit drept; el ne va apăra saŭ în viéţa acésta saŭ în ceialaltă: „Numaĭ el, dicè St. Chrisostom, *judecă dreptatea*, care deosibeşte pre cel drept de cel nedrept; ómeniĭ sunt saŭ prea puţin luminaţĭ, saŭ prea pasionaţĭ, pentru a face acéstă deosebire; şi acésta dovedeşte că trebue să fie un timp, când D-deŭ se va sui pre tron, ca să judece pre toţĭ ómeniĭ; fără aceia n'ar fi nicĭ providenţă, nicĭ lege divină, şi D-deŭ chiar n'ar exista.

VERS. 5 şi 6.

Certat-aĭ némurile şi a perit necredinciosul, numele luĭ l-aĭ stins în véc şi în vécul véculuĭ. Vrăjmaşuluĭ i-a lipsit săbiile întru sfêrşit, şi cetăţĭ aĭ sfărîmat.

Este vorba aicĭ de un mare eveniment în acest psalm; căcĭ profetul dice: *că D-deŭ a lovit cu putere naţiunile*, adică pre idolatri; aceştĭ impioşĭ aŭ perit, şi numele lor a fost sfărîmat pentru eternitate. Expresiunea de care se serveşte ebreul arată eternitatea propriu disa: căcĭ în acelaşĭ psalm durata şi guvernul luĭ D-deŭ sunt exprimate ast-fel: *Domnul în véc rĕmâne*, trebue decĭ a fi vorba în acest psalm de sfărîmarea idolatrieĭ şi nimicirea puterilor infernuluĭ, prin predicarea Evangelieĭ.

MEDITAŢIUNĬ

Este cu neputinţă de a nu cunósce în aceste versurĭ victoria luĭ Iisus Christos asupra puterilor infernuluĭ. Săgeţile lor cele aprinse, cum se esprimă Apostolul, sînt respinse de scutul credinţeĭ. Cetăţile, adică sufletele, în care locuea de-

monul, şi care eraŭ, dupre cum ḑice însuşî Iisus Christos, ca locurî de apărare ce ocupa cel *prea înarmat*, aŭ fost sfărîmate, adică că acest *bine înarmat* a fost alungat. Necredincioşiĭ, aşa de numeroşî astăḑî, aŭ blasfemat contra acesteĭ victoriĭ a luĭ Iisus Christos. Eĭ aŭ ḑis că demonul, de când acest Dumneḑeŭ Mântuitor a venit în lume, n'a perdut din puterea sa; că el încă triumféză în tótă lumea; că el era învingĕtor în luptele sale contra Evangelieĭ, pentru că eşea din luptă încărcat de praḑî. Aceştî inimicî aĭ religiuneĭ n'aŭ considerat nicĭ natura armelor, ce Iisus Christos a lăsat în Evangelia şi Biserica sa, nicĭ modul cum voeşte să se servéscă, nicî mulţimea sufletelor răpite de la demon, nicî în fine resultatul lupteĭ acestia, prin care Iisus Christos se va prea-mări, ĭar diavolul va fi ruşinat. Iisus Christos dă credincioşilor seĭ arme fórte puternice, care sînt: darul seŭ, sântele sale taĭne, exemplele sale, sântelor sale cărţĭ. Cu aceste arme pnternice va putea birui tóte puterile infernuluĭ; dar pentru a avea acéstă biruinţă, trebue a voi şi a şti să se servéscă de aceste arme. Marele principiŭ a tótă iconomia mântuireĭ este, că D-ḑeŭ voeşte a fi închinat, a î se supune, a-ĭ servi de bună voe; el dă tot ajutorul, dar cere ca să nu fie nefolositor prin necredinţă, prin lenevire, prin pasiunĭ. Un rege póte procura soldaţilor seĭ arme destul de bune; dacă eĭ n'aŭ voinţă, vor fugi cu aceste arme, şi regele va fi în pericol a-şĭ perde statele sale. Cu tóte acestea nu este tot ast-fel şi cu Iisus Christos, el răpeşte demonuluĭ o mulţime de suflete, care eraŭ şi care puteaŭ fi sclavele sale, fără ajutorul haruluĭ. Numĕrul aleşilor nu este fórte mare, dar el este destul de mare; cine póte preţui numĕrul? In fine ce câştigă demonul prin pretinsa sa victorie? Va fi el maĭ fericit? Dacă un rege pedepsit ar videa pre mulţĭ din supuşiĭ seĭ, saŭ chiar din inimiciĭ seĭ, pedepsiţi cu el, sórta sa va fi óre maĭ de suferit? Impĕrăţia demonuluĭ, va fi împĕrăţia uriciuneĭ, a ruşineĭ şi a desperăreĭ. Cu cât numĕrul supuşilor acestuĭ stĕpân crud va fi mare, cu atâta va blestema starea sa, şi va simţi greutatea predepselor sale. Voinţa ce are de a vătăma, ca

esenţială, de la căderea sa, îl róde maĭ ântêiŭ pre el; succesul acesteĭ voinţĭ îmulţeşte nenorocirile sale, în lóc de a le micşura. In fine pentru a videa în ce parte e victoria, trebue a vedea unde este fericirea şi gloria. De sigur în partea luĭ Iisus Christos; aşa dar numaĭ Iisus Christos e învingĕtor.

VERS. 7 şi 8.

Perit-a pomenirea luĭ cu sunet, şi Domnul în véc remâne. Gătit-a la judecată scaunul seŭ, şi el va judeca lumea întru dreptate, judeca-va norodul cu îndreptare.

Profetul opune durata eternă a Domnuluĭ distrugereĭ inimicilor seĭ, cariĭ sînt aceĭ aĭ mântuireĭ nóstre. *Amintirea lor*, ḑice el, *va peri cu sunet* saŭ maĭ bine *cu eĭ*, dupre sensul ebreŭ. *D-ḑeŭ va judeca pămêntul cu dreptate*; *el va judeca popórele cu dreptate*. Este óre-care diferinţă între pămênt şi popóre: pămêntul însamnă însuşĭ globul, fie locuit saŭ nelocuit. D-ḑeŭ îl va judeca cu dreptate, amestecând elementele din care e compus; căcĭ acest glob n'a fost creat pentru a dura tot-déuna; dreptatea luĭ D-ḑeŭ îl va înlocui cu un noŭ pămênt şi cu cerurĭ nouă, adecă împĕrăţia eternă, unde nu va fi nicĭ durere, nicĭ întristare, nicĭ suspin. Popórele sînt locuitoriĭ pămêntuluĭ; D-ḑeŭ îĭ va judeca cu dreptate, saŭ dupre dreptatea sa; pentru că el e drept, resplăteşte virtutea şi pedepseşte fără de legea.

MEDITAŢIUNI

Este aicĭ o oposiţie însemnată între distrugerea celor reĭ şi durata eternă a luĭ D-ḑeŭ. Amintirea impioşilor pere cu sunet, saŭ pere cu eĭ; dar Domnul remâne în eternŭ. Chiar în text este că el şéde etern pre scaunul seŭ, pentru a arăta pacea de care se bucură şi puterea sa. Acésta mângăe virtutea persecutată de ceĭ reĭ. Aceştia per şi amintirea lor se nimiceşte. Dacă ea remâne, este o amintire uriciósă şi rea, ca şi nimicirea. Ce vor gândi tóte secolele de un Neron, de un Caligula, un Irod, un Antiohus, şi de un trădător ca Iuda? Virtutea din contra cu tóte că e apăsată pe pămênt, va avea în împĕrăţia luĭ D-ḑeŭ nu numaĭ o resplătire eternă, dar se va bucura în etern că a fost primită de Suveranul judecător. Judecata luĭ D-ḑeŭ va aprecia totul, dupre drépta sa valóre.

Acéstă gândire distruge ipocrisia, face să se iubéscă curăţenia şi simplitatea, inspiră o temere salutară de judecata eternă, deschide inima pentru dragostea luī D-ḑeŭ.

Scriptura este admirabilă în imaginile sale; ea ne represintă pre D-ḑeŭ preparând tronul sĕŭ pentru judecată; ca şi cum în acéstă viéţă, care este timpul milostivireī, tronul luī D-ḑeŭ nu este destinat de cât a vĕrsa torente de ertare. In ḑiua arătăreī acest tron va fi a unuī judecător, care va cere compt de bine-facerile sale, care va resplătī buna întrebuinţare a lor, şi care va pedepsi abusul de ele.

VERS. 9.

Şi s'a făcut Domnul scăpare sĕraculuī, ajutor în vremī cuviόse, în necazurī.

Textul ebreŭ ḑice în loc de *scăpare*, un loc înalt şi fortificat, unde să pótă scăpa cu încredere. Sĕracul de care se vorbeşte aicī este *omul asuprit*, apăsat, batjocorit, dupre cum spune textul; D-ḑeŭ îī ajută în ocasiunī, când acéstă protecţiune îī este necesară. Textul şi traducerile ḑic: *în vreme cuviόsă, în necazurī*, acestea sunt două lucrurī deosebite, timpul favorabil şi nenorocire. Cred că aceī cariī traduc simplu, în timpul nenorocireī, nu daŭ tótă forţa expresiunilor profetuluī.

MEDITAŢIUNĪ

Este aicī o deosebire fórte însemnată între D-ḑeŭ şi protectoriī lumeī. Aceştia ajută pre nenorociţī prea puţin, prea rar şi adese-orī rĕŭ; pe când Domnul se glorifică a susţinea pre aceştī ómenī părăsiţī. Fericiţiī seculuī se razimă pe averea lor, pe industrie, pe creditul lor, şi D-ḑeŭ îī lasă la ajutórele omeneştī; dacă el sprijineşte pre nenorociţiī ce se adreséză la el, şi dacă sunt în lume nenorociţī, cariī se par a fi părăsiţī de providenţă, este, saŭ pentru că eī nu se încred în ea, saŭ pentru ca alérgă la ajutorurī strĕine de starea lor, saŭ pentru că abuséză de acele ce le sunt date. Dómne, aşī putea aduce înaintea ta multe exemple care justifică aceste treī observaţiunī; dar trebue maī ânteiŭ a-ţī

mulţămi pentru ajutorurile ce mi aĭ dat aşa de des şi degrab, şi în timpul când eŭ încercam nişte fapte de care singur puteaĭ a mĕ scăpa. Fiĭ bine-cuvêntat, D-ḑeul meŭ, de acest ajutor, atât spiritual cât şi temporal, ce mi l-aĭ făcut tu singur. Şi nu permite ca să uit vre-odată aceste bine-facerĭ însemnate, aceste darurĭ speciale. Fie ca ele să animeze credinţa mea, să fie un motiv pentru mine de a vieţui sub protecţiunea ta, şi a pune încrederea mea numaĭ în tine.

VERS. 10.

Şi să nădăjduéscă spre tine ceĭ ce cunosc numele tĕŭ; că n'aĭ părăsit pre ceĭ ce te caută pre tine, Dómne.

Ebreul ḑice *vor spera;* dar se ştie că adese-orĭ se fac schimbărĭ de timpurĭ în acéstă limbă; ast fel, suposând viitorul, presentul profetuluĭ este tot acelaşĭ.

MEDITAŢIUNI

Profetul ne arată aicĭ o cale fórte bună, ca să ne înveţe a pune încrederea nóstră în D-ḑeŭ. Nu este alta de cât a cunóşte numele sĕŭ şi a căuta pre Domnul. Cunoştinţa de D-ḑeŭ nu constă în marĭ cercetărĭ asupra natureĭ sale şi a atributelor sale divine. Ea constă în a crede cu tărie aceia ce credinţa ne învaţă despre puterea sa, mila şi dreptatea sa. Căutarea de D-ḑeŭ depinde, cu harul sĕŭ, de sentimentele inimeĭ nóstre, de buna-voinţă ce ne îndréptă către el, de sinceritatea cu care dorim de a-ĭ plăcea. Aceste lucrurĭ sunt convenabile celor simpli, spiritelor mărginite. Ast-fel de comun în cea maĭ mare parte din eĭ se găseşte o maĭ mare confienţă în D-ḑeŭ. Invĕţaţiĭ se încred prea mult în eĭ înşuşĭ în consciinţa ce voesc a căpăta despre D-ḑeŭ; şi în căutarea ce fac de mijlócele de a-ĭ servi, eĭ pun în acéstă prea multă sirguinţă şi iscusinţă; de altmintrelea obicinuiţĭ, chiar prin funcţiunile lor, a examina obiecţiunile ce impietatea şi eresia aŭ imaginat asupra natureĭ şi a atributelor luĭ D-ḑeŭ, asupra datoriilor nóstre faţă cu acéstă Fiinţă suverană, asupra faptelor sânţilor ce aŭ excelat în cultul sĕŭ, eĭ încércă,

acum tentațiunĭ periculóse, acum strângerĭ de inimă ca inseparabile de studiul lor, acum temerĭ de a nu putea găsi avantajos, rĕspunsurĭ propriĭ a rușina pre adversariĭ lor. Ah! Dómne, cât de mare trebuință aŭ savanțiĭ de simplicitate și umilință, în silințele ce-șĭ daŭ pentru a te cunóște și a te căuta! Tu aĭ mulțămit Părinteluĭ ceresc, că a ascuns misteriile tale de ceĭ înțelepțĭ și pricepuțĭ și le-a descoperit pruncilor. Acest cuvênt divin se adeverește în fie-care ḑi, adese-orĭ cunoștințele multe aŭ făcut necredincioșĭ și ereticĭ; simplicitatea credințeĭ, unită cu buna voință, umple împĕrăția ta de sânțĭ.

VERS. 11 și 12.

Cântațĭ Domnuluĭ celuĭ ce locuește în Sion, vestițĭ între némurĭ isprăvile luĭ: că cel ce caută sângiurile lor șĭ-a adus aminte, n'a uitat strigarea sĕracilor.

In acest psalm profetul se lasă a fi tras de mișcările inimeĭ sale; acum se rădică contra inimicilor luĭ D-ḑeŭ, acum mângăe virtutea asuprită, acum se adreséză D-luĭ și-l glorifică.

Cuvêntul ce ceĭ LXX îl traduc prin ἐπιτηδεύματα, și Vulgata prin *studia*, însemnéză aseminea în tetxul ebreŭ: *opera*, și însamnă în general tóte planurile și tóte minunile providențeĭ divine. S'a ḑis că Domnul locuește în Sion, pentru că chivotul legeĭ de unde se cunoștea voința sa, a fost transportat pe acest munte.

S'a ḑis că D-ḑeŭ *caută sângele sĕracilor*, pentru că el învinge injuriile ce li se fac.

MEDITAȚIUNI

David îndémna pre poporul seŭ a cânta laudele D-luĭ, care locuește în muntele Sionuluĭ, din causa chivotuluĭ legeĭ care a fost strămutat acolo. Dar noĭ, căròra Apostolul ne ḑice: că ne-am apropiat de adevĕratul munte al Sionuluĭ, de cetatea D-ḑeuluĭ celuĭ viŭ, adecă că am intrat în Biserica luĭ Iisus Christos, a căreĭ figură era muntele Sionuluĭ, apróре de Ierusalim, ce tribut de laude datorim luĭ D-ḑeŭ? Ce zel trebue să avem noĭ pentru a anunța măririle și minunile sale? Ce recunoștință trebue să-ĭ arătăm pentru daru

ce ne-a făcut de a intra şi a stărui în adevĕrata credinţă, în adevĕrata Biserică? Acéstă Biserică, ḑice St. Chrisostom, se compară cu un munte din causa solidităţeĭ sale şi a imutabilităţeĭ; căcĭ precum nicĭ o putere ominéscă nu póte risipi şi transporta un munte, ast-fel Biserica luĭ Iisus Christos va remânea tot-déuna tare şi neclătită.

D-ḑeŭ caută sângele sĕracilor, adecă acelor micĭ, umilițĭ şi întristaţĭ. El ne értă greşalele comise contra luĭ; dar el nu ne értă fără îndreptare injuriile făcute aprópeluĭ. Orĭ cine îl atacă în persóna sa, în averea sa, în reputaţiunea sa, în tótă fiinţa sa fisică şi morală, este vinovat către el, şi D-ḑeŭ îl resbună. Nu este numaĭ atât; orĭ-cine refusă a-l ajuta în trebuinţele sale, de a-l mângăia în greutăţile sale, de a-ĭ erta defectele, va fi responsabil dreptăţeĭ divine de tóte acestea. Ah! Cât de întinsă este charitatea în privinţa aprópeluĭ! Cât de delicată este acéstă virtute! Cât de uşor este a o lovi, şi cât de greŭ a o restabili în integritatea sa când a jîgnito.

VERS. 13 şi 14.

Milueşte-mĕ, Dómne, veḑĭ smerenia mea de către vrăjmaşiĭ meĭ, cela ce mĕ înalţĭ pre mine din porţile morţeĭ: ca să vestesc tóte laudele tale în porţile feteĭ Sionuluĭ? Veseli-ne-vom de mântuirea ta.

Veḑĭ umilinţa mea, după textul ebreŭ : *întristarea mea* : porţile morţeĭ sînt tóte calamităţile estreme, maĭ ales acele care pun sufletul în pericol de a se perde. Porţile fiiceĭ Sionuluĭ sînt adunările poporuluĭ credincios în Sion. Ebreul numeşte fiică a Sionuluĭ, fiica Tyruluĭ etc., pre locuitoriĭ acelor oraşe, pentru că se aduna la porţile oraşuluĭ pentru judecăţĭ şi pentru alte afacerĭ publice; profetul vorbeşte aicĭ de porţile Sionuluĭ, pentru a indica adunarea credincioşilor, cărora doreşte a le anunţa maririle luĭ D-ḑeŭ.

MEDITAŢIUNĬ

Cu tóte că profetul a arătat bucurie în versurile precedente, el nu lasă de a cere aicĭ în ajutor mila luĭ D-ḑeŭ în întristarea sa. Dreptul simte în tot-déuna starea nenorocireĭ

în care se află pre pămênt şi pericolele la care este espusă mântuirea sa.

Când ne bucurăm de cea maï mare pace, ḑice St. Chrisostom, să bănuim maï mult de cât tot-déuna acéstă situaţiune şi să îndoim rugăciunile nóstre pentru a obţinea ajutorul celuï Prea-Inalt. In linişte se întêmplă cele maï marï căderï, David scăpase de persecuţiunile luï Saul, el guverna liniştit şi cu glorie. Acesta fu momentul când se uita maï mult, în care comise douĕ marï crime, care fură obiectul lacrimilor în tot restul vieţeï sale. Dacă mĕ examinez pre mine însumï, voiŭ videa, că în prosperitate, în sănĕtate plină şi întrégă, în liniştea spirituluï şi a inimeï mele, se rădică în mine un fel de îndărătnicie pentru a supara pre D-ḑeŭ; temerea de judecata sa dispare, presenţa saŭ amintirea obiectelor sensibile mĕ atinge maï mult; atuncï dar trebue a alerga cu cea maï mare stăruinţă la protecţiunea Domnuluï.

VERS. 15 şi 16.

Afundatu-s'aŭ némurile întru stricăciunea care aŭ făcut; în cursa acésta care aŭ ascuns s'a prins piciorul lor. Cunósçte-se Domnul judecăţï făcênd, întru faptele mâinilor sale s'a prins pĕcătosul.

Intru stricăciunea care aŭ făcut, cuvêntul ebreŭ *şahat,* însamnă perdere, distrugere, devastare; Grecul ḑice: *ἐν διαφθορᾷ,* care exprimă bine sensul.

Aceste némurï, de care vorbeşte profetul, sunt inimiciï cultuluï sânt, toţï adversariï mântuireï.

MEDITAŢIUNI

Ceia ce s'a observat, s'a preḑis aicï de profetul, s'a întâmplat şi se va întâmpla tuturor persecutorilor virtuţeï. Eï cad curênd saŭ maï târḑiŭ în cursa ce aŭ pregătit'o ómenilor virtuoşï. Cu cât dreptatea luï D-ḑeŭ este târḑie, cu atât ea este maï înfricoşată. S-ta Scriptură şi istoria profană sunt pline de exemple funeste în privinţa acésta. Dar pentru că aceste exemple nu se par a se maï reînoi, pentru acésta nelegiuiţiï trebue să se înfricoşeze. D-ḑeŭ este tot-déuna acelaşï

tot-déuna drept, tot-déuna inimic al crimeĭ; dacă nu pedepsesce în viéța acésta, nu va lipsi a esercita rĕsbunarea sa în ceia-laltă.

VERS. 17 și 18.

Intórcă-se pĕcătoșiĭ la iad, tóte némurile, cele ce uită pre D-ḑeŭ. Că nu până în sfêrșit va fi uitat sĕracul; răbdarea sĕracilor nu va peri până în sfêrșit.

Pĕcătosul a fost prins în lucrul mâinilor sale, adică că voind a vatăma și a face rĕŭ, a căḑut el însușĭ în nenorocirea ce prepara altora. Acésta póte însemna încă că va fi judecat duprĕ faptele sale.

La finele vers. 17, este în Ebreŭ, *higaion selah*, a căreĭ însemnare nu se știe exact; se crede că este o notă pusă pentru a deștepta atențiunea, ca și cum ar fi: *res in perpetuum meditanda.* Ceĭ LXX pun ᾠδὴ διαψάλματος, ca și cum cântărețiĭ trebuia să facă aicĭ o pausă. Traducerea nóstră română omite aceste cuvinte ca neesplicabile astă-ḑĭ.

MEDITAȚIUNI

In aceste două versurĭ se cuprind marĭ învĕțăturĭ:

1. Se va cunósce, că este un D ḑeŭ drept; îl va cunósce prin justiția ce va face. Acest adevĕr este repetat neîncetat în psalmĭ, pentru că profetul inspirat de D-ḑeŭ, știea că nu este nimic, care să turbure pre ómeniĭ fericițĭ, în lumea acésta, de cât prosperitatea reilor și nenorocirea celor dreptĭ. Va fi dar un timp în care tótă dreptatea va fi manifestată și făcută de Judecătorul suveran al tuturor lucrurilor, ceia ce nu trebue a uita nicĭ odată.

2. Pĕcătoșiĭ se vor înturna în iad, pentru că sunt dațĭ din acéstă lume puterilor iaduluĭ; starea lor nu este diferită de a celor condamnațĭ, de cât prin aceia că se bucură de viéță, căcĭ sufletul lor este așa de vinovat în ochiĭ luĭ D-ḑeŭ ca și acele ce gem în iad. Un alt cuvênt încă pentru care s'a ḑis că pĕcătoșiĭ se vor înturna în iad, este că în adevĕr la judecata generală a luĭ D-ḑeŭ, sufletele lor se vor reuni cu corpul lor, și vor intra ast-fel reunite în locul de muncă și scrășnirea dinților.

Pentru a fi reprobat, profetul arată uitarea de D-ḑeŭ, ca

şi cum acesta ar fi singurul pĕcat pentru a fi blestemat. Şi acesta este un mare şi înspăimântător adevĕr. Sunt în lume o mulţime de persóne, care nu se privesc ca vinovate în ochiĭ luĭ D-ḑeŭ, pentru că aŭ virtuţĭ morale, pentru că sunt credinciόse în căsătorie, în negoţ, în afacerile dintre ceĭ-lalţĭ ómenĭ; pentru că nu iaŭ parte nicĭ de cum la adunările necuviinciόse ale ómenilor de lume; pentru că aŭ umanitate, cumpătare, bunătate în caracter; pentru că se ocupă cu lucrurĭ folositóre, care nu le lasă timpul de a se deda plăcerilor. In fine, aceştia sunt ómeniĭ nebănuiţĭ în ochiĭ lumeĭ, dar eĭ uită pre Domnul; nu-ĭ adreséză nicĭ o rugăciune, saŭ de se găsesc în adunările creştinilor, sunt fără meditare, fără dorinţa de a plăcea luĭ D-ḑeŭ, fără a se întórce în eĭ înşiĭ. Aceştia sunt, dupre gândirea profetuluĭ pĕcătoşiĭ cariĭ nu vor avea altă parte de cât infernul, pentru că lucrul de căpitenie pentru mântuire este de a-şĭ aduce aminte de D-ḑeŭ, de a alerga la el, a-l chema, de a-ĭ mărturisi încredere şi dragoste.

4. Răbdarea este aceia ce preţueşte maĭ mult persónelor întristate, persecutate, oprimate. Se susţine cu vigóre o mare încercare, tóte motivele religiuneĭ şi tóte forţele raţiuneĭ se unesc pentru a întări sufletul; dar o lungă desplăcere, o apăsare a căreĭ finit nu se maĭ vede, o persecuţiune, care creşte cu numĕrul ḑilelor şi al anilor, toceşte întru cât-va silinţa spirituluĭ, descurajază voinţa, şi nu rĕmâne în o inimă nefericită de cât un fond de amărăciune, care caută a se manifesta prin plângere şi nerăbdare. Profetul dă aicĭ un remediŭ mare şi folositor; aceia *că răbdarea sĕracilor nu va peri până în sfêrşit*, că va fi resplătită de Mângăitorul etern. In iad nu este de cât desperare, pentru că rabdarea ar fi nefolositóre, pedépsa trebuind a fi neîmblânḑita şi fără finit. Dar în acéstă viéţă, orĭ cât de lungă s'ar presupune, dreptul întristat vede tot-déuna un termin, şi la acest termen, o stare, unde nu va fi nicĭ durere, nicĭ muncă, nicĭ întristare, nicĭ suferinţĭ, unde bucuria cea maĭ curată va umplea inima, unde un noian de veselie, cum se esprimă profetul, va cuprinde tóte facultăţile omuluĭ. Acéstă gândire devenită obiceiŭ în

spiritul adevĕratuluĭ credincios, îmblânḑeşte tóte rĕlele sale, i le face chiar preţióse; vine chiar până a prefera suferinţele sale, umiliaţiunile, nenorocirile tuturor plăcerilor lumeĭ. Şi cât de mult ajută încă pe un suflet în ast-fel de stare marele spectacol al luĭ Iisus Chr. persecutat, calomniat şi suferind?

VERS. 19 şi 20.

Scólă-te, Dómne, să nu se întăréscă omul, să se judece némurile înaintea ta. Pune, Dómne, dătătoriŭ de lege pentru eĭ, ca să cunóscă némurile că ómenĭ sunt.

Este multă tărie în terminul: *enoş*, care însémnă om slab, prăpădit, pĕcătos. Profetul cere ca o creatură aşa de mărginită în puterile sale să nu se întăréscă contra luĭ D-ḑeŭ.

Acest legislator, de care se vorbeşte, este luat de câţí-va ebraiştí, în loc de *temerea de Domnul*, pentru că în adevĕr cuvêntul ebraic póte să însemneze *temere*, saŭ stĕpân, legislator, dupre cele douĕ rădăcinĭ diverse din care se trage. Ceĭ LXX aŭ tradus νομοθέτην şi traducerea latină *legislatorem*. Se póte fórte bine înţelege prin acest legislator Iisus Christos, care a învĕţat maĭ bine de cât toţĭ pre ómenĭ, că eĭ sînt ómenĭ, persóne slabe şi fără merite.

MEDITAŢIUNĬ

Profetul cere ca popórele să cunóscă că ómenĭ sînt. Este ceva înspăimântător, că pentru a ne convinge de acést mare adevĕr, a trebuit din partea luĭ D-ḑeŭ atâtea silinţĭ ale putereĭ sale, atâtea mulţimĭ de minunĭ sub lege şi îndoite în Evangelie. Ómeniĭ sînt aşa de îndrăsneţĭ a se înălţa şi a eşi din sfera lor, că mulţĭ dintre eĭ aŭ voit a răpi onorurĭ, care nu se daŭ de cât divinităţeĭ. Nimic nu demonstră maĭ bine slăbiciunea lor, ignoranţa lor, miseria, de cât acéstă înclinare neînţeléptă, saŭ, maĭ bine ḑis, aşa de nesimţitóre. Acésta e un fruct al pĕcatuluĭ original, a aceleĭ căderĭ enorme, care a tulburat facultăţile nóstre, şi degradat sentimentele nóstre. Acésta învĕţătură: *că noĭ suntem ómenĭ* este maĭ necesară celor marĭ, de cât celor micĭ. Fiind-că ceĭ marĭ sunt înăl-

țațĭ maĭ presus de condițiunile comune; eĭ se cred așa de desprețuițĭ în altă condițiune, eĭ nu voesc să fie atențĭ pentru inferioriĭ lor, de cât pentru a-ĭ disprețui, saŭ a le cere datorii excesive; de aicĭ mânia lor pentru aceĭ ce atacă strălucirea lor, delicateța asupra punctuluĭ onóreĭ, acea pompă ce-ĭ înconjóră neîncetat, acea importanță ce eĭ pun în apucăturele cele maĭ comune, acea scutire maĭ absolută ce pretind eĭ în privirea legilor. Eĭ sunt ómenĭ; se nasc ca și ceĭlalțĭ ómenĭ, sunt supușĭ la trebuințele celor-lalțĭ ómenĭ, eĭ mor ca și ceĭ-lalțĭ ómenĭ, și nicĭ odată nu gândesc a se numĕra pintre ceĭ-lalțĭ ómenĭ. In privirea luĭ D-ḑeŭ, eĭ îl uită maĭ mult de cât ceĭ-lalțĭ ómenĭ. Tot aceia ce aŭ, D-ḑeŭ le-a dat, care póte a le lua, și care de sigur va pedepsi abusul ce fac de acésta. Eĭ trebuiaŭ maĭ mult de cât ceĭ-lalțĭ ómenĭ a se umili înaintea acesteĭ Ființĭ înalte, care le-a pus în mâinĭ óre-care parte a putereĭ sale și care face a luci în eĭ órecare raze a majestățeĭ sale. O D-ḑeule! arată cu darul tĕŭ tuturor regilor, precum și tuturor popórelor, tuturor cuceritorilor, ca și tuturor sclavilor, bogaților și sĕracilor, învĕțaților și ignoranților, miniștrilor altaruluĭ tĕŭ ca și simplilor credincioșĭ, *că toțĭ sunt ómenĭ*, condamnațĭ la mórte, dependințĭ de dreptatea ta, vinovațĭ înaintea ta din cel ântêiŭ moment al naștereĭ lor, și incapabilĭ de a merita împĕrăția ta, fără bine-facerile milostivireĭ tale. Invață-ne acest mare adevĕr prin sântul și adoratul legislator ce ne-aĭ dat în persóna luĭ Iisus Christos, el este sânțenia, strălucirea, puterea chiar; și el s'a numit neîncetat *Fiul omuluĭ*, pentru a ne face să ne amintim că compătimind cu nenorocirile nóstre, el s'a făcut aseminea nouĕ, fără el noĭ n'am fi putut căpăta cel maĭ mic grad de umilință; căcĭ de îndată ce suntem singurĭ și fără harul tĕŭ, mândria ne cuprinde, și mândria nu este de cât uitarea de sine însușĭ, uitarea de slabiciunea nóstră, uitarea acestuĭ mare principiŭ, că noĭ suntem ómenĭ.

VERS. 21.

Pentru ce, Dómne, staĭ departe, trecĭ cu vederea în vremĭ cuviósе în necazurĭ.

De aicĭ în textul ebreŭ începe al ḑecelea psalm. Ceĭ LXX, şi, după eĭ, Vulgata nu fac acéstă împărţire. Ebraiştiĭ ḑic, că este atâta diferenţă în aceia ce urméză şi aceia ce precede, că este cu neputinţă de a cunóşte aicĭ un psalm. Dar ar fi a nu recunóşte acest gen de composiţiune, nicĭ tonul care domneşte în tótă Psaltirea, când am căuta în fie-care psalm, un plan regulat şi urmat. In prima parte a acestuĭ psalm, David se ocupă în deosebĭ a înălţa protecţiunea ce Domnul dă celor drepţĭ contra pĕcătoşilor şi a impioşilor. In acéstă parte a doua, el insistă maĭ mult asupra procedăreĭ celor rĕĭ, asupra persecuţiunilor ce fac celor drepţĭ. Este dar aicĭ o nepotrivire? Ceĭ LXX aŭ vĕḑut, că aicĭ nu e nicĭ un titlu, cum este în ceĭ-lalţĭ şepte psalmĭ precedenţĭ şi în ceĭ următorĭ; eĭ aŭ avut esemplare, care nu eraŭ ţifrate, şi în care psalmiĭ nu eraŭ distinşĭ de cât prin titlul lor, pentru aceia eĭ aŭ creḑut, că acéstă a doua parte nu făcea de cât un întreg cu psalmul 9.

Textul ebreŭ, în acest vers ḑice: *Pentru ce, Dómne, staĭ departe, pentru ce te-aĭ ascuns?* Tot acelaşĭ sens: Când D-ḑeŭ nu ne vorbeşte, se pare că s'a retras şi stă departe de noĭ. Când nu ne ajută, se pare că ne despreţueşte, se pare că a ascuns faţa sa.

MEDITAŢIUNĬ

D-ḑeŭ este tot-déuna aprópe de noĭ, pentru că, cum ḑicea Apostolul Atenienilor, noĭ suntem în el, vieţuim în el, în el ne mişcăm; dar dumneḑeésca presenţă nu se simţeşte totdéuna. Se pare câte odată că se îndepărtéză şi se ascunde; ceia ce se întâmplă saŭ pentru că voeşte a încerca rabdarea nóstră, saŭ pentru ca sunt în noĭ óre-care greşale ce voeşte a le pedepsi. Numaĭ ómeniĭ ce spun cuvinte simţesc bine acéstă depărtare şi apropiere a luĭ D-ḑeŭ, dacă pot să mĕ esprim în aceştĭ terminĭ. Ast-fel maĭ numaĭ eĭ sunt, cariĭ pot face acéstă rugăciune a luĭ David. Oameniĭ lumiĭ, ocupaţĭ de pasiunile lor, saŭ de afacerile lor, nu simţesc dacă D-ḑeŭ este aprópe saŭ departe de eĭ. Nu maĭ gândesc la el, şi cea maĭ mică îngrijire a lor este de a se bucura de sânta sa pre-

senţă. Sufletele recĭ şi laşe în serviciul luĭ D-ḑeŭ, îl simţesc maĭ în tot-déuna departe; cum vor spera eĭ ca să fie aprópe de inima lor şi de spiritul lor?' Acestea sunt două părţĭ nesimţitóre în raport cu comunicaţiunile spirituale cu D-ḑeŭ. Ele sunt ca via de care vorbeşte profetul, fără apărare, fără pază, fără cultură; lumea şi tóte vicleşugurile sale fac aicĭ o pradă continuă. Sufletele credinciόse rugăciuneĭ încércă din timp în tĭmp absenţa luĭ D-ḑeŭ, şi acéstă stare este fórte grea; dar nimic maĭ sânt de cât când ştie să se foloséscă de aceste sânte pedepse. Răbdarea, umilinţa, încrederea şi maĭ ales spiritul de credinţă sunt isvóre sigure contra întristăreĭ ce causază acéstă stare de obscuritate. Tot aceia ce e maĭ bine de făcut în acéstă situaţiune este a se întórce cu dragoste către D-ḑeŭ şi a-ĭ adresa acéstă rugăciune a luĭ David: *Pentru ce Dómne m'aĭ părăsit,* etc.

VERS. 22 şi 23.

Când se mândreşte necredinciosul, se aprinde sĕracul; prindă-se întru sfaturile care gândesc. Că se laudă pĕcătosul întru poftele sufletuluĭ sĕŭ, şi cel ce face strâmbătate bine sĕ cuvintéză.

Interpreţiĭ găsesc cel întâĭŭ din aceste versurĭ cam greŭ; pentru că eĭ daŭ verbuluĭ *se aprinde* o însemnare, care nu trebue a fi aci. Eĭ ḑic că sĕracul se supără, se irită în persecuţiune. Nu este acesta adevĕratul înţeles, ebreul, grecul şi latinul înţeleg că sĕracul este în prada mândrieĭ celor fără de lege; ast-fel trebue a traduce: *Când necredinciosul se mândreşte, sĕracul este persecutat, consumat ca de un foc.* In urmă cea-laltă parte a versuluĭ nu este grea, în raport cu versul următor, unde s'a vorbit de pĕcătoşĭ şi de omul nedrept; aceştĭ doĭ reĭ sunt prinşĭ în proiectele ce le forméză, adică, că sunt victime ale lor; şi pentru ce? Versul ḑice: *Că se laudă pĕcătosul întru poftele sufletuluĭ sĕŭ şi omul nedrept este bine-cuvêntat;* adică grait de bine; iată ceia ce perde unul şi altul.

Iată decĭ tótă gândirea profetuluĭ, *impiosul este môndru şi în mândria sa apasă pre sĕrac.* Necredinciosul şi omul nedrept (saŭ avar) forméză proiecte, a căror victimă sunt e . pentru că cel dintêiŭ este lăudat, înălţat de el însuşĭ şi de alţiĭ, şi al doilea se laudă singur, saŭ este lăudat de aceĭ ce i se asamănă.

MEDITAȚIUNĬ

Să vede în aceste versurĭ procedările mândruluĭ, care lovește pre sĕracul, pre cetățénul fără apărare. Se vede falsa vanitate a omuluĭ fără religiune și a omuluĭ nedrept; eĭ forméză și unul și altul proiecte urîte, se laudă de comploturile lor, de vicleniile lor, și se găsesc lingușitorĭ, carĭ-ĭ încurajéză în aceste apucăturĭ rele; dar tóte acestea trebue să aibă un sfârșit. Amândoĭ sunt prinșĭ în cursele ce eĭ întind altora, pentru că este un D-ḑeŭ, care curând saŭ maĭ târḑiŭ apără pre servitoriĭ sĕĭ. Aceste adevĕrurĭ, orĭ cât de vechĭ sunt, nu se presintă nicĭ de cum gândireĭ ómenilor fară religiune, nedrepțĭ, pasionațĭ, rĕĭ și determinațĭ a se înrădăcina în rĕŭ. Impiosul de astăḑĭ este ca și impiosul din ḑilele luĭ David, adorator al ideilor sale, și credênd că va reuși în tóte proiectele sale, el nu se neliniștește nicĭ de viéța viitóre, nicĭ de judecata luĭ D-ḑeŭ, nicĭ de scandalele ce dă, nicĭ de nedreptățile ce comite. El forméză sisteme de nereligiune și desfrănare; le publică, când se crede autorisat; le rĕspândește pe ascuns, când se îndoește de judecata ómenilor. La mórte consumă nedreptatea sa, saŭ prin o pocăință fațarnică, saŭ prin o pretinsă constanța în impietatea sa. Acéstă încăpățînare lingușește încă deșertăciunea sa; și móre tot odată necredincios și mândru, victimă a acestor doĭ tiranĭ ce-l domină, și care-l daŭ pe mâna unuĭ tiran și maĭ crud, care este eternitatea nefericită.

VERS. 24 și 25.

Intărâtat-a pre Domnul cel pĕcătos; dupre mulțimea mânieĭ luĭ nu va căuta. Nu este D-ḑeu înaintea luĭ. Spurcă-se căile luĭ în tótă vremea; lépădă-se judecățile tale de către fața luĭ: preste toțĭ vrăjmașiĭ sĕĭ va stăpâni.

Aceste prime cuvinte: *întărâtat-a pĕcătosul pre Domnul,* în textul ebreŭ se țin de versul precedent; dar acésta nu schimbă sensul; și cu tóte că traducerea nóstră nu se unește în totul cu textul în divisiunea versurilor, sensul acestuĭ text și cel al traducereĭ se împacă fórte bine.

D-ḑeŭ nu este în presenţa sa. Ebreul este mult maĭ espresiv : *Tóte gândurile luĭ sunt că nu este D-ḑeŭ:* ceia ce póte a se esplica în douĕ feliurĭ: 1. Ḑicem că tóte gândirile se întórnă a nega că este un D-ḑeŭ (ceia ce fac ateiĭ de profesiune, saŭ a dori ca să nu fie, ceia ce e fórte ordinar ómenilor dedaţĭ pasiunilor lor): 2, ḑicênd că acest pĕcătos nu gândeşte nicĭ odată la D-ḑeu; că vieţueşte ca şi cum n-ar fi; că nu-şĭ aminteşte nicĭ odată de D-ḑeŭ.

MEDITAŢIUNĬ

Trebuea în adevĕr ca acest sânt profet să fie luminat de D-ḑeŭ, pentru a zugrăvi aşa de exact şi aşa de viŭ tótă conduita pĕcătoşilor. Eĭ iritéză pre Domnul; şi cum: 1 pentru că în cursul violenţilor lor, contra celor micĭ şi a sĕracilor, nimic nu-ĭ opreşte; şi că nu-şĭ amintesc nicĭ de aceea ce datoresc luĭ D-ḑeŭ, nicĭ de datoriile umanităţeĭ; 2 pentru că tóte gândirile lor sînt afară de D-ḑeŭ, şi că vin a crede că nicĭ nu esistă, până a dori cel puţin ca să nu sĕ îngrijască de lucrurile omineştĭ; 3 pentru că tóte procedările lor, tóte acţiunile lor sînt ruşinóse şi o ţesetură de conrupţiunĭ; că fac numaĭ rĕŭ, că nu tratéză nicĭ odată cu eĭ fără a deveni maĭ culpabil; 4 pentru că judecăţile luĭ D-ḑeŭ sînt tot-déuna afară de gândirea lor, ca şi cum D-ḑeŭ n'ar avea nicĭ putere, nicĭ voinţă de a pedepsi crima; 5 pentru că în fine eĭ tratéză cu o mândrie extremă pre toţĭ aceia carĭ aŭ nenorocirea de a le displăcea.

Invĕţăm de aicĭ, prin căĭ contrare, care e conduita dreptilor. De sînt siliţĭ a vătăma pre aprópele, viderea luĭ D-ḑeŭ îĭ opreşte; D-ḑeŭ este ocupaţiunea obicĭnuită a lor. Eĭ intórnă tóte gândirile şi afecţiunile lor către el. Curăţenia şi inocenţa caracteriséză tóte acţiunile l r. Eĭ 'şĭ amintesc neîncetat de judecăţile luĭ D-ḑeŭ. Infine dacă aŭ inimicĭ, departe de a-ĭ trata cu asprime saŭ de a se plânge contra lor, eĭ îĭ iubesc, îĭ încarcă de bine-facerĭ, se interesézá de mântuirea lor şi se rógă pentru eĭ.

VERS. 26, 27, 28.

Că a ḍis întru inima sa: nu mĕ voiŭ clăti din ném în ném, fără de rĕŭ. A căruĭ gură este plină de blestem şi de amărăciune şi de vicleşug: sub limba luĭ ostenélă şi durere. Şade întru pitulare, cu ceĭ bogaţĭ întru ascunsurĭ, ca să ucidă pre cel nevinovat; ochiĭ luĭ spre cel sĕrac se uită.

Aicĭ este urmarea procedărilor impióse şi nedrepte ale pĕcătosuluĭ. Ebreul ḍice din cuvênt în cuvênt: *Ḍice în inima sa, nu mĕ voiŭ clăti nicĭ odată, nicĭ odată nu mi se va întêmpla rĕŭ.*

Sub limba sa ostenélă şi durere, adecă că tot aceea ce ḍice este pentru a face greutate altora.

MEDITAŢIUNĬ

Ceea ce este maĭ strein şi în acelaşĭ timp maĭ ordinar în conduita pĕcătosuluĭ, a impiosuluĭ, a omuluĭ răpitor, care dispóie pre sĕrac, este gândul acesta pus în inima sa: Nu voiŭ cădea nicĭ odată, nu mi se va întâmpla nicĭ o nenorocire; mĕ voiŭ bucura de fructul fără de legilor mele. El îşĭ forméză, prin obiceiul pĕcatuluĭ, un fel de îndărătnicie contra Providenţeĭ, care nu prevede nicĭ rĕsbunările sale secrete, nicĭ judecăţile sale publice şi arătate. Istoria este plină de aceste căderĭ tragice, de atâtea esemple de favoriţĭ nenorociţĭ, faimoşĭ asupritorĭ despoiaţĭ, de rebelĭ pedepsiţĭ de supliciul cel maĭ de pre urmă, de principĭ rĕĭ a căror finit a fost funest. Dacă aceştĭ ómenĭ s'ar fi oprit după câte-va întreprinderĭ fericite, eĭ ar fi putut, cel puţin în lumea acésta, să se bucure de óre-care folóse; dar primiĭ paşĭ făcuţĭ în calea crimeĭ, în căile ambiţiuneĭ, ĭ-aŭ vîrît într'un labirint de intrigĭ, chaos de nelegiuirĭ şi ĭaŭ condus în fine la un sfârşit nenorocit. Dar dacă aŭ şi fost uniĭ, carĭ ar fi prosperat în tóte întreprinderile lor nedrepte, aŭ evitat eĭ judecata luĭ D-ḍeŭ? In faţa credinţeĭ, un impios tot-déuna fericit în acéstă viéţă este o victimă care se îngraşă pentru ḍiua rĕsbunăreĭ.

VERS. 29 şi 30.

Pândeşte întru ascuns, ca leul în culcuşul sĕŭ: pândeşte ca să apuce pre sĕracul, să apuce pre sĕracul când 'l va trage pre el. In laţul sĕŭ va smeri pre el; plecase-va şi va cădea, când va stăpâni el pre ceĭ sĕracĭ.

Versurile acestea sunt conforme cu textul ebreŭ. Deosebirea este numaĭ în împărţirea versurilor, căcĭ textul ḑice: *prinde pre cel slab ca să-l tragă în laţul sĕŭ;* pe când traducerea nóstră începe versul 30 prin cuvintele: *In laţul sĕŭ va smeri pre el;* Inţelesul este acelaşĭ, că ceĭ rĕĭ întrebuinţéză tóte mijlócele ca să umiléscă pre cel sĕrac.

MEDITAŢIUNI

Se vor găsi sute de exemple în lume, practicate cum descrie aicĭ profetul. Eŭ consider maĭ ales pre cel avar saŭ pre cămătar. El are tot-déuna ochiĭ deschişĭ pentru a profita de nenorocirea sĕraculuĭ, adică în general de toţĭ aceĭ, cariĭ aŭ nevoie. Este ca un leŭ în culcuşul sĕŭ, tot-déuna gata a întinde cursa, pentru a trage la sine pre aceĭ cariĭ, în necesitate, aleargă la el; el îĭ atrage în adevĕr, se învoeşte cu eĭ, le impune condiţiunĭ grele, îĭ înfăşură cu legăturile sale, şi când terminul de plată a espirat, el se aruncă cu furóre asupra lor şi a avereĭ lor, el îĭ loveşte cu greutatea condiţiunilor; le ĭa tot ce aŭ, vine chiar la aceia a-ĭ lua în robie, saŭ că scapă de el prin fugă. Acest om este fără milă, fără privire, fără temere de D-ḑeŭ, maĭ ales că el se îmbogăţeşte oprimând, devastând, reducênd familiele în desperare, sufletul sĕŭ este satisfăcut. Tot ast-fel este şi risipitorul, care prin cheltuelile sale privéză pre servitoriĭ, pre lucrătoriĭ de plata lor, care reduce familia sa în sĕrăcie, care nu ascultă, de cât de mijlócele de a satisface luxul sĕŭ, desfrănarea pasiunea ce are pentru joc. Acest om este nesimţitor la tóte relele ce provin din conduita sa cea rea. Cu cât este maĭ mare, cu atât el face maĭ mulţĭ nenorocіţĭ, pentru că condiţiunea sa îl sustrage de la imputărĭ şi constrângerĭ. Ambiţiosul este póte şi maĭ culpabil. El caută a se înălţa, sfarămând tot aceia ce i se opune. Câte fraude nu face el pentru a

se scăpa de concurenţĭ, pentru a discredita ómeniĭ cu merite, cariĭ puteaŭ să-ĭ fie preferaţĭ! S'ar putea găsi acelaşĭ caracter de rĕutate în cel rĕsbunător, în viclean, în intrigant, în mincinos. Se găseşte chiar în aceĭ ce fac profesiune de pietate, dar cariĭ se iubesc maĭ mult pre sine înşuşĭ. Eĭ comit miĭ de nedreptăţĭ, eĭ vatămă pre aprópele în miĭ de chipurĭ deosebite, prin amorul propriŭ, care-ĭ face îndărătnicĭ, netoleranţĭ, presupuelnicĭ, insociabilĭ. Ah! Dómne, profetul a zugrăvit un tabloŭ în care se vĕd toţĭ ómeniĭ. Eŭ mĕ vĕd în faţa ta şi-ţĭ cer, ca să ştergĭ în mine aceste apucăturĭ uriciόse, cer amintirea de judecăţile tale, atenţiunea acestuĭ ochiŭ etern ce-l ţiĭ tot-déuna deschis către mine.

VERS. 31.

Că a dis întru inima sa: uitat-a D-deŭ, întors-a faţa sa, ca să nu vadă până în sfîrşit.

Textul ebreŭ nu diferă de cât în aceia că dice: *D-deŭ nu-ĭ va videa nicĭ odată*, ceia ce nu se îndepărtéză de înţelesul traducereĭ. Profetul descopere un gând care este în sufletul impiosuluĭ: că D-deŭ nu consideră nicĭ pre sĕrac, nicĭ pre acel ce-l apasă.

MEDITAŢIUNĬ

Când voeştĭ a face, ca impioşiĭ să-şĭ amintéscă, că D-deŭ vede tóte apucăturile lor, că-ĭ condamnă, şi că-şĭ va rĕsbuna, eĭ cred, că acestea sunt cuvinte fără temeiŭ, prejudiţiĭ, nisce ideĭ inspirate de fanatism. Vedeţĭ, dic eĭ, prosperitatea ómenilor cariĭ nu cruţă nimic pentru a înainta şi a se îmbogăţi; vedeţĭ imperiĭ marĭ intemeiate prin violenţă şi nedreptate. A luat D-deŭ apĕrarea celor asupriţĭ? Aceĭ ce aŭ cădut în întreprinderile lor aŭ fost imprudenţĭ; nu lasă mĕsurile convenabile pentru a reuşi. In fine crima iscusită în tot-déuna a căştigat avere; aci stă tótă doctrina lumiĭ, şi lumea crede că totul se petrece aicĭ jos, ca şi cum D-deŭ nu s'ar amesteca nicĭ de cum în afacerile omineştĭ. Aceste ideĭ aşa de injuriόse divinităţeĭ, nu se ascund tot-déuna în

inimă, ele se publică în societăţĭ, şi pătrund prin cărţĭ. In timpul luĭ David nu eraŭ póte aşa de publice, dar el le descoperea prin lumina naturală ce-l lumina, pentru aceia el ruga pre Domnul de a interveni, de a ridica acest scandal. In principiele religiuneĭ, este uşor de a distruge tóte raţionamentele impioşilor. Când s'ar putea presupune că toţĭ rĕiĭ iscusiţiĭ, vicleniĭ saŭ puterniciĭ, ar fi tot-déuna fericiţĭ (ceia ce se demonstră din contră prin miĭ de esemple), n'ar urma nimic în contra Providenţeĭ; ea nu s'a angajat a rĕspândi bunurile pământeştĭ celor drepţĭ. Evangelia din contră le promite nenorocirĭ şi crucĭ. D-ḑeŭ permite succesul impioşilor pentru a încerca virtutea, răbdarea, credinţa celor aleşĭ. Cine póte descoperi isvórele înţelepciuneĭ vecĭnice, care guvernă lumea? Acesta e un plan imens, care nu-l putem înţelege nicĭ în totul, nicĭ în parte, nicĭ mijlócele, nicĭ motivele: dar ştim că totul se întórce în folosul acelor ce iubesc pre D-ḑeŭ. Ştim că va fi un timp când totul va fi la locul sĕŭ, şi D-ḑeŭ va justifica privirile sale adorabile în presenţa a tot universul. Fără religiune nu se póte rĕspunde sofismelor impioşilor, şi acéstă sântă religiune s'aŭ stabilit pentru a-ĭ confunde, cât şi pentru a mângăia pre credincioşĭ.

VERS. 32, 33 şi 34.

Scólă-te, Dómne Dumneḑeul meŭ, înalţă-se mâna ta, nu uita pre sĕracĭĭ tĕĭ până în sfârşit. Pentru ce a mâniat necredinciosul pre D-ḑeŭ; că a ḑis întru inima sa, nu va întrеba. Veḑĭ că tu la durere şi la mânie priveştĭ, ca să-l daĭ pre el în mânile tale. Ţie s'a lăsat sĕracul, sĕrmanuluĭ, tu fiĭ ajutoriŭ.

La primul vers al acesteĭ divisiunĭ, cuvêntul ebreŭ însamnă sĕracĭ, întristaţĭ, ómenĭ bunĭ, umiliţĭ; aceştia sunt sĕracĭ cu duhul cum ḑice Evangelia.

La al doilea vers, în loc de *durere*, în ebreu este indignaţiune şi în grec, θυμὸν. Dar trebue a observa că cuvêntul *caas* se ïea acum într'o semnificare activă, pentru atac şi persecuţiune, acum într'o semnificare pasivă, pentru durere şi scârbă ce cauzază nenorocirea şi rĕul ce ne vine.

MEDITAŢIUNĬ.

Póte sĕ întrebe cine-va, decĕ profetul insistă aşa de mult asupra apĕsăreĭ celuĭ întristat, şi asupra tiranieĭ celor rĕĭ contra lor; pentru ce cere cu atâta stăruinţă protecţiunea divină. Acest sânt rege ştiea că nenorocirile eraŭ unul din mijlócele cele maĭ propriĭ a sânţi şi a curăţi sufletele. Intr'o mulţime de părţĭ a psalmilor sĕĭ, el arată folosul umiliaţiunilor şi al suferinţelor.

Rĕspunsul acesteĭ întrebărĭ cuprinde maĭ multe puncte de vedere: 1. Sub legea luĭ Moisi D-ḑeŭ făgăduise bine-cuvêntărĭ temporale pentru practicarea virtuţeĭ. Este adevĕrat, că aceste bine-cuvêntărĭ eraŭ promise nu fie-căruia în particular, dar naţiuneĭ dacă ea va rĕmânea credinciósă legeĭ Domnuluĭ. Cu tóte acestea David vĕḑênd marele numĕr al celor rĕĭ, şi numĕrul cel mare al oprimaţilor striga, cu reson, ca ceĭ dreptĭ sĕ nu nesocotéscă promisiunile luĭ D-ḑeŭ, ca să nu distingă eĭ aşa de mult interesele naţiuneĭ de cele ale particularilor. Acéstă dovadă era maĭ delicată şi maĭ periculósă pentru Ebreiĭ de cât pentru noĭ, pentru că Iisus Christos n'a făcut nicĭ o promisiune de bunurile temporale, nicĭ cele particulare, nicĭ ale popórelor creştine. Când tóte naţiunile creştine ar fi apĕsate şi în suferinţĭ, cum fură toţĭ credincioşiĭ de pe pămênt în timpul persecuţiunilor, n'ar urma nimic contra providenţeĭ, nicĭ contra credinţeĭ luĭ D-ḑeŭ. Ebreiĭ eraŭ într'o posiţiune diferită şi profeţiĭ însciinţaŭ neîncetat naţiunea de nenorocirile temporale ce o ameninţaŭ, dacă nu va fi credinciósă legeĭ Domnuluĭ. Pentru a preveni îndoelele şi tulburările ómenilor bunĭ, David cerea pentru eĭ ajutorul luĭ D-ḑeŭ, chiar în privirea bunurilor temporale.

2. Profetul în aceste rugăciunĭ aşa de viĭ şi aşa de des repetate, dădea nişte cunoştinţĭ folositóre şi inspăimântatóre nelegiuiţilor şi rĕilor din timpul sĕŭ. El 'ĭ făcea să-şĭ amintéscă de rĕsbunările divine; şi cu cât eraŭ maĭ mulţĭ, cu atât imputările trebuiaŭ să fie energice, pentru că putea să

înfricoşeze un mare numĕr, pentru ca impietatea şi rĕutatea să nu fie generală în naţiune; ceia ce atrăgea asupra eĭ mânia luĭ D-ḑeŭ, cum se întâmplă în adevĕr sub regiĭ descendenţĭ luĭ David.

3. Acest sânt profet, luminat de luminele Sântuluĭ Spirit scriea pentru tóte timpurile; el previdea atât tentaţiunile şi persecuţiunile creştinilor, ca şi cele a Iudeilor. Decĭ, drepţiĭ creştinismuluĭ aŭ, afară de inimiciĭ lor visibilĭ, care sunt impioşiĭ şi pĕcătoşiĭ, tot infernul întărâtaţĭ pentru a-ĭ perde.

Contra acestor puterĭ adversare profetul cere ajutorul celuĭ prea înalt. Demonul este, precum ne învaţă căpitenia apostolilor, un leŭ răcnind, care caută a răpi prada sa. Este un spirit deprins în rĕŭ; el nu-şĭ aminteşte de D-ḑeŭ de cât pentru a-l blasfema; el nu se gândeşte la judecăţile luĭ D-ḑeŭ de cât pentru a se irita de asprimea lor, şi pentru a trage pre ómenĭ în abisul în care el însuşĭ e condemnat.

4. In fine plângerile şi strigările profetuluĭ sunt o înştiinţare chiar pentru drepţĭ, saŭ pentru aceĭ cariĭ se cred scutiţĭ de orĭ-ce violenţă contra aprópeluĭ. Când cetim tot aceia ce sântul rege scrie de ameninţările, întreprinderile, complóturile acestor ómenĭ pre care-ĭ numeşte nelegiuiţĭ, pĕcătoşĭ, rĕĭ, trebue să reflectăm asupra nóstră înşine, pentru a esamina dacă nu sunt în noĭ óre-carĭ procedărĭ injuste contra fraţilor noştri; dacă nu profităm de slăbiciunea lor pentru a-ĭ umili, pentru a-ĭ înjosi, pentru a ne rădica maĭ sus de cât eĭ; dacă în concursul intereselor lor şi ale nóstre, noĭ nu avem tot-déuna ochiul deschis pentru a stabili averea nóstră saŭ reputaţiunea nóstră în dauna lor. Oh! câte schimbărĭ sunt în inima nóstră, şi cât de ingenioşĭ suntem a ne face principiĭ contrariĭ charităţeĭ.

VERS. 35, 36, 37 și 38.

Zdrobește brațul celuĭ pĕcătos și rĕŭ; căutase-va pĕcatul luĭ și nu se va afla. Domnul este împĕrat în véc și în vécul véculuĭ; periți némurĭ din pămêntul luĭ. Pofta sĕracilor o aĭ auḑit, Dómne, la gătirea inimeĭ lor a luat aminte urechia ta. Judecă sĕraculuĭ și smerituluĭ, ca să nu adaugă însă a se mări omul pre pămênt.

Se va căuta pĕcatul luĭ etc. In Ebrŭ. Veĭ căuta pĕcatul luĭ și nu-l veĭ afla. Este tot acelașĭ sens; dar și de oparte și de alta, se pare că după gândirea St. Chrisostom trebue a raporta *nu se va afla* la pĕcătos. Dómne lovește pre cel pĕcătos, cercetéză fără de legile sale și în acéstă căutare el va peri, nu va maĭ exista, nu-l va maĭ găsi. Acéstă explicare face a se simți forța și puterea suveranuluĭ judecător.

Periți némurĭ din pămêntul luĭ. In ebreŭ *națiunile vor fi esterminate* etc. saŭ maĭ bine aŭ fost esterminate etc., dar este acelașĭ sens, apostroful nu schimbă nimica, și preteritul este de stilul profetic, care anunță ca făcut, aceia ce se va întâmpla de sigur. Prin urmare este o mare majestate în acest vers; de oparte, Domnul va împĕrăți în etern, și de alta, națiunile impióse, idololatre, persecutóre celor drepțĭ, din tótă lumea, căcĭ tot pămêntul aparține Domnuluĭ.

Domnul a auḑit dorința sĕracilor, etc. In Ebreŭ. *Tu aĭ auḑit, Dómne dorința sĕracilor, tu veĭ întări inima lor și veĭ pleca urechia ta.* In fond este acelașĭ sens, dar ebreul este maĭ energic și maĭ instructiv, pentru că dă a înțelege că Domnul întărește inima aceluĭ ce doresce bine.

Ca să nu adaugă încă a se mări omul pre pămênt. Ebreul ḑice, după uniĭ: Pentru ca omul muritor din pămêut să înceteze a spăimânta. Acésta ar reveni la aceiașĭ, pentru că omul care înspăimântă pre ceĭ slabĭ este tot-déuna un om mândru; dar se găsește că verbul *aroț* însamnă de aseminea *a fi puternic,* ceia ce intră încă maĭ bine în sensul celor LXX și a Vulgateĭ. St. Ieromin traduce: Ut nequaquàm ultrà superbiat homo deterrâ. Prin urmare expresiunea *omul pămêntuluĭ,* este maĭ energică *de cât omul care este pre pămênt;* profetul voesce să ḑică că omul care este pre pămênt, praf și cenușie nu trebue a se înălța contra luĭ D-ḑeŭ este și care guvernă în ceriurĭ.

MEDITAȚIUNI

Sunt părțĭ îngrozitóre și mângăitóre în aceste patru versurĭ. Cine nu va tremura la acéstă amenințare? Domnul va cerceta pĕcatele impiosuluĭ, și din acel moment impiosul va

peri, *nu se va maĭ găsi.* El va fi în mânile dreptăţeĭ suveranuluĭ judecător; dar, în stilul Scriptureĭ nu maĭ este a exista. Iisus Christos ḑice feciórelor nebune: *nu vĕ cunosc pre voĭ;* şi David în primul sĕŭ psalm, *calea pĕcătosuluĭ va peri.* Acéstă vorbire este intemeiată pe aceia, că D-ḑeŭ nu vede de cât aceia ce este bine; rĕul n'are existenţă fisică, este o privaţiune a dreptăţeĭ, şi acest obiect nu cade direct sub privirea eternă a luĭ D-ḑeŭ. El judecă numaĭ că omul este pĕcătos, când nu vede dreptate în el şi prin urmare îl pedepseşte. Teribilă stare e aceia când nu aĭ ce presinta înaintea Infricoşatului Judecător?

Trăsurĭ consolătóre rĕspândite în aceste admirabile versurĭ este că Domnul împĕrăţeşce în veac. Tótă figura acesteĭ lumĭ va trece; imperiele, generaţiunile se vor înlocui succesiv, dar D-ḑeŭ va fi în seculele seculilor. Cât de atingĕtor este acest adevĕr pentru sufletele întristate! Cred ḑicea Iob că rĕscumpĕrătorul meŭ vieţueşte, şi că eŭ voiŭ învia într'o ḑi din sînul pământuluĭ. Te voĭ găsi dar tot-déuna o D-ḑeul meŭ, dacă ómeniĭ mă părăsesc, tu veĭ fi tot-déuna scăparea şi protectorul meŭ. De ce mĕ voiŭ teme, dacă tu eştĭ cu mine?

Altă mângăere, şi chiar cea maĭ mare din tóte, pentru că se întinde la tóte timpurile şi la tóte stările; că Domnul ascultă dorinţa celor întristaţĭ, el este atent la prepararea inimeĭ lor.

Sunt circomstanţe, când nu se póte ruga în adunarea credincioşilor, saŭ nu este în stare de a frequenta templul Domnuluĭ dar nu póte fi nicĭ o stare când inima sa nu póte fi întórsă către Domnul, saŭ să nu pótă forma dorinţa de a-ĭ plăcea. D-ḑeŭ ascultă acéstă dorinţă, şi acésta e destul pentru a excita compătimirea sa, pentru a avea parte la mila sa. Acéstă preparaţiune a inimeĭ este nutrirea sufletuluĭ, — nutriment de dragoste, care face fericirea celor dreptĭ în mijlocul nefericireĭ lor.

(Va urma) Gherasim Piteşténu

PROFEŢIILE MESIANICE

(Urmare No. 15, Anul al X-lea).

Cel d'întêiŭ caracter necesar ca să se priivéscă o profeţie ca venind de la D-ḑeŭ este ca acel ce o vesteşte să declare că o spune din partea luĭ D-ḑeŭ şi că este trimisul sĕŭ. Se vede că acesta este un semn negativ, căcĭ este cu putinţă ca cine-va să se numéscă trimisul luĭ D-ḑeŭ, şi în adevĕr că prorociĭ minciunoşĭ cariĭ amăgeaŭ pre Iudeĭ, aceĭ cariĭ abusaŭ de credulitatea păgânilor, ḑiceaŭ că eĭ vorbesc în numele luĭ D-ḑeŭ. Dar ceĭ ce spun singurĭ că nu preḑic în numele luĭ D-ḑeŭ, declară prin aceia chiar că nu sunt profeţĭ: aşa eraŭ aceĭ de cariĭ se ḑice în Scriptură că aveaŭ duh pitonicesc; ast-fel sunt şi vrăjitoriĭ şi aceĭ ce ḑic că spun viitorul dupre descoperirile demonuluĭ.

Ca semn al uneĭ profeţiĭ se presintă şi sânţenia profetuluĭ. Dar nicĭ acesta nu póte fi un semn positiv; caracterul moral al unuĭ om nu póte fi cunoscut cu desevêrşire spre a da dovadă de veraci-

tatea sa: póte fórte bine să vie un ipocrit în numele luĭ D-ḑeŭ și să anunțe niște profețiĭ false. S'ar putea ḑice chiar că nu este un semn negativ; că strict vorbind, lipsa de sânțenie nu dovedește falsitatea profețieĭ. De exemplu, Balaam departe cu totul de a fi sânt, și cu tóte acestea fu onorat cu darul profețieĭ, ceia ce arată că D-ḑeŭ se servește câte odată și de al de aceștia. Dar un exemplu, și póte încă un mic numĕr, nu póte să formeze un principiŭ, și când se scie că acel ce se ḑice profet este un om vicios, suntem în drept a crede că D-ḑeŭ nu l-a ales de organ al sĕŭ.

Un alt semn distinctiv al uneĭ profețiĭ adevĕrate de una falsă, se ḑice că este puritatea învĕțătureĭ pentru care este făcută; și semnul acesta este iarășĭ negativ. Este cu putință ca un om pentru a-șĭ atrage considerațiunea, să se dea de profet, să vestéscă evenimente îndepărtate, care nu se maĭ realiséză, și tot odată, spre a nu se descredita, predică învĕțătura cea maĭ curată. Se întêmplă adesea că alăturea cu o învĕțătură sănătósă să fie obiceiurĭ rele, ca adèvĕrul să se cumpănéscă cu minciuna în mâna aceluiașĭ amăgitor. Dar falsitatea învĕțătureĭ pentru care se face profeția, este un semn sigur despre falsitatea profețieĭ și este cu adevĕrat o notă negativă. Nu póte fi organ al divinitățeĭ, acel ce predică niște învĕțăturĭ absurde, saŭ o morală cunoscută ca perversă; D-ḑeŭ s'ar contraḑice pre sine, dacă profeția sa ar fi în opunere cu ceia ce ne învață. Nu se póte aduce aicĭ exemplul luĭ Balaam, el n'avea ce e dreptul o învĕțătură sănĕtósă, dar nu

pentru a-şĭ acredita erorile sale rosti preḑicerea sa.

Să trecem acum de la semnele negative la cele positive, şi de la caracterele care deosibesc profeţiile false la cele care fac cunoscut pe cele adevĕrate. Observ maĭ ântêiŭ douĕ: minunile sĕvêrşite de profeţĭ şi profeţiile unor evenimente apropriate împlinite exact.

Minunea este sigiliul divinităţeĭ dovadă pe care cél Atot-puternic e dă trimişilor sĕĭ. Decĭ când un om se anunţă, că un profet al Domnuluĭ săvêrşeşte minunĭ adevĕrate, dovedeşte că este cu adevĕrat servitorul celuĭ Prea înalt şi trebue a da creḑĕmênt cuvintelor sale, ca fiind emanate de la adevĕrul divin. Dacă aceste cuvinte sunt preḑicerĭ, este evident că tóte acestea sunt profeţiĭ, care sunt întărite şi legitimate prin minunĭ, şi nevoind cine-va să crédă în ele este a nu crede în Dumneḑeŭ. Adese orĭ vedem în Vechiul Testament profeţĭ, cariĭ 'şĭ dovedesc misiunea lor prin minunĭ, şi în cel Noŭ, pre Iisus Christos, întârind cuvintele sale prin minunile ce le lucra; adese orĭ poporul inspăimântat de vederea acestor semne îl recunoscea ca profet.

Un alt mijloc prin care D-ḑeŭ confirmă adevĕrul profeţiilor, ce aveaŭ să se întâmple în timpurĭ depărtate, este de a face alte profeţiĭ a căror termen este maĭ apropiat. Aceĭ ce vĕd împlinirea actuală a acestora nu se pot îndoi de împlinirea viitóre a acelora; sunt încredinţaţĭ că D-ḑeŭ, care a împlinit pe unele, nu se va desminţi şi va efectua şi pe celelalte. Ast-fĕl în Testamentul Vechiŭ profeţiĭ vestesc adese orĭ fapte temporale, care trebuiaŭ să se împli-

néscă într'un timp maĭ mult saŭ maĭ puţin apropiat. „Profeţiĭ, ḑice Pascal, aŭ profeţiĭ particulare şi mesianice, pentru ca profeţiile despre Mesia să nu fie fără doveḑĭ, şi profeţiile particulare să nu fie fără fruct". De asemenea Is. Christos, preḑicênd ucenicilor sĕĭ şi Iudeilor cele ce eraŭ să i se întâmple, făcea ca g neraţiunea care vedea împlinindu-se profeţiile acestea, să fie bine încredinţate despre împlinirea profeţiilor sale maĭ îndepărtate, despre întinderea şi perpetuitatea religieĭ sale şi despre a doua venire a sa.

Cel din urmă semn al profeţieĭ şi cel maĭ decisiv, maĭ convingĕtor, este împlinirea sa; dar trebue ca acéstă împlinire să nu fi fost nicĭ din întâmplare, nicĭ să fi fost prevĕḑută fireşte: caracterul acesta este tot odată positiv şi negativ. Este evident, pre de o parte, că un eveniment care n'a putut fi prevĕḑut de cât numaĭ de D-ḑeŭ, n'a putut fi prevestit de cât numaĭ de Dênsul; şi pe de alta, este iarăşĭ evident, că o preḑicere care nu se împlineşte nu póte veni de la D-ḑeŭ, care nu se póte amăgi şi nicĭ că póte amăgi pre alţiĭ.

Aicĭ câţĭ-va necredincioşĭ ne fac o dificultate. Profeţia depinde de eveniment, şi evenimentul depinde de profeţie; preḑicereà are valóre pentru că s'a împlinit, şi împlinirea are valóre pentru că a fost preḑis. Nu este aicĭ un cerc viçios? De bună sémă că nu. Cercul viçios constă în aceea că doue propuseciunĭ se servesc de dovadă una alteia, şi acésta nu se vede aicĭ. Preḑicerea nu dovedeşte evenimentul, nicĭ împlinirea eĭ nu este dovada preḑicereĭ,

dar preḑicerea învestită cu calitățile cerute, și evenimentul ce se împlinește în totul, sunt două lucrurĭ care împreună contribue la una și aceiașĭ demonstrațiune; sunt două părțĭ ale dovedireĭ unuĭ adevĕr, séŭ maĭ bine a două adevĕrurĭ: maĭ ântâĭ misiunea divină a celuĭ ce face profeția și apoĭ siguranța despre ceea ce spune el din partea luĭ D-ḑeŭ. Tótă obiecțiunea acĕsta se întemeiază pe equivocitatea cuvintelor a *depinde* și a *dovedi*.

Profeția și împlinirea sa depind una de alta, nu spre a exista, nu spre a fi cunoscute, ci spre a forma împreună o demonstrare, carea prin absența uneia saŭ a alteia, ar fi necomplectă. Profeția dovedește prin împlinirea eĭ, și împlinirea dovedește prin profeția ce s'a făcut un al treilea lucru; dar ele nu se dovedesc una pe alta; conformitatea evenimentuluĭ cu preḑicerea este pentru noĭ un semn că preḑicerea a venit de la D-ḑeŭ; dar preḑicerea anterióră nu ne arată că evenimentul este o lucrare divină. De alt-fel suntem încredințațĭ, că tóte evenimentele sînt rânduite de înalta Providență.

Din cele espuse resultă că profeția formézâ o dovadă puternică despre o religiune, când cine-va e sigur de patru lucrurĭ: că preḑicerea să fi fost făcută înainte de eveniment; că evenimentul să corespundă exact preḑicereĭ; că evenimentul acesta să nu se fi putut prevedea pe timpul preḑicereĭ dupre cause naturale; și în fine ca atât preḑicerea, cât și evenimentul să nu fie cum-va din întâmplare.

Un deist celebru ḑice că spre a fi sigur de cele două dintăĭ trebue să fi fost martur personal și

al predicereĭ şi al împlinireĭ. „N'am vĕdut profeţĭ, dice Emil, precum n'am vĕdut nicĭ minunĭ. Nicĭ o profeţie n'are autoritate pentru mine . . . căcĭ i-ar trebui treĭ lucrurĭ imposibile: să fi fost eŭ martor al profeţieĭ şi evenimentuluĭ; să mi se fi demonstrat că evenimentul nu s'a potrivit cum-va din întâmplare cu profeţia".

Ast-fel pentru a crede uneĭ profeţiĭ, care are a se implini abea după câte-va secule, ar trebui să vieţuiască cine-va atâta timp. Dar de unde a luat el, că numaĭ aceia este sigur ce vede şi aude? Dacă într'o scriere ce sciŭ positiv că vine de la autorul şi dintr'un timp anumit, cetesc prevestirea unuĭ fapt care are să se întâmple în timpurĭ posteriόre, nu pot fi όre sigur de realitatea predicereĭ? Dacă apoĭ în alte istoriĭ, despre a căror autenticitate şi adevĕr sunt convins, vĕd că faptul prevestit s'a împlinit întocmaĭ aşa precum a fost predis, nu sunt όre sigur despre împlinirea faptuluĭ?

Spre a nega asemenea adevĕrurĭ evidente, trebue a admite din două absurdităţĭ una, séŭ că nu pot fi scrierĭ autentice, séŭ că nu există certitudine morală.

Ne putem dar încredinţa din monumente istorice despre realitatea uneĭ predicerĭ şi corespunderea evenimentuluĭ. Dar nu este destul spre a crede în profeţia divină; trebue să fim sigurĭ încă de alte două puncte; şi pentru acésta se ivesc două cestiunĭ: 1° Pόte cine-va să aibă o siguranţă positivă că evenimentul care se potriveşte cu predicerea n'a fost prevĕdut fireşte şi nicĭ n'a fost predis din întâmplare? 2° Care sunt evenimentele asupra cărora putem să avem o certitudine absolută?

Spre a rĕspunde la prima întrebare, observăm că sunt lucrurĭ pe care nu le póte atinge previderea omenéscă. Experienţa, a căreĭ autoritate relativă la puterile naturale este supremă, când este statornică şi universală, fără escepţiune, ne arată că tóte facultăţile nóstre, fie corporale, fie spirituale, sunt limitate. Fără a fixa anume marginile lor în fie care individ, ne arată că în fie-care individ ele aŭ marginĭ. Precum în ordinea fisică ne arată că cutare om orĭ cât de forte ar fi nu póte duce pe umerile sale o casă; de aseminea ne învaţă în domeniul moral, că sunt evenimente viitóre pe care nu le póte presimţi sagacitatea omenéscă, pentru că sunt atât de departe de orĭ ce probabilitate, de orĭ ce împrejurare actuală, de orĭ ce idee primită, şi chiar de orĭ ce posibilitate aparentă, că este cu neputinţă de a le previdea şi chiar de a ni le închipui.

Aceiaşĭ esperienţă ne dovedeşte ïarăşĭ că sunt combinaţiunĭ de evenimente pe care nu le putem atribui întâmplăreĭ, şi ar fi nepotrivit a cugeta, că fiind preḑise s'ar fi orînduit aşa din întâmplare ca să fie conforme cu preḑicerea. Din aceia că din nişte vopselĭ căḑute din întâmplare pe o pânză, ar fi putut presenta conturele uneĭ figurĭ, care om cu minte, vĕḑênd tabloul luĭ Rafael, ş'ar putea închipui că este produsul unor culorĭ aruncate din întâmplare şi fără nicĭ un plan? Dacă vre-un spuitor de znóve ar povesti un fapt simplu posibil şi aprópe de adevĕr, nu se póte ḑice tot ast-fel şi despre nişte evenimente amărunţite, complicate, grele chiar de inventat.

La a doua întrebare rĕspundem că sunt multe

felurĭ de împlinirĭ ale preḑicerilor, care nu pot fi nicĭ resultatul vre-uneĭ prevederĭ naturale, nicĭ efectul uneĭ întâmplărĭ órbe.

Spre a ne înțelege maĭ bine asupra acestuĭ punct, vom raporta faptele preḑise și împlinite la treĭ clase principale.

Intâiŭ, faptele de ordine supranaturală, cum sunt minunile, nu pot fi prevĕḑute prin cause naturale, pentru că n'aŭ cause de felul acesta, și sunt efecte nemijlocite ale causeĭ supranaturale: nu ne putem ĭarășĭ închipui că fiind preḑise din întâmplare să se împlinéscă ĭarășĭ din întâmplare, așa precum aŭ fost preḑise. De exemplu, când se citesc o mulțime de preḑicerĭ despre întemeiarea și lățirea creștinismuluĭ prin mijlócele cele maĭ opuse tuturor acelor ce voesc a forma o religie, și se vĕd apoĭ realisate întocmaĭ, se póte óre să se atribue uneĭ întâmplărĭ órbe acéstă armonie a profeților separațĭ uniĭ de alțiĭ prin intervale de secule?

Al douilea, când lucrul preḑis nu este afară de ordinea naturală, dar este așa de îndepărtat de tóte împrejurările actuale, că nimic nu-l póte presupune și depinde de un concert de diverse cause, séŭ necesare séŭ libere, fisice séŭ morale, care sînt neștiute, este evident că nicĭ preḑicerea nu póte fi imputată uneĭ cause naturale, nicĭ împlinirea nu póte fi atribuită întâmplăreĭ. Așa sînt de exemplu destinatele viitóre și îndepărtate ale imperiilor. Ele țin de cause așa de multĭple, că mintea nu le póte cuprinde pe tóte, așa de variate că nu se pot tóte închipui; ele depind de voințele libere ale unor ómenĭ

cariĭ încă nu există încă, şi prin urmare cu neputință a judeca de ele. Aceste cause trebuind să lucreze unele de odată, altele succesiv şi unele la distanțe marĭ de timp; unele în acelaşĭ sens, altele contrariŭ, cine va putea să le presupue tóte fără escepție, să urmăréscă influința fie-căria din ele? Numaĭ causa primară comandă, ea reguléză şi face ca tóte causele să conlucre la acelaşĭ efect, numaĭ ea póte să cunóscă şi să prevadă resultatele lor.

Este érăşĭ ridicul a privi ca efectul întâmplăreĭ concertul minunat între aceste prediceri vaste şi realisarea lor. Intâmplarea nu produce un şir de raporturĭ aşa de întinse, aşa de multiple şi aşa de exacte. Când predicea Daniil întemeiarea şi distrugerea succesivă a celor patru imperiĭ marĭ, putea-va crede cine-va că el ar fi cunoscut pe cale naturală tóte causele secundare, care trebuiaŭ să influențeze asupra acestor evenimente marĭ? Când, maĭ multe vécurĭ după dênsul, se vedea acele revoluțiunĭ succedându-se, întocmaĭ aşa precum fuseseră prevestite, putea-va óre să cugete cine-va, că întâmplarea a făcut să se împlinéscă aşa cum s'a predis?

Al treilea, faptul prevestit póte să nu fie aşa de străin de mintea omenéscă, póte să fie prevĕdut pe cale naturală; dar a fost predis cu o mulțime de împrejurărĭ diverse şi exprimate lămurit, împrejurărĭ care nu putea da loc la bănuelĭ şi care se efectuéză cu o exactitate deplină. Dic că aceste împrejurărĭ, prin mulțimea, prin varietatea, prin neprobabilitatea lor, n'aŭ putut să fie prevĕdute natural, nicĭ să fie realisate în totalitatea lor din întâmplare. Evenimentul

principal este un fapt, care dacă ar fi fost isolat, ar fi putut să fie închipuit din întâmplare; dar particularitățile care sunt unite cu el sunt atâtea fapte deosebite, că împreunarea, totalitatea, conlucrarea lor la acelașĭ efect, îl pune maĭ presus de orĭ ce previdere omenéscă și de orĭ ce combinațiunĭ ale noroculuĭ. Samaria împresurată de regele Sirieĭ este bântuită de o fómete îngrozitóre; regele Ioram și tot poporul sunt mâhnițĭ la suflet, Eliseĭ vestește, în numele luĭ D-ḑeŭ, rădicarea asediuluĭ. De s'ar fi mărginit la acéstă preḑicere, s'ar fi putut crede că el avea óre-care cunoscințĭ particulare, care-l făcea să prejudice evenimentul. Dar el adauge că mâne la ora acésta, mĕsura de făină și douĕ mĕsurĭ de orz se vor vinde la pórta Samarieĭ cu un stater. Un oficer nevoind să creadă profețieĭ aceștia, îĭ declară că va vedea cu ochiĭ sĕĭ acest preț scăḑut; dar că el nu va mânca. Putea óre să prevadă prin cunoscințele sale propriĭ tóte particularitățile acestea? Ore putea să vie ele din întâmplare? A trebuit, ca preḑicerea să fie împlinită, o frică mare să cuprinḑă pre împresurătorĭ și să o rupă de fugă, să lase acolo tóte provisiile lor, și ast-fel să scadă prețul făineĭ și al orzuluĭ; ca oficerul necredincios să fie însărcinat de rege a ținea ordinea la pórta unde se vindeaŭ bucatele, și să fie strivit de mulțimea poporuluĭ: o combinațiune așa de complicată, așa de amărunțită nu putea fi nicĭ prevĕḑută, nicĭ efectul uneĭ întâmplărĭ órbe.

(Va urma). Gherasim Piteșténu

CRONICA BISERICEASCĂ

(Urmare; veḑĭ No. 15, anul al X-lea).

Biserica Rusă în anul 1886.

In Biserica Rusă, în anul expirat, observăm următórele evenimente maĭ marcante:

De la mórtea patriarchuluĭ Adrian, al ḑecelea şi tot odată ultimul patriarch al Mosqueĭ şi a tótă Rusia [1]), în Biserica Rusă nu s'aŭ maĭ adunat sinóde locale, pentru discutarea feluritelor chestiunĭ bisericeştĭ. Sub Petru cel mare, suveranul Rusieĭ (1682-1725, de la anul 1721 el purta titlul de imperator al tuturor Rusiilor, adică al Rusieĭ marĭ, micĭ şi albe), Biserica ortodoxă a îndurat multă umilinţă, duprĕ cum acésta sĕ scie din istoria bisericéscă, şi duprĕ

[1]) Patriarchatul în Rusia s'a înfiinţat la anul 1589, sub ţarul Teodor Ivanovicĭ, ultimul suveran rus din dinastia luĭ Ruric, cu binecuvêntarea tuturor Bisericilor ortodoxe autocefale de atuncĭ; în total aŭ fost 10 patriarchĭ în Mosqua: Iov, Filaret, Hermogen, Ioasaf I, Iosif, Nicon, Ioasaf II, Pitirim, Ioakim, Adrian. De la 1700—anul morţeĭ ultimuluĭ patriarch al Mosqueĭ—Adrian—şi până la anul 1721 Biserica Rusă a fost administrată de Stefan Iavorsky, mitropolit de Riazan, cu titlul de locoţiitor de patriarch; la anul 1721 s'aŭ înfiinţat în Biserica Rusă st. Sinod administrator permanent, care există şi astăḑĭ.

cum vom expune maĭ pe larg cititorilor revisteĭ nóstre în viitor; pe cât de mare a fost acest suveran pentru cele lumeştĭ, pe atât de nefavorabil pentru cele religióse; aŭ fost marĭ prelaţĭ în Biserica Rusă, cariĭ, cu riscul posiţiuneĭ lor şi chiar al vieţeĭ, aŭ susţinut sus şi tare drepturile bisericeştĭ: destul să amintim pe mitropolitul de Riazan Stefan Iavorsky, celebrul autor al cărţeĭ „Pétra credinţeĭ“ din timpul luĭ Petru cel mare, — pe Theofilact Lopatinsky, archiepiscop de Tver, celebrul autor al opuluĭ „Ciocan la pétra credinţeĭ“ şi martir, din timpul împĕrăteseĭ Anna Ioanovna (1730—1740), — pe Platon Levşin, mitropolit de Mosqua, ale căruia scrierĭ teologico-istorice sunt traduse în limbele cele maĭ rĕspândite din Europa, decedat la 1812, în timpul luĭ Alexandru I, — pe Filaret Drozdov, mitropolit de Mosqua (mort la 1867, în timpul luĭ Alexandru II) şi alţiĭ, ca să vedem câte lupte aŭ urmat între Biserică şi diferiţiĭ eĭ inamicĭ internĭ şi externĭ.

La anul 1884, în Septembrie, s'a adunat un sinod local, la Kiev, la care aŭ asistat următoriĭ prelaţĭ: Platon Gorodetzky, mitropolit de Kiev, Sergiŭ Lapidevsky, archiepiscop de Kişinăŭ, Nicanor Brovcovicĭ, episcop (acum archiepiscop) de Odesa, Vitaliŭ Greciulevicĭ, episcop de Mogilev (acum repausat) şi alţiĭ, în total 15 prelaţĭ din eparchiile de la sudul Rusieĭ; la acest sinod local s'aŭ discutat maĭ multe chestiunĭ, privitóre la dogmele şi disciplina Bisericeĭ ortodoxe; acel sinod a luat maĭ multe mĕsurĭ nimerite contra secteĭ *ştundiştilor,* carea se rĕspândeşte fórte mult în timpul din urmă în Rusia sudică; păstorala,

emanată de acel sinod, este publicată în tóte ḑiarele maĭ respândite din Rusia (şi chiar din alte ţěrĭ ortodoxe); sinodul din Kiev a dat bune exemple: la anul 1885 s'a adunat alt sinod în oraşul Cazan (pe fluviul Volga)—fósta capitală a Tătarilor de Cazan, cucerită de Ioann cel teribil, ţarul Mosqueĭ, la anul 1551, în amintirea căruĭ eveniment poetul Rus Herascov — recte Herescu, originar din Valachia — a scris poemul „Rossiada"; la sinodul din Cazan aŭ participat 13 prelaţĭ, sub preşedinţa luĭ Palladiŭ Raev, archiepiscop de Cazan; la acest sinod s'aŭ discutat felurite chestiunĭ bisericeştĭ, şi s'aŭ luat měsurĭ maĭ ales contra *lipovenismuluĭ* şi *mahometanismuluĭ*, cariĭ sunt fórte rěspândite în provinciile situate pe fluviile Volga şi Ural; měsurile luate de sinodul din Cazan privesc nu numaĭ eparchiile de lângă Ural şi Volga (anume: Perm, Viatca, Ufa, Orenburg, Astrachan, Samara, Saratov, Simbirsc, Penza, Cazan, Ecaterinburg, Nijni-Novgorod), ci şi altele, în care locuesc maĭ cu sémă etorodoxiĭ şi necreştiniĭ (anume eparchiile de Tiflis, Cutais, Suchum, Alaverd, Vladicaucaz, Stavropol, Ecaterinodar, aceste din urmă eparchiĭ se află în Caucasia, şi cele cincĭ dintêiŭ compun exarchatul Georgieĭ, în capul căruia acum se află I. P. S. Paul Lebedev, archiepiscop de Cartalinia şi Cachetia, reşedinte în Tiflis, capitala Caucasieĭ, iar în aniĭ 1871 — 1882 el a fost episcop (de la 1879 archiepiscop) de Kişinăŭ şi Chotin, care prelat este cunoscut, ca mare „rusificator" al Românilor şi Georgienilor ortodoxĭ); păstorala, edată de sinodul din Cazan, asemenea este publicată

în cele maĭ rĕspândite organe de publicitate din Rusia. In anul 1886, în August, s'a adunat al 3-lea sinod local, în dilele nóstre, în Rusia, în orașul Ircutsc (pe fluviul Angara, în Siberia); la sinodul din Ircutsc, sub președința I. P. S. Veniamin, archiepiscop de Ircutsc și Nercinsc, aŭ participat 12 prelațĭ din eparchiile din Siberia (anume: din Tobolsc, Tomsc, Eniseĭsc, Iacutsc, Camciatca, Cita, Ircutsc, Biĭsc, Berezov, Semipalatinsc, Kirensc, insulele Aleute); acest sinod a avut, ca scop principal, luarea mĕsurilor pentru a aduce la creștinism pe felurite popóre din Siberia, care sunt în păgânătate. Sinodul Bisericeĭ Ruse în anul trecut a înființat catedre pentru istoria și combaterea lipovenismuluĭ în cele 55 seminariĭ ortodoxe, și în acele seminariĭ, unde acéstă catedră există maĭ de mult [1]), s'a maĭ adăogat încă câte un profesor la acéstă catedră. Lipoveniĭ, cariĭ se împart până la 150 fracțiunĭ de eresiĭ și schisme, care de care maĭ curióse, chiar anti-creștine și contra statuluĭ, sunt în numĕr de 15 milióne în tótă Rusia; dênșiĭ nu maĭ aparțin Bisericeĭ ortodoxe de la anul 1667, când a avut loc, în Mosqua, un mare Sinod local, la care aŭ participat și patriarchiĭ din Orientul ortodox, în timpul țaruluĭ Alexiŭ, părintele luĭ Petru cel mare, și a patriarchuluĭ Mosqueĭ — Nicon, ultimul, prin mĕsurĭ

---

[1]) În Seminarul din Kișinăŭ catedra de istoria și combaterea Lipovenismuluĭ există încă de la anul 1871; catedra de limba și literatura Româna, așa de necesară în Basarabia, nu există de loc în Basarabia; limba Română este cu totul oprită în Basarabia din ordinul fostuluĭ archiepiscop al Kișinăuluĭ Paul Lebedev, încă de la anul 1871; pe când absolut tóte naționalitățile din Rusia îșĭ aŭ organe de publicitate în Rusia, afară de Românĭ!

fórte violente, a îndreptat cărţile bisericeştĭ, în care se aflaŭ fórte multe greşelĭ, şi în genere cu asprime se purta cu toţĭ aceĭ cariĭ nu eraŭ devotaţĭ Bisericeĭ ortodoxe. (Acest patriarch, care a murit în exil, este înmormêntat în renumita monastire „Noul Ierusalim“ zidită de el însuşĭ aprópe de Mosqua; asupra persóneĭ şi activităţeĭ patriarchuluĭ Nicon până acum chiar există păreri controversate); lipoveniĭ locuesc în tótă Rusia, maĭ ales în părţile laterale ale eĭ; din causa persecuţiilor din timpul luĭ Petru cèl mare, Ecaterina II (1762-1796) şi Nicolae I (1825-1855), lipoveniĭ aŭ făcut maĭ multe rescóle (maĭ ales sub Ecaterina II, sub conducerea hatmanuluĭ Cazacilor Emelian Pugacev), şi aŭ emigrat preste hotarele Rusieĭ, maĭ ales în Austria, Prusia, Turcia. In Austria anume în satul „Belocriniţa“ (Fôntâna Albă), în Bucovina, actualmente se află centrul eclesiastic al lipovenilor, numiţĭ „popovţĭ“ (adică cariĭ aŭ popĭ, şi în genere ierarchie bisericéscă); mulţĭ din lipovenĭ se află în satul Mitocul, situat lângă monastirea Dragomirna, fundată de Anastasiu Crimca, mitropolitul Moldoveĭ. In Prusia în capul lipovenilor se află până nu de mult archimandritul Paul numit „Prusianul“, acum cel maĭ zelos propagator al ortodoxieĭ între lipoveniĭ din Mosqua şi Pscov; în ultimul oraş apare Revista „Истина“ („Adevĕrul“) sub direcţia părinteluĭ Golubev, fost înfocat apărător al lipovenismuluĭ, şi actualmente zelos apărător al ortodoxieĭ. In Turcia, lipoveniĭ aŭ emigrat în timpul Ecaterineĭ II, sub conducerea hatmanuluĭ cazacilor Necrasov, şi toţĭ lipoveniĭ din Asia mică actualmente

sunt cunóscuţĭ sub numele de „Necrasovţĭ". In România sunt asemenea mulţĭ lipovenĭ, maĭ ales în orașele Bucureștĭ, Brăila, Galaţĭ, Vasluiŭ, Iașĭ, Botoșanĭ, Fălticenĭ (apróре de Fălticenĭ este o mănăstire lipovenéscă a St. Emanuel, unde este şi tipografie, în carea se tipăresc maĭ multe cărţĭ lipoveneștĭ în limbele slavonă şi rusă, dar care cărţĭ fórte cu greŭ se pot căpăta de ne-lipovenĭ, dupre cum acésta s'a întâmplat cu D. Gr. G. Tocilescu, Inspector general al şcólelor, care a putut dobândi o carte de mare valóre pentru confesiunea lipovenéscă prin D. director al gimnasiuluĭ din Fălticenĭ şi revisor şcolar al judeţuluĭ Suceava). Lipoveniĭ dispun de marĭ sume de banĭ; prin propaganda lor, dênșiĭ preocupă fórte mult pe biserica Rusă: contra lipovenilor există „Societatea St. Petru, mitropolitul Mosqueĭ", în Mosqua, carea publică o revistă lunară „Братское Слово" („Cuvênt frăţesc"), sub conducerea cunoscutuluĭ profesor al facultăţeĭ Teologice din Mosqua—N. J. Subbotin; prin tóte orașele-reședinte episcopale, în fie care Duminică, se ţin prelegerĭ de misionarĭ ortodoxĭ contra lipovenilor; la aceste prelegerĭ, maĭ corect „convorbirĭ", ĭaŭ parte atât ortodoxiĭ, cât şi lipoveniĭ, cariĭ din ce în ce dovedesc ignoranţa lor în cele bisericeștĭ. Cestiunea lipovenismuluĭ fiind fórte interesantă şi pentru noĭ Româniĭ, ne vom face o datorie de a comunica cititorilor revisteĭ nóstre maĭ multe scirĭ despre lipovenĭ în genere, şi despre lipoveniĭ din România în special.

În anul expirat Biserica Rusă s'a ocupat mult cu chestiunile privitóre la *catolicĭ* (maĭ ales în fósta

Polonie şi fósta Lituanie), *protestanţĭ* (în provinciile Baltice şi marele ducat al Finlandeĭ) şi *ovreĭ*. În Varşovia, capitala Poloniei Ruse, există o „frăţime“ carea editéză maĭ multe cărţĭ contra catolicilor, atât compuse de autorĭ Ruşĭ, cât şi de alţĭ ortodoxĭ; misionariĭ cariĭ participă la convorbirile contra catolicilor, sunt originarĭ maĭ ales din provinciile apusene ale Rusieĭ, cariĭ cunosc bine chestiunile ortodoxe şi catolice.

In capul frăţimeĭ din Varşovia se află I. P. S. Leontiŭ Lebedinsky Archiepiscop al Varşovieĭ, cunoscut prin scrierile sale, maĭ ales predicile, ţinute pe când era Episcop la Reval (Estlandia), archiepiscop la Cameniţa (Podolia), Odesa, şi ca prelat energic, decis. In Vilna, capitala fósteĭ Lituaniĭ (actualmente Lituania forméză treĭ provinciĭ, a 12 judeţe fie-carea, Vilna, Grodna, Covna) există o frăţime (carea este înfiinţată în seculul al 17, împreună cu cele din Kiev şi Lemberg) pe lângă mônăstirea St. Spirit, bine organisată şi dispunênd şi de fondurĭ, lăsate de testatorĭ în felurite timpurĭ; în capul aceste frăţimĭ de la anul 1839, când s'a făcut reunirea uniţilor cu ortodoxiĭ, până la 1868 se află Ioseph Semaşco, mitropolit al Lituanieĭ, care a contribuit fórte mult la ridicarea niveluluĭ intelectual, moral şi material al cleruluĭ orthodox: el a reunit pe uniţĭ cu Biserica ortodoxă Rusă, a lăsat un fond mare pentru întreţinerea cleruluĭ din cele treĭ eparchiĭ ale Lituanieĭ (Vilna, Grodna, Covna), şi scrierile sale, maĭ ales memoriile asupra stăreĭ uniţilor înainte de reunire cu ortodoxiĭ, aŭ fost date la lumină,

conform dorinţeĭ luĭ, de Academia de sciinţe din Petersburg. De la 1868-1887 frăţimea din Vilna a progresat spre binele ortodoxieĭ, fiind în capul eĭ prelaţĭ distinşĭ, ca Macariŭ Bulgacov (decedat în Iuniŭ 1882, ca mitropolit de Mosqua), aĭ căruia scrierĭ (în 20 volume) sunt cunoscute fórte bine, fiind traduse în limbele franceză şi germană („Introducerea în Teologia ortodoxă“ a acestuĭ prelat a fost tradusă din franţuzeşte în româneşte de P. S. Gherasim Pitiştènu, profesor la facultatea Teologică din Bucureştĭ), Alexandru Dobrînim (decedat în Aprilie 1885, ca archiepiscop de Vilna), şi actualmente frăţimea din Vilna este condusă de I. P. S. Alexiŭ Lavrov, archiepiscop de Vilna, cel maĭ renumit canonist Rus în ḑilele nóstre, a fost 25 de anĭ profesor la facultatea Teologică din Mosqua. Frăţimea din Kiev există de la anul 1589, fiind înfiinţată pe lângă mônăstirea Arătăreĭ Domnuluĭ, numită „Bratsky“ (adică mônăstirea „frăţimeĭ“), dupre iniţiativa luĭ Teophan, patriarchul Ierusalimuluĭ, care a visitat în acel an Kievul, după întórcerea sa din Mosqua; frăţimea din Kiev a fost celebră maĭ ales în timpul luĭ Petru Movilă, mitropolit de Kiev, român de origină, decedat la anul 1646), care a înfiinţat şi actuala facultate Teologică din Kiev, cea maĭ renumită şcólă în Rusia, carea facultate se află în mônăstirea „Bratsky“; actualmente frăţimea din Kiev este condusă de I. P. S. Platon Gorodetzky, mitropolit de Kiev, cu concursul tuturor profesorilor facultăţeĭ de Teologie şi al altor persóne distinse. Frăţimea din Lemberg actualmente nu maĭ

are aceașî însemnătate, pe care o avea în séculul 17 și următoriĭ. Fiind înființată, împreună cu biserica stavropigială a Adormireĭ, de Alexandru Lăpușnénu Domnul Moldoveĭ, și susținută tot-déuna maĭ cu sémă de Domniĭ Românĭ și alte persóne distinse din țĕrile române, ea actualmente nu maĭ este susținută de popórele ortodoxe, de óre ce creștiniĭ din Galiția actualmente, în cea maĭ mare parte, nu maĭ sunt ortodoxĭ, ci unițĭ.[1]) Guvernul Rus, prin preotul Ioann Naumovicĭ, voește a ajuta acéstă frățime, dar părintele Naumovicĭ, care acum a trecut la ortodoxie, nu maĭ este privit bine de rușiĭ-unițĭ din Galiția.

Contra *protestanților* există în Rusia maĭ multe frățimĭ, prin care cele maĭ principale sunt cele din orașele Riga (capitala Liflandieĭ), Reval (capitala Estlandieĭ), Mitava [capitala Curlandieĭ], Helsingfors (capitala Finlandieĭ). Frățimea din Riga, ce este pe lângă biserica catedrală a Sț. apostolĭ Petru și Paul, se află sub patronagiul familieĭ Imperiale; președintele eĭ de onóre este Dl. C. P. Pobedonoștev, Ober-procurorul St. Sinod (Ministrul de culte), și maĭ tot-déuna este condusă direct de P. S. Donat, episcop de Riga și Mitava, de óre ce vicarul sĕŭ, P. S. Nicolae, episcop de Reval, este trimes, ca cap al misiuneĭ ruse din Ieddo, capitala imperiuluĭ Japonez. Dl. G. Trusmann, de origină eston din Reval, a obținut gradul de licențiat în Teologie ortodoxă de la facul-

[1]) Asupra Bisericeĭ Adormireĭ din Lemberg, precum și a instituluĭ și frățimeĭ, aflătóre pe lângă ea, a aparut la anul 1886 o carte fórte importantă în limba rusă, carea se traduce în românește de D. Gr. G. Tocilescu, sub auspiciile Academieĭ Române și a Ministeruluĭ Instrucțiuneĭ al Românieĭ.

tatea din Petersburg, şi este cel maĭ activ membru al frăţimeĭ din Riga. Ca să dee o lovitură germanismuluĭ, representat în provinciile Baltice, maĭ ales prin protestantism, guvernul Rus a strămurat autorităţile superióre scolare şi religióse din Dorpat, la Riga, chiar renumita universitate din Dorpat, unde studiile se predaŭ în limba germană, va fi strămutată la Riga — centrul administraţiuneĭ ruse. In aniĭ 1882-1886 aŭ trecut la ortodoxie din protestantism, în provinciile Baltice, preste 100,000 persóne de origină livonică şi estonică. S'a clădit o biserică măréţă în oraşul Iacobstadt (Curlandia) cu spesele ortodoxilor din Mosqua, Novgorod, Iaroslav, carea a fost sânţită de I. P. S. Platon Gorodetzky, mitropolit de Kiev, care a fost archiepiscop la Riga 18 anĭ (1848-1866), în presenţa unor membri aĭ familieĭ Imperiale şi a înalţilor demnitarĭ aĭ statuluĭ. Frăţia din Helsingfors este preşĕḑută de I. P. S. Isidor Nicolsky, mitropolitul de Novgorod, Petersburg şi al Finlandieĭ; acéstă frăţime, de şi are destule mijlóce, nu face mare progres din causa îndărătniciеĭ finejilor, cariĭ, sub influenţa Suezilor, nu primesc nimic rusesc, maĭ ales avênd în vedere, că Finlandia are o constituţiune din anul 1809, şi Imperatorul Rusieĭ se numeşte mare duce al Finlandieĭ.

Contra *iudaismuluĭ* sunt maĭ multe misiunĭ, din care cele maĭ însemnate sunt în Odesa, Kiev, Varşovia, Vilna. Misiunea din Odesa se ocupă cu aducerea la ortodoxie a ovreilor din provinciile: Basarabia, Crimea, Ecaterinoslav şi Cherson. Ovreiĭ se fac ortodoxĭ nu din convincţiune, ci din interes: la

mórtea I. P. S. Dimitrie Muretov, archiepiscop de Odesa, în Noembre 1883, ovreiĭ din Odesa aŭ dăruit 100,000 ruble pentru înfiinţarea unuĭ ospiciŭ pentru bătrânĭ ortodoxĭ în Odesa, şi o sumă mare pentru 10 stipendiĭ, în memoria aceluiaşĭ prelat, la seminarul din Odesa. Un fost rabin învĕţat s'a făcut ortodox, şi acum este cunoscut sub numele de Ivan Alexiev; el trăeşte în Novgorod şi publică maĭ multe scrierĭ contra ovreilor talmudiştĭ. Ovreiĭ din Polonia şi Lituania, de şi se fac ortodoxĭ, în realitate rĕmân tot ovreĭ, dupre cum cu regret o spun acésta în publicitate I. P. S. Leontiŭ, archiepiscop de Varşovia (în diarul „Varşavski Dnevnic“ — „Diarul de Varşovia“), d. Michail Coialovicĭ, profesor la facultatea Teologică din Petersburg (în revista „Mesagerul bisericesc“ din Petersburg), originar din Lituania. La Kiev Ovreiĭ, cariĭ s'aŭ făcut ortodoxĭ, comunică tot cu iudaismul, dupre cum un medic ovreiŭ-ortodox a declarat-o pentru sine înaintea tribunaluluĭ, şi dupre cum acésta se vede din cele comunicate de I. P. S. Mitropolit de Kiev în cartea sa pastorală, adresată tuturor ortodoxilor din Eparchia de Kiev. In genere despre ovreĭ se póte spune, că dênşiĭ nicĭ odată nu pot deveni bunĭ creştinĭ; dacă se fac creştinĭ, apoĭ maĭ curând îmbrăţişéză confesiunea protestantă, dupre cum acésta se observă în maĭ multe ţĕrĭ.

O preocupare mare a avut Biserica rusă în anul 1886 pentru respândirea instrucţiuneĭ cleruluĭ. In Rusia există 4 facultăţĭ Teologice ortodoxe în oraşele: Petersburg (fundată de imperatorul Paul I la anul 1799), Mosqua (facultatea acésta a fost fun-

dată la anul 1670 de ţarul Moscovieĭ Alexiŭ Mihailovicĭ în mônăstirea Zaiconospasky din Mosqua, ĭar la anul 1814, sub archiepiscopul de Mosqua Augustin Vinogradsky, facultatea s'a strămutat în laura st. Sergiŭ de Radonej, cea maĭ renumită monăstire din Rusia, aprópe de Mosqua, şi în acea laură până açum se află acea facultate), Kiev (fundată de Petru Movilă, mitrópolitul de Kiev, în monăstirea Bratsky, unde se află şi acum), Cazan (fundată la anul 1809 de imperatorul Rusieĭ Alexandru I). Tóte aceste facultăţĭ sunt bine organisate, şi dispun de fondurĭ marĭ pentru susţinerea revistelor teologice, publicarea cărţilor religióse de conţinut maĭ serios, pentru progresul în genere al sciinţeĭ teologice. Spre a fi admis în aceste facultăţĭ, doritoriĭ trebue să posedă diploma de maturitate (bacalaureat) de la gimnasiile cu 8 clase saŭ seminariile clericale; cursul duréză 4 anĭ, şi absolvenţiĭ cu succes aĭ cursuluĭ complect obţin titlurile de *student actual* şi de *candidat* în teologie; titlurile de licenţiat (magistru) şi de *doctor* în teologie sĕ acordă cu fórte mare greutate, maĭ ales dupĕ regulamentul din April 1884. Cele 55 seminariĭ ortodoxe din Rusia aŭ câte 10 clase, din care 8 clase gimnasiale şi 2 special-teologice; aceĭ, cariĭ termină cursul gimnasial, sĕ admit de drept în tóte şcólele superióre cu dreptul de bacalaureaţĭ; aceĭ, cariĭ termină şi cursul de 2 clase special-teologice, aŭ dreptul de a fi preoţĭ în comunele urbane şi rurale; nu se admite nimene în cursul teologic seminarial, neposedând diploma de maturitate. Maĭ sunt în Rusia aprópe 200 prose-

minariĭ cu 4 clase, corespundĕtóre cu cursul inferior gimnasial; absolvenţiĭ proseminariilor intră de drept în clasa V gimnasială din seminariĭ. In tóte comunele, atât urbane, cât şi rurale, există scolĭ primare bisericeştĭ, corespundĕtóre cu 4 clase primare laice. In Rusia apar 80 reviste şi diare religióse, din care cele maĭ importante sunt 4 reviste lunare ale celor 4 facultăţĭ Teologice: „Revista Ortodoxă“, carea apare o dată pe lună în Mosqua, „Citirile societăţeĭ amatorilor instrucţiuneĭ clericale“, carea apare o dată pe lună în Mosqua, „Credinţa şi Raţiunea“, carea apare o dată pe lună în Charcov, şi „Mesagerul bisericesc“, organul st. Sinod Rus, revistă sĕptĕmânală, apare în Petersburg.

Din alte evenemente în biserica Rusă observăm compunerea St. Sinod. De la Petru cel mare până la anul 1883 (31 Iulie) Sinodul permanent administrator al bisericeĭ Ruse se compunea din înalţiĭ prelaţĭ (Mitropoliţĭ, Archiepiscopĭ şi Episcopĭ), Archimandriţĭ şi 2 membri din clerul mirén. De la mórtea protoĭereuluĭ (adecă economuluĭ) Ioan V. Rojdestvensky, îngrijitorul bisericeĭ micĭ a palatuluĭ imperial de earnă din Petersburg şi profesor de religie al familieĭ Imperiale, adică de la anul 1882, nu s'a maĭ aprobat de Suveran al 2-lea membru al Sinoduluĭ rus din clerul mirén. La 31 Iulie 1883 a decedat protoprosbiterul Vasile Borisovicĭ Bajanov, îngrijitorul bisericeĭ marĭ a palatuluĭ imperial de earnă din Petersburg, şi confesor al familieĭ Imperiale, ântĕiul membru al sinoduluĭ rus din clerul mirén. De la mórtea acestor ultimĭ membri aĭ Sinoduluĭ rus din cle-

rul mirén, Sinodul rus se compune numaĭ din înalţĭ prelaţĭ: în anul 1886 St. Sinod al bisericeĭ Ruse se compunea din 7 prelaţĭ, din care 5 cu titlul de *membri* aĭ St. Sinod, şi 2 cu titlul de *asistenţĭ*, şi anume membri aĭ S. Sinod aŭ fost: I. P. S. Isidor Nicolsky, mitropolit de Petersburg (membru de la anul 1844, când s'a numit exarh al Georgieĭ, în Tiflis, iar ca mitropolit de Petersburg de la Iulie 1860), I. P. S. Ioannichiŭ Rudnev, mitropolit de Mosqua (membru de la anul 1877, când s'a numit exarh al Georgieĭ, iar ca mitropolit de Mosqua de la Iulie 1882), I. P. S. Platon Gorodetzky, mitropolit de Kiev (de la Fevruarie anul 1882, când a trecut ca mitropolit la Kiev, înainte fiind episcop de Pscov, archiepiscop de Riga, de Don, de Odesa], I. P. S. Paul Lebedev, archiepiscop de Cartalinia şi Cachtia, exarh al Georgieĭ (membru de la Iulie 1882, când s'a numit exarh al Georgieĭ, iar înainte fiind épiscop de Ladoga, episcop şi archiepiscop de Kişinăŭ), Leontiŭ Lebedinscky, archiepiscop de Cholm şi Varşovia (membru de la anul 1883, Maĭ 15, iar archiepiscop al Varşovieĭ, s'a numit în Decembrie 1875, maĭ înainte fiind episcop de Reval, episcop şi archiepiscop al Podolieĭ, Archiepiscop al Odeseĭ]; asistenţĭ aŭ fost: P. S. Serafim Protopopov, episcop de Samara pe Volga (asistent de la Aprilie 1885, înainte fiind episcop de Starorusa, de Smolensc, de Riga), P. S. German Osetzky, fost episcop de Stavropol în Caucasia. Acum nu maĭ póte acusa nimenea biserica Rusă, că Sinodul eĭ nu este canonic, dupre cum cu drept cuvênt mulţĭ din ceĭ maĭ renumiţĭ prelaţĭ ruşĭ şi din alte ţĕrĭ ortodoxe o acusaŭ mult timp.

Biserica Catolică.

Posiţiunea, ocupată de biserica catolică, de la începutul lupteĭ culturale, în Occident, a fost păstrată şi în anul expirat. Ca şi înainte, biserica catolică era înarmată cu tóte forţele şi mijlócele, de care dispune, observând cu cea maĭ mare atenţiune pe inamiciĭ sĕĭ, şi era preparată în fie-care moment dat atât pentru apărare cât şi pentru atac. Mulţămită acesteĭ privegherĭ şi putinţe de a concentra tóte forţele sale în punctele maĭ mult amenințate, calităţĭ pe care le-a căpătat prin o *experienţă* seculară, biserica catolică în anul expirat a avut putinţa nu numaĭ să conserve tóte posiţiunile, ocupate înainte, dar în unele puncte ea a reuşit să se mişte înainte şi chiar a avut succese considerabile, cel puţin în unele state.

Biserica catolică necontestat a avut un succes mare în lupta sa culturală cu *Prusia*, luptă, care a durat în curs de 13 anĭ. Deşi ştirile din diare, relative la absoluta abrogare a cunoscutelor legĭ din Maiŭ, anul 1873, sunt exagerate, totuşĭ este necontestat, că din aceste legĭ s'aŭ schimbat tóte articolele, nefavorabile bunilor catolicĭ şi maĭ ales autorităţilor bisericeştĭ catolice, şi aŭ rĕmas în acele legĭ numaĭ neînsemnate restricţiunĭ, relative la alegerea şi representaţiunea candidaţilor la funcţiunile păstorilor parochialĭ. Dar abrogarea şi a acestor restricţiunĭ faţă cu actualele raporturĭ ale guvernuluĭ Prusian cu curia romană, este numaĭ o chestiune de timp. Ca-

tolicii centruluĭ, în adunarea prusiană, asemenea sunt bine convinşĭ în acésta, ca şi însuşĭ papa, şi regretă numaĭ pentru aceea, că guvernul preferă a face concesiunĭ pas cu pas, în loc ca să termene odată cu rĕmăşiţele acestor legĭ, odióse lor; dupre opiniunea catolicilor şĭ papeĭ, acésta ar fi maĭ mult vrednic de înţelepciunea imperatoruluĭ Germanieĭ şi gloria universală a Cancelaruluĭ imperiuluĭ. Sĕ póte crede, că ultima concesiune, făcută de papa guvernuluĭ Prusian în chestiunea septenatuluĭ, va motivá pe principele Bismarc să facă acest ultim pas pentru apropierea cu curia romană.

Lupta culturală cu *Belgia*, carea s'a terminat în anul 1885, în anul expirat nu s'a renoit; este probabil, că ea nu se va renoi cât timp se aflá în capul afacerilor ţĕreĭ actualul minister clerical. Nunciul papal, care s'a aşeḑat, la începutul anuluĭ expirat, în Bruxelles, îşĭ îndeplinea datoriile saŀe fără nicĭ o împedecare.

In anul expirat s'aŭ aplanat definitiv neînţelegerile diplomatice între curia romană şi *Portugalia*, causate de aşa numita delegaţiune apostolică, înfiinţată în oraşul Bombay, neînţelegerĭ, care aŭ durat aprópe patru anĭ. Portugalia sĕ opunea la înfiinţarea acesteĭ delegaţiunĭ, din causă că ea călca privilegiile acordate de către papĭ, din timpurile vechĭ, archiepiscopuluĭ portugal din oraşul Goa, pentru administrarea tuturor bisericilor catolice în posesiunile portugale în India. Papa făcea tot posibilul pentru a împăca guvernul Portugal, încredinţându-l, că privilegiile archiepiscopuluĭ de Goa rĕmân intacte,

de óre-ce delegaţiunea sĕ înfiinţéză pentru administrarea a aşa numitelor vicariate apostolicé, din care cea maĭ mare parte sĕ află în posesiunile Englezé din India, şi asupra căror autoritatea archiepiscopuluĭ portugal de Goa nu se atinge. Pentru explicarea şi resolvarea definitivă a acestor neînţelegerĭ, a ajutat mult papeĭ guvernul Englez din India. Cu ocasiunea aplănăreĭ favorabile a acestor neînţelegerĭ, episcopiĭ portugalĭ aŭ schimbat cu papa felicitărĭ reciprocé; în rĕspunsul sĕŭ (de la 14 Sept. 1886) la adresa de felicitare a episcopilor portugalĭ (de la 4 August) papa mulţămeşte episcopilor pentru concursul amical şi energic şi recomandă să se pórte şi pe viitor numaĭ şi numaĭ ca să triumfeze causa bisericéscă.

Cu *Ispania* papa Romeĭ în anul expirat s'a aflat în cele maĭ bune relaţiunĭ.

Despre relaţiunile papeĭ cu *Austro-Ungaria* sĕ póte spune, că aŭ fost bune, ceĭ puţin nu s'aŭ ivit neînţelegerĭ în mod oficial. Cu relaţiunile sale, cu acest stat catolic, Curia romană a fost, dupre cum se vede, maĭ puţin mulţămită, de cât cu relaţiunile cu Ispania şi Portugalia, saŭ póte credea maĭ puţin în siguranţa acestor relaţiunĭ, cu tóte că în politica orientală papa şi imperatorul Austro-Ungarieĭ necontestat mergeaŭ alăturea. Cel puţin la finele anuluĭ, când ĭarăşĭ s'aŭ început sgomotele, relative la posibilitatea strămutăreĭ papeĭ, din Roma în alt oraş európén, diarele catolice, devotate papeĭ, aŭ credut necesar a aminti faptele principale ale politiceĭ Austro-Ungare, relative la scaunul papal, anume nenoro-

cita sosire la Viena, la Imperatorul Iosif II, a papeĭ Piu VI, purtarea necorectă a luĭ Beust, care în timpul lupteĭ luĭ Piu IX cu Victor Emanoel pentru Roma, maĭ tare de cât orĭ-cine susţinea pe papa cu speranţa că Austro-Ungaria îl va apăra, iar când Italieniĭ aŭ luat Roma şi aŭ proclamat regatul Italian în acest oraş, guvernul Austriac, condus de el, cel întâĭ din statele europene a recunoscut acest regat. Amintind aceste şi alte fapte asemĕnătóre ale politiceĭ Austriace, relative la scaunul papal, un jurnal catolic-german, care apare în Vürzburg [Die Katholische Bewegung in unseren Tagen, Heft 1. 1887], s'a exprimat că Austria va fi ultima ţéră, în carea sântul părinte îşĭ va căutá azilul.

Dacă papa este în armonie cu statele catolice, în unele chestiunĭ ale politiceĭ externe, acésta încă nu însemnéză, că relaţiunile Curieĭ romane cu vre-un stat catolic sunt bune în genere şi acésta o demonstréză în mod evident, prin exemplul sĕŭ, *Francia*. Este cunoscut tuturor ce luptă mare pórtă Francia cu biserica catolică: pe când ea luptă din rĕsputerĭ contra bisericeĭ catolice pe teritorul seŭ din Europa în acelaşĭ timp ea în mod energic susţine pe misionariĭ catolicĭ în tóte părţile lumeĭ. Anul expirat, între altele, a presentat un exemplu de neconsequenţă a guvernuluĭ Francez. Guvernul Chinez, după resbelul cu Francia pentru Cochinchina, a făcut propunere papeĭ—dupre iniţiativa sa proprie, saŭ dupre consiliul Anglieĭ şi Germanieĭ, dupre cum afirmaŭ uniĭ—pentru a avea relaţiunĭ diplomatice directe cu guvernul Chinez, şi a trimete un nunciŭ la curtea din

Peking, promiţênd din partea sa a acredita un trimis extra-ordinar pe lângă Curia papală, în loc să aibă aceste relaţiunĭ prin intermediul Franciei, căreia până acum îĭ aparţinea dreptul de reprezentaţiune şi apărarea intereselor catolicismuluĭ în Imperiul ceresc. In vederea ureĭ incorigibile a guvernuluĭ Francez contra catolicismuluĭ în Franţa însăşĭ, dar póte sub influenţa aprobărilor secrete din Berlin şi Londra, papa era în stare să priméscă propunerea guvernuluĭ Chinez, şi a început negocierĭ pentru realizarea acesteĭ propunerĭ. Negocierile mergeaŭ cu succes, şi aŭ ajuns aşa de departe, în cât papa a şi numit deja nunciul. Dar Francia a început să susţie dreptul sĕŭ tradiţional, prin protejarea şi apărarea bisericeĭ catolice în China, într'un mod aşa de energic, în cât papa a fost necesitat să renunţe de o cam dată la numirea nunciuluĭ. Pentru a explica acéstă duplicitate a politiceĭ guvernuluĭ Francez, relativă la catolicism la sine în ţéră şi preste frontieră, un om de stat al Franciei cu o naivitate cinică a ḑis că: „necredinţa, pe carea guvernul Francez o apără şi o propagă la sine, în ţéră, este o marfă pentru usul interior, şi nu este destinată pentru a fi exportată preste frontieră".

In traducere în limba ordinară, acésta însemnéză că guvernul Francez la sine în ţéră persecută catolicismul de aceea, că el îl împedecă, iar în strĕinătate protejază catolicismul de aceea, că el acolo îĭ ajută. Este cunoscut, că misionariĭ catolicĭ de naţionalitate franceză nu numaĭ servesc ca propagatorĭ aĭ catolicismuluĭ în tóte părţile lumeĭ, dar şi ca pro-

pagatorii aĭ influenţeĭ franceze. Dreptul de protecţiune dă putinţă Franciei să se amestice în afacerile interne ale ţĕreĭ, în carea dênşiĭ, agenţiĭ catoliciĭ, îşĭ desfăşură activitatea lor. Cât de mare este acest drept şi ce interpretare şi aplicare largă se póte da acestuĭ drept, se póte vedea din istoria resbeluluĭ de Crimea, când certele dintre catoliciĭ şi ortodoxĭ pentru locurile sânte din Ierusalim aŭ dat motiv luĭ Napoleon III să încépă acest resbel sub pretext de protejare a drepturilor catolicilor. Perderea acestuĭ drept de către Francia într'o ţéră saŭ alta este egală perdereĭ motivuluĭ legal de a se amesteca în afacerile cutăreĭ ţĕrĭ şi a aduce în ea influenţa sa politică. Iată pentru ce negocierile guvernuluĭ Chinez cu papa, pentru punerea catolicilor Chinezĭ sub protecţiunea immediată a nunciuluĭ papal, paralizându-se cu acésta influenţa Franciei, aşa de tare aŭ emoţionat pe guvernul Francez şi l-aŭ pus în posiţie să useze de tóte mijlócele pentru a împedeca realizarea acestuĭ proiect nefavorabil luĭ. Va reuşì în totul, în acéstă privinţă — va'arăta viitorul. De o cam dată afacerea este pendinte; nunciul papal încă nu este trimis în China.

De acéstă politică de duplicitate, cu privire la biserica catolică şi capul eĭ, s'a ţinut şi *guvernul Italian*. Duprĕ exemplul guvernuluĭ Francez, şi guvernul Italian a protejat orĭ unde pe misionariĭ catoliciĭ de naţionalitate italiană, conformându-se cu interesele naţionale ale Italieĭ, şi în acelaşĭ timp, tot duprĕ exemplul Franciei, purta lupta culturală cu catolicismul şi capul luĭ, la sine, în ţéră.

Cu tóte acestea, modul de a lupta al guvernuluĭ Italian sĕ distingea de aceĭ al guvernuluĭ Francez prin acea, că guvernul Italian lupta contra catolicismuluĭ, cu maĭ puţină siguranţă şi consequenţă de cât cel Francez. Guvernul Italian prefera mĕsurile preventive mĕsurilor represive; se arăta, că, cu privire la scaunul papal, sĕ ţine în posiţie de apărare, iar nu de atac, lua mĕsurĭ pentru împedicarea feluritelor întrunirĭ şi congrese ale partisanilor papeĭ dintre supuşiĭ italienĭ, şi în oraşe italiene, şi în acelaşĭ timp, pe sub mână, încuraja întrunirile şi congresele partisanilor sĕĭ şi inamicilor matereĭ lumeştĭ a papeĭ. Şi când aceste congrese luaŭ resoluţiunĭ prea radicale, relative la papă, saŭ recurgeaŭ la lucrurĭ prea duşmăneştĭ luĭ, precum la arderea în public a portretuluĭ luĭ, precum acésta, de exemplu, s'a întâmplat la congresul liberalilor din Padua, în Septembrie anul expirat, guvernul Italian se ascundea sub apărarea, că aceste eventualităţĭ aŭ fost neprevĕdute. Casul din Padua a şi dat motiv de oparte la proteste şi reclamaţiunĭ din partea papeĭ, iar de altă parte—la versiunĭ pentru mutarea luĭ într'un oraş din lumea veche saŭ nouă. Dar însuşĭ papa a desminţit aceste versiunĭ, comunicând la tótă lumea, că el îşĭ va apăra posiţia sa contra guvernuluĭ Italian şi a tuturor elementelor revoluţionare, înrudite cu el, până la ultima picătură de sânge. Dar, de óre-ce aceste cuvinte ale papeĭ nu pot fi interpretate în mod literal, fiind că guvernul Italian de sigur nicĭ singur nu va atenta la viaţa papeĭ, nicĭ va lăsa pe partizaniĭ sĕĭ să comită una ca acésta, apoĭ buniĭ

catolicĭ aŭ interpretat aceste cuvinte ale papeĭ în sensul, că papa nu se va decide nicĭ într'un caz să părăséscă Roma. La început, în formă de presupunerĭ, iar maĭ pe urmă în formă de scirĭ sigure, agenţiĭ papalĭ aŭ început a afirma în tóte foile catolice din tóte ţĕrile lumeĭ, cum că însuşĭ guvernul Italian a pus la cale de a se arde portretul papeĭ, şi a stârnit sgomotnl pentru părăsirea Romeĭ de papa, ca guvernul Italian, ne maĭ avênd pe papa în Roma, să scape de feluritele incomodităţĭ, legate de presenţa papeĭ în Roma, şi că papa, înţelegênd scopul acestor maşinaţiunĭ, şi, în ciuda guvernuluĭ Italian, s'a decis să nu părăséscă Roma până la ultima extremitate. Organele guvernuluĭ Italian, se înţelege, desmint tóte acestea, şi învinuesc pentru desordinea din Padua şi pentru rĕspândirea ştirilor de sensaţie pentru părăsirea Romeĭ de către papa. Este greŭ a spune ceva positiv cu privire la raporturile dintre papa Romeĭ şi guvernul Italian, un lucru însă este necontestat — aceste raporturĭ din ce în ce se agravéză. Catolicismul, purtând o luptă energică şi incontinuă cu inamiciĭ seĭ, în acelaşĭ timp desfăşură o activitate extra-ordinară prin o propagandă energică şi agilă în tóte ţĕrile lumeĭ. Despre imensitatea acesteĭ propagande pot vorbi maĭ multe dărĭ de sémă ale propagandeĭ catolice; maĭ ales în Orientul ortodox misiunile catolice aŭ un succes fórte mare. Se constată, că în regatul Grecieĭ biserica catolică are treĭ archiepiscopiĭ [în Athena, Corfu şi Naxos] cu o cantitate corespundĕtóre de episcopĭ — suffraganĭ, şi în pe-

ninsula Balcanică: treĭ archiepiscopiĭ, opt episcopiĭ şi douĕ vicariate.

Dacă buniĭ catoliciĭ aŭ motiv de a se bucura acestor succese ale bisericeĭ lor, apoĭ buniĭ ortodoxĭ n'ar trebui să uite de a pune stavilă acestor succese, cel puţin pe terenul lor ortodox.

(Va urma) **Gheorghe P. Samurianu**

ROMÂNIA

SANTA EPISCOPIE

A

EPARCHIEI ROMNIC

NOUL SEVERIN

No. 493.

Anul 1887 luna Aprilie 8.

Prea Sânţite,

D-l Mateĭ I. Dănăricŭ din oraşul Târgu-Jiŭ, cu ocasiunea St. Sĕrbătorĭ ale Învierеĭ Domnuluĭ, bine-voind a dăruit Bisericeĭ cu hramul: „St. Nicolae“ din comuna Pârâu-Boia, plasa Gilortu, judeţul Gorju, un policandru de alamă masiv cu 24 sfeşnice, în valóre de leĭ 140.

Despre care, cu onóre vĕ facem cunoscut, ca să bine-voiţĭ a dispune publicarea prin jurnalul ce redactaţĭ, a uneĭ asemenea laudabile fapte din partea D-sale, spre exemplu şi al altora.

Primiţĭ, Prea Sânţite, ale nóstre în Christos frăţeştĭ îmbrăţişărĭ.

† Episcop, Ghenadie.

Directore, *N. G. Protopopescu.*

Prea Sânţituluĭ Preşedinte al Redacţieĭ jurnaluluĭ: „Biserica Ortodoxă Română“